

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

8 1967

poštšina plačana v gotovini

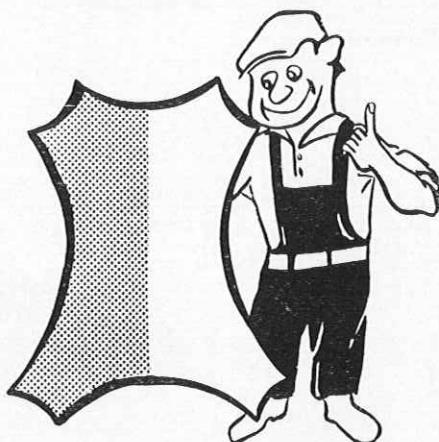
VSEBINA :

MISS F. S. COPELAND — 95 LET	337
Z VEČEROM JE UGASNILO ŽIVLJENJE Vanč Potrč	346
MLADOST MINE, A SPOMINI OSTANEJO Erna Starovašnik	350
ZAJEDA V ZDOLSKI ŠKRBINI France Ekar	352
DVA IZLETA Tone Strojnik	354
BRDA, BRDA	358
Ludvik Zoržut	358
SEVERNI STEBER V MIZIRGIJU Mitja Košir	365
NA TEMENU OGNJENIKA ETNE Emil Frelj	367
DRUŠTVENE NOVICE	373
ALPINISTIČNE NOVICE	380
VARSTVO NARAVE	381
RAZGLED PO SVETU	382

VIST

ZA ČEVLJARSKO INDUSTRIJO,
TAPETNIŠKO, GALANTERIJSKO
IN OBLAČILNO STROKO.

ZAHTEVAJTE KOLEKCIJE IN TEHNIČNA
NAVODILA O UPORABI.

INDUSTRIJA USNJA, KEMIČNIH
IZDELKOV IN PLASTIČNIH MAS

STANDARD

KRANJ

PLANINSKA ZALOŽBA

Te dni je izšla v založbi
PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
specialna planinsko-turistična karta

»BOHINJSKE IN FUŽINSKE PLANINE«

v merilu 1 : 20 000.

Karta je izdelana na podlagi najnovejših
geodetskih in turističnih podatkov, v šestih
barvah, z najnovejšim stanjem poti in cest,
s kompletno prikazanim reliefom, s plastni-
cami in skalovjem, gozdnimi površinami in
ruševjem, obseg 90 × 65 cm.

Prodajna cena N din 13.—, trgovska pro-
dajna mreža ima poseben popust.

Naročite jo pri

PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE,
Ljubljana, Dvorčakova 9, tel. 312-553

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije /
Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni
urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija
izhaja dvajsetkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov:
Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava:
Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p.
214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se
upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina,
honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in kličete izde-
luje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina
je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih
(naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči
račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo na-
slova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer
navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po
možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa
pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo upravi do
1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

MISS F. S. COPELAND – 95 LET

*»Gore, daljne in resnične,
kdaj vas bom spet videla z očmi,
ki pešajo od čakanja in hrepenenja?
Kdaj bom stopala po kvišku strmečih potih
z nogami, ki odpovedujejo z leti starosti?
O, visoke, svete gore, mojemu srcu ste drage!
O, high hills and holy
That my heart hold dear!«*

Zadnjo kitico najlepše in najbolj ganljive svoje pesmi »Nostalgia alpina«, ljubezenske izjave našim goram, je napisala miss Fanny Suzan Copeland-Barkworth v Bibbieni blizu Firenc, kamor so jo bili kmalu po okupaciji Ljubljane internirali Italijani. Ta internacija je pomenila nasilno zarez v njeno dinamično in vsestransko razplamtelo življenje. V Bibbieni, kjer je prebrala tudi Danteja in se spoprijaznila z domačini, je ostala do leta 1953, nakar so jo naše gore in dvajset let življenja, ki jim ga je pustila, spet privedla

v našo sredino. V grmado let, »ki so samo statistika«, ne verjame niti danes, ko je dopolnila petindevetdeset let.

V spominu starejših Ljubljančanov lebdi njeno ime kot že nekaj zelo daljnega, izumrlega, nekakšen petrefakt, – in začudijo se, ko jim pove, da miss Copeland še živi in sicer kar krepko. Mlajši pa seveda ne vedo ničesar o ženi, ki je pri nas med obema vojnama, ko je bila polna življenjske sile, uživala veliko popularnost kot alpinistka in publicistka, skoro večjo kot lektorica angleškega jezika na ljubljanskem vseučilišču.

Letos bo 27. septembra minilo kar 95 let, odkar se je 1872. rodila daleč od svoje sedanje domovine, sredi Škotske v Birru, okraj King's Country. Predniki po očetu Ralphu so bili farmarji. Potomci so se tega preprostega porekla sramovali. »Jaz pa pravim, da sem ponosna na to,« je vzkliknila in krepko spustila svoje koščene roke na mizico, ob kateri sva sedela, ko sem jo obiskal. »Saj farmar, kmet, ta ustvarja reči, od katerih ljudje živimo.«

»Oče moje matere je bil v Indiji zelo znana osebnost. Prevajal je iz sanskrtu staroindijsko literaturo. V materinem domu so plemiči iz Belgije in znameniti, svobodomiselní filozof Spinoza, prav za prav d'Espinoza spada v to vejo. Med materinimi predniki je znameniti himalajec Tom Longstaff, ki je nekje zapisal tudi to: »Julijci, cilj mojega hrepenenja... tam se potopiš v blodnjak, uideš samemu sebi.«

Suzanin oče Ralph je prišel iz grofije Lancaster in postal ugleden astronom na škotskem observatoriju v Edinburgu, alpinist in popotnik, ki je obredel vse Kordiljere, se vzpenjal na vršace Čimboraso, Catopaxi, Sajamo in druge, zanimal pa se je tudi za Balkan. Njegovi predniki so imeli znamenite tovarne porcelana (copelandski porcelan). Eden teh se je udeležil tudi ekspedicije na Severni tečaj 1896/97, zato nek grič nosi ime Cap Copeland.

»Veste, sem iz krajev Shakespearejevega Macbetha. Iz Birra smo se preselili najprej v Dublin, potem pa v Eberdeenshire na Škotsko. Tam sem odrasla. Oče me je jemal na kratke gorske izlete in nekoč sem nevede zavila v strmo steno Kocardineshira in jo preplezala, medtem ko so gle-

**GEOGRAPHICAL ASSOCIATION,
NORFOLK BRANCH.**

Tuesday, November 6th, 1934.

**LANTERN LECTURE :
The Mountains & Legends of Yugoslavia.**

Mrs. F. COPELAND

(Lecturer at Ljubljana University)

AND

Mrs. MARKO DEBELAK

(Slovene Alpine Society)

Lecture Room,
Central Library.

7-30 p.m.
Ticket Transferable.

Listek priča sam

dalci trepetali za življenje šest let stare deklice.« Tako se je začel najin razgovor. Sedela je globoko vgreznjena v naslanjač čakalnice ob recepciji hotela Slon, sprehajalno palico pa je obesila na rob mizice. Majhna, drobna, živahnih rjavih oči, malce naglušna, zgovorna.

Večkrat se ji je oče prikazal v sanjah in ji napovedoval usodne dogodke: videla ga je, kako gradi jez, da je ni pogoltnila reka.

»Ko sem se prebudila, sem zaslišala nabijanje po vratih. Bili so fašisti. Zaprli so me v šent-petrsko vojašnico. — »Jutri boste ustreljeni,« jo je potolažil vojak. — »To bomo videli,« je odgovorila in res so jo samo internirali.

Nekoč se ji je prikazal oče, ko je obvisela v grebenu Jalovca. Sporočil ji je, da se bo eden iz njene družbe poslovil. V navezi smo bili De Reggi, Edo Deržaj, Janko Ravnik in še nek Nemec. Dva dni kasneje se je Nemec ubil. »Mislim,« je zaključila, »da je Ravnik imel takrat spominski govor.«

Za privide je bolj občutljiva v planinah, kjer je zrak čist, tišina, nasploh pa čuti zdaj v visoki starosti nekakšne telepatske zmožnosti. »Prišel mi je tudi na pomoč, kadar sem pri plezanju zašla v težave... Sanjala sem o smrti svojega očeta prav takrat, ko sem bivakirala na Veliki planini. Zaklicala sem mu, naj zdrži, hitim mu na pomoč. Pustila sem vse in tekla v Ljubljano. Brzjavila sem sinu, naj pogleda, kaj je z očetom. Brzjavki pa sta se križali. Očeta, starega osemindeset let, je zdelalo preveč naporno življenje, potovanja, vzponi na najvišje vrhove. Njegove zadnje besede: »Nobene gore več...« Meril je

185 cm, imel je rdečo brado. Bil je tak kot naš poganski bog bliska in groma THOR.«

Kot njeno sestro Agnes so starši tudi njo usmerili v študij glasbe. Filologijo, petje in klavir je študirala v Londonu in Berlinu pri takrat znamenitih profesorjih Joachimu Josipu, komponistu in violinskem virtuozu, in Randeggerju, ki je bil doma v Piranu.

»Ampak te roke,« je predse potisnila svoje male roke in razkročila prste, »te moje roke niso ustvarjene za klavir, ampak za plezanje in če treba tudi za boks,« je sprožila desnico z naglim sunkom, v katerem ni manjkalo moči, jo položila na mizo in opazovala z zadovoljnim nasmehom. Ujeta, vsa drobna v velikem naslanjaču, v kotu s temnim hladnim marmorjem obložene čakalnice zraven recepcije se je zamislila. Počasi, zdaj preskakujoč in načenjajoč razne teme, je odvijala pripovedno nit z velikega klobčiča svojega dolgega življenja.

Imela je mater, s katero ni bila zadovoljna. Še kot otrok je zavrnila njeno misel, da ji mora biti hvaležna, ker jo je rodila.

»Zakaj hvaležna? Prav nič! Če bom dolgo živela, bom stara in betežna. Zakaj bi ti bila hvaležna za to?«

Očeta pa je imela modrega. Dejal ji je, da mora vsak človek vedeti vsaj dve življenjsko važni stvari. Prvič: če te zaloti voda in ne znaš plavati, ostani miren, obrni se na hrbet, pa te bo odnesla na varno, in drugič: če se zgubiš in zaideš, ostani na mestu, dokler se ne zvedri, potem pa se ravnaj po zvezdah... Po tem sem se ravnala.«

Postala je torej pevka. Njen pevski organ je »high and light soprano« — visok in svetel sopran, je zapisal kritik o njenem prvem javnem nastopu 31. 3. 1898. v londonskem St. James Hallu. Njena sestra Agnes, s katero sta prirejali skupne koncerte, na katerih jo je spremljala s klavirjem, je bila priznana violinistka. Že nekaj let poprej se je F. S. Copelandova kot gojenka glasbene akademije seznanila s svojim bodočim soprogom, operetnim komponistom in dirigentom J. S. Barkworthom. V neki njegovi opereti je nastopila kot pastirčica, potem pa mu je postala žena ter rodila sina in dvojčka sina in hčerko. Čas materinstva je, kot se zdi, zavrnil njeno kratko pevsko in klavirsko kariero, vsekakor pa je odločilno vplival na njeno poznejšo preusmeritev v publicistiko, saj je podedovala tudi talent za to. Po ločitvi je to ženo, kipečo od energije, v njenih zrelih letih odnesla plima na mesto prevajalke na mirovnihih pogajanjih k jugoslovanski delegaciji v Parizu. Tam je prevajala propa-

gandno literaturo jugoslovanskega odbora v angleščino, med drugim informativno brošuro Bogumila Vošnjaka o Jugoslaviji in skrajšano verzijo Ferdinanda Šišića o politični zgodovini Reke, za kar se je je prijelo ime »signora Reka«. Tedaj se ji je v skoro že petdesetem letu odpirala tretja prelomnica. Za seboj je imela nekoliko razglašen zakon in kasnejšo možovo smrt 1928. Otroci so živeli vsak zase v svojih poklicih in ker Angleži naši škotski Irki niso bili (in še vedno niso) simpatični, se je znašla v nekakšnem praznem prostoru, od koder so poti držale na razne strani. Takrat sta ji član jugoslovanskega odbora dr. Drago Marušič, poznejši ban dravske banovine, in dr. Leonid Pitamic, poznejši poslanik, predlagala, naj sprejme lektorstvo za angleški jezik na bodočem vseučilišču v Ljubljani. Živo je prisluhnila.

»Pokazali so mi ,eno' lepo razglednico,« je z ozkim nasmehom prikimala drobna gospa v naslonjaču. »Kaj pa je tisto tam zadaj?« sem vprašala. »Ali so kulise?« Ne, bile so planine. »Ali se

sme tamkaj plezati brez dovoljenja?« V njeni dolini so bili vsi vrhovi zasebna last in treba je bilo prositi za dovoljenje. Daljše ture je sploh onemogočala mreža poti raznih lastnikov. Takrat še nihče ni mogel slutiti, kako pomembno ženo in njene izjemne zmožnosti sta pridobila naše planinstvo in turizem s pritrdilom gospe Copelandove.

Z datumom 19. oktobra 1921. je takratni dekan filozofske fakultete dr. A. Gavazzy obvestil miss Fanny S. Copelandovo, da jo je fakultetni svet na svoji prvi redni seji 4. oktobra izbral za lektorja angleškega jezika ter njeno izvolitev predložil ministrstvu prosvete, »in honorar v znesku 2000 dinarjev,« se je glasil poznejši dekret tega ministra.

Že 12. 1. 1922. je predložila poročilo o svojem vzporednem delu v pisarni za zasedeno ozemlje, kjer je delovala izven pogodbenega poklica:

»Prišla sem v Slovenijo 21. septembra 1921, da vodim propagando za jugoslovansko stvar med Angleži in sicer s posebnim ozirom na Slovenijo.

Rendez-vous v Vratih ob 60-letnici SPD, levo takratni predsednik PZS Fedor Košir, desno ga. Copelandova

Svojo nalogo sem poskusila uresničiti v treh smereh: z listi in revijami, v društvi in korporacijah in z osebnimi stiki. Ker je nadvse težko prodreti v angleške liste, sem se morala sprva omejiti na članke in poročila, da jih zainteresiram, in ko dosežem to, preidem k propagandi. To sem morala storiti zato, ker je lažja propaganda zelo močna in vplivna. Doseženo pa je, da sem se vpeljala v najboljše in najbolj vplivne angleške liste.

V ugledni dnevnik Times sem za obletnico Rappalla poslala daljši članek; The Observer je priobčil dva moja članka; v reviji The Near East, ki se bavi izključno z jugovzhodnimi evropskimi deželami in srednjo Azijo, so bili priobčeni trije moji članki; največji škotski list Scotsman iz Edinburga je objavil moj članek o požigu barokovljanskega Narodnega doma v Trstu. Stopila sem v stik z največjim angleškim listom »Manchester Guardian«, z londonskim »Daily Mirror« in s »Sunday Pictorial«, z največjim angleškim ilustriranim listom »The Graphic«. Za našo stvar sem zainteresirala vodilni dnevnik Anglije »Univers«, ki je že priobčil moje članke.

Priznani prijatelj Jugoslovanov gospod R. W. Seton-Watson, ki bo v kratkem začel izdajati »Slavonic Review« me je naprosil za redna poročila. Znani publicist Crawford Price, ki izdaja revijo »Eastern Europe«, je prejel in ta čas verjetno že priobčil moj članek »Kdo so Jugoslovani?« Imam zvezo z velevažnim almanahom »The Banking Directory«. Posebno važnost pa pripisujem stiku z Y. M. C. A. (Zveza krščanske mladine), v kateri je včlanjenih 35 narodov in razpolaga s 500 milijoni švicarskih frankov. Z njeno pomočjo bi mogli v zasedenem ozemlju razviti živahno propagando, ki bi bila pod angleško zastavo popolnoma varna pred napadi.

Končno moram še omeniti, da me je izvolila »School of Slavonic Studies« za svojega člana, čast, ki je dodeljena le majhnemu številu pomembnih publicistov in slavistov. Tako mi je že danes dana lepa možnost za propagando med znanstveniki.

Kar se tiče osebnih stikov, moram na prvem mestu omeniti profesorja Ch. Sarolea, ki je vplivna publicistična osebnost in enako znan med Angleži kot med Francozi. Deluje na edinburški univerzi in je osebni prijatelj in privatni tajnik predsednika češkoslovaške republike T. G. Masaryka. Profesor Sarolea je imel pred kratkim v Edinburgu pomembno predavanje, v katerem se je toplo zavzel za nas, kar je sprožilo veliko debato v angleških listih, a je izzvenela v naš prilog. Pri tej priložnosti se je izkazalo, da je v

Angliji precej močna nasprotna avstrijska propaganda, zato sem Saroleu poslala vse potrebno gradivo, da se bo laže in z večjim uspehom zavzel za našo stvar.

Živahno si dopisujem z znanim nemškim publicistom dr. Hermannom Wendlom, čigar delo »Aus dem südslawischen Risorgimento« prevajam v angleščino.

Odveč je morda, če še posebej omenim, da je tudi vsa moja zasebna, nikakor ne majhna korespondenca v službi propagande. V Ljubljani nameravam ustanoviti angleško-jugoslovansko zvezo, ki bo še okrepila prijateljstvo med obema deželama in služila propagandi za pravice naših narodov.

Komentar o njeni zagnanosti in pomembnosti njenega dela v tistih letih po vojni, ko je šlo za naše meje, je menda odveč. Vsa poznejša leta je zalagala angleški tisk s članki najbolj pestre vsebine, pobudila pa je tudi ustanovitev klubov, ki so gojili prijateljstvo med obema deželama in Ameriko. V Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Subotici, Šibeniku in drugod, tja hodila predavati in poučevati.

Angleščino je učila na ljubljanskem vseučilišču polnih dvajset let. Več ko 1500 študentov obeh spolov in vseh starosti je šlo skozi njeno šolo in ponosna je, da jih je mnogo odšlo v partizane ali se kako drugače vključilo v narodnoosvobodilno borbo. Spominja se zaupnih besed bana dr. Marušiča: »Pripravite moje fante tudi za tisto Jugoslavijo, ki je še za obzorjem.«

Ob spominu na ustrelenega svojega študenta, ljubljanskega zdravnika okulista dr. Prevca je zajokala.

»Krasen človek. Ubili so ga kar tako.«

»Mojim študentom sem pripovedovala o našem puntarju iz leta 1360. Petru Oraču. Ko je šlo za osvoboditev naroda, je dejal, da mora vsak, ki ima, dati tistemu, ki nima, prijeti za orožje in skrbeti za borce. To je bil takrat komunizem, le beseda zanj še ni bila znana ...

Daleč, daleč intenzivnejše, njenemu srcu in temperamentu še bolj drago pa je bilo vse, kar je mogla sprejeti in dati našim goram, one pa njej. V samo nekaj letih po prihodu v Ljubljano je spoznala družbo naših odličnih alpinistov in turističnih delavcev. V njih družbi je kot članica »Skale« prehodila in preplezala vse, čemur se pri nas reče gore, bila je prva v Prokletijah, v Kosmetu in smučala je v skopski Črni gori.

»V štiridesetih letih nisem rada zapravila prostega dne,« se je nasmehnila in predla pred seboj s suhljatimi prsti. »Moj stari zvesti cepin zdaj pač že dolgo sameva v stenski omarici

moje hotelske sobice. Rešil je Hudnika, ko je omahnil. Skala pa je ubila De Reggia! Za njim je ostala v srcu ena sama skeleča rana.« Spet so se ji napolnile oči z zadržanimi solzami.

Že po desetih letih bivanja med nami je napisala in večinoma z lastnim denarjem financirala reprezentativno, ilustrirano knjigo »BEAUTIFUL MOUNTAINS« (Tiskarna The Mercury Press, LTD, Chelmsford-England, 1931.) s podnaslovom The Yugoslav Alps, toda: Published by The Yugoslav Bureau, SPLIT... Knjiga ima format velike osmerke. Na 120 straneh so objavljeni tudi nekateri sestavki, ki so bili izšli že prej v raznih angleških revijah in časopisih. Grafično je knjigo okrasil s sedmimi celostranskimi perorisbami slikar Edo Deržaj, ki je narisal tudi lepe inicialke in postavil pod zaključene sestavke razne risbe iz naših planin. Knjiga ima na prvih straneh tudi izgovorjavo naših č, š, ž, c, j, in nj ter pomenske prevode naših gorskih in drugih imen, ki jih vsebuje knjiga. Nekaj primerov: Jalovec-Barren, lalovets; Široka peč – Broad Crag; Kredarica – Chalk Craig; Prisojnik – Cyclops itd. Še nekaj naslovov: For a Stick of Chokolade (Za kosček čokolade o nekem zimskem izletu 1925); Of Father Triglav and his Great North Wall (O očetu Triglavu in njegovi severni steni); The House in the WOOD (Hiša v gozdu, 1926); Ultima Ratio Montis (Zadnji smisel gore).

S to lepo in z velikim navdušenjem, duhovito in s šaljivim prizvokom napisano knjigo je na prikupe način približala dušo naših gor tujemu turistu, »tistemu tam zgoraj, levo na zemljevidu«. Vljudnostne izvide je Copelandova poslala po velikem seznamu vsem pomembnejšim osebnostim tridesetih let. Obdarovanci so se ji z laskavimi besedami in ocenami zahvalili za pozornost, steza v naše gore je postala širša, bolj izhojena. Knjiga Beautiful Mountains je reprezentativni vrh z literarnimi delci njene pisateljske ustvarjalnosti, žlahtna naplavina, v kateri se kot po mediju javljajo njeni predniki z večnih potovanj. Njeni spisi so izhajali seveda tudi doma. Bila je med najbolj prizadevnimi dopisniki propagandnega tednika »South Slav Herald«, ki je začel izhajati v Beogradu. Seveda je tudi Planinski Vestnik dobil svoj delež. V njem je objavila najprej nekaj člankov o angleških in ameriških gorah, potem pa tudi literarne reportaže. Svoj prvenstveni vzpon v severni steni Ponce je opisala v letniku 1935. pod šegavim naslovom »Višinsko zdravljenje v Martuljku«.

Kmalu je zbudila zanimanje za naše kraje pri članih ene izmed najuglednejših znanstvenih društev Anglije »The Le Play Society« v Londonu,

The Mountains of Slovenia

A Prayer for Rain in a Season of Great Drought.

BEHOLD the mountains rising tier on tier
from the mist-laden marsh beyond
the town,
In serried ranks, immense, yet not too
near.
Anon the wrack broods heavy as a frown
Upon their marble brows. Their
darkened crests

Distil the thunder and hold up the cloud;
From piled-up vapours frozen on their breasts
They cast upon the land a wintry shroud.

They commune with the sun, and lo! they smile,
Like half-gods mindful of the lesser dust,
The faithful guardians of a sacred trust.

Hills of our fathers, favour us awhile!
Befriend the foolish children of your plains,
Refresh our fields with harvest-giving rains!
October 26, 1921.

Ljubljana Castle.

Str. 14 iz knjige »Beautiful Mountains«

ki jih je pridobila za obisk Slovenije, kjer so proučevali naše gorske pokrajine po metodi Francoza Le Playa. Ta rudarski nadzornik pri centralni vladi Francije je bil profesor na rudarski šoli v Parizu, ki jo je ustanovil leta 1850. Njegove sociološke študije so zasnovane na geografskih dejavnikih (lega pokrajine, podnebje, fizična struktura zemlje, poklici prebivalstva) in zgodovini. Organiziral je potovanja svojih študentov, ki so na omenjenih osnovah študirali značaj pokrajine in ljudi in spoznavali zakonitosti, ki vplivajo na razvoj socialne in kulturne razčlenjenosti prebivalstva. V teh študijskih skupinah so bili razni strokovnjaki, ki so s svojih vidikov študirali pokrajino in ljudi, končno pa svoja dognanja združili v študijski elaborat. Na takih potovanjih so jih spremljali domači vodniki Copelandova, Boris Kermavner, Pavel Kunaver in drugi. Prvo leto je prišlo šest znanstvenikov, potem pa vsako leto več tudi študentov, profesorjev, lektorjev,

učiteljev in drugih ljubiteljev, ki so z raznih vidikov po več tednov opazovali, spraševali in zapisovali, skicirali in fotografirali. O tem so doma napisali in objavljali znanstvene izsledke in literarne impresije. Včasih je prišla tudi skupina 50 do 60 ljudi, ki so potem s svojimi publikacijami netili zanimanje za našo deželo, a se niso omejili samo na Slovenijo. Živi tok obiskov je zavrla samo druga svetovna vojna, po njej pa so skupine leplayevcev ali samohodci našli staro stezo k nam. V naših planinah se je znašlo na gospojino pobudo mnogo pomembnih angleških znanstvenikov, med njimi biolog in pisatelj Julijan Huxley, profesor C. B. Fawcett z londonske univerze, J. Holland Rose z univerze v Cambridgu in drugi, ki jih navaja v svojem obširnem spisu pokojni dr. Arnošt Brilej, Planinski vestnik 1953.

Kot vidni dosežek teh raziskovanj je leta 1933. v redakciji dr. L. Dudley Stampa v Londonu izšla knjiga »Slovene Studies« z vsestranskimi podatki o Gornji Savinjski dolini, o planšarstvu na Veliki planini in s seznamom rastlin, ki jih je nabral botanik Corrie Chase. Nekateri članki teh in sledečih skupin je C. prevedla in so izšli v PV 1932. (E. Moie: Slovenija; skupina K. C. Edwarda: Slovenija in njeni problemi; B. O. Loghlen: Slovenske planine, itd.)

Mimo leplayevcev so obiskali Slovenijo še mnogi angleški alpinisti: stotnik George Ingle Finch, ki se je leta 1922. udeležil naskoka na Mont Everest in dosegel višino 8320 m. O svojih turah v Himalaji in Sloveniji je predaval (10. 6. 1929 v Mariboru in dan kasneje v Ljubljani).

O vsem tem sva se dva dni pred snemanjem za televizijo pogovarjala z gospo Copelandovo. Ko sva govorila o stotniku Finchu, je potrkala po mizi. »Veste, kaj je dejal Finch o Mont Everestu? Ne veste, seveda. Rekel je: to, ta Mont Everest je res ogromen, toda le ogromen kup, grd kup kamenja. Vaši Julijci, ti so pa biser.«

Posebno poglavje pa zasluži delovanje alpinistične trojke Copeland – M. Marko Debelakova in Edo Deržaj.

F. S. Copelandova se je kmalu po prihodu v Slovenijo spoprijateljila z zdaj že skoraj dvajset let pokojno M. Marko Debelakovo in njenim možem, alpinistom in slikarjem Edom Deržajem. V povojnih letih je ta trojka preplezala menda vse pomembne vrhove in smeri vseh težavnostnih stopenj v naših planinah. Cilj pa je bil tudi – zaradi Copelandove – Anglija. Debelakova se je

lotila angleščine in jo kmalu tako dobro obvladala, da je predavala o naših planinah na srečanjih, ki sta jih, da navedem samo dve imeni, organizirala Geographical Association in The P. E. N. za svoje člane. To je bila pogumno izvedena in kasneje menda od nikogar ponovljena turneja daleč v Angliji, jeseni 1934.

M. M. Debelakova je dve leti in pol živela v Angliji in predavala o Julijcih ter o svojih vzponih v vseh večjih mestih. V tistih letih je naša trojka v družbi alpinista Wedeburna daleč na severu, v škotskih gorah kot prva vklesala v samotni Ben Nevis po severovzhodni steni novo, »slovensko smer«. Copelandova in Debelakova sta tudi izdali vodnik »A short guide to the Slovene Alps« (založba Kleinmayer-Bamberg v Ljubljani), ki je dobro služil angleškim in ameriškim turistom.

Posledica dejanj »dveh nadarjenih, energičnih in delavnih žen« kot ju označuje pokojni dr. Arnošt Brilej (Pl. v. 1963., str. 64–66) je bila torej ta, da smo dobili pomembno anglo-slovensko turistično magistralo. Copelandova si je po svojih dobrih zvezah zagotovila tudi to, da je začela vodilna alpinistična revija »Alpine Journal« objavljati članke o znamenitih prvenstvenih turah v stenah Julijskih Alp, kar je še povečalo zanimanje tujih alpinistov. Verjetno bi se dala napisati zanimiva razprava o rezultatih te trojke, mogočih samo zaradi srečnih okoliščin, da so se ujeli ljudje z istimi težnjami in danes skoro nerazumljivim entuziazmom ter nekakšno obredno ljubeznijo do planin.

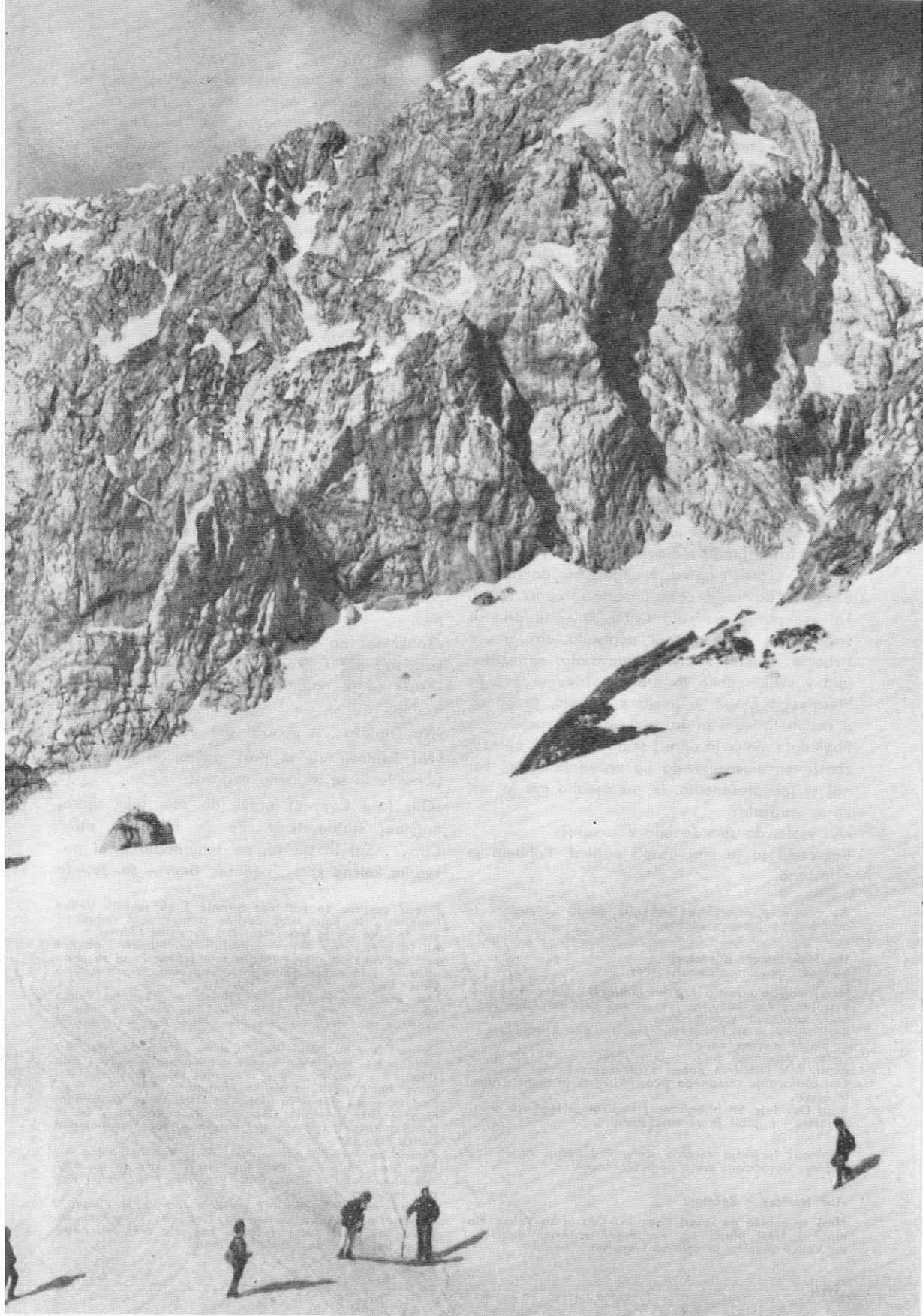
Gospa Copelandova se je med pogovorom nenadoma in prizadeto spomnila na pokojnega profesorja in botanika Frana Jesenka, ki se je ponesrečil v steni Komarče.

»Čudno, čudno, saj je padel samo nekaj metrov globoko. Umr! je v bolnici šele čez tri dni. Njegove roke sem držala v svojih in ga tolažila. Pa ni nič pomagalo. Ona je bila močnejša... Umr! je... meni nerazumljivo...«

Opazoval sem drobno ženo v naslanjaču. Površni opazovalec ji ne bi mogel prisoditi kaj več od osemdeset let, še manj, da bi njeno krhko telo hranilo še tako svež spomin in nerazložljivo energijo. Razlaga je morda preprosta: delala je vse življenje. Ne samo tisto, kar je bilo v zvezi z njenim lektorstvom in seveda alpinizmom, več,

Z vzpona na Jalovec 21. maja 1957 – Svet pod Špičko z mladimi planinci iz Kobarida

Foto Šturm

opravila je tudi izdatno bero na literarnem polju kot prevajalka slovenske beletristike, poskrbela pa je tudi za založnika.

Najbolj ponosna je na svoj znani prevod novele Cirila Kosmača »Pomladni dan« (One Day of Spring). Prevedla je tudi povest Vladimirja Levstika »Gadjje gnezdo« (An Aaders Nest). Knjiga je izšla v londonski založbi Rodker s pisateljevim predgovorom. Po svoje je zanimiv odlomek iz pisma, ki ga je bil napisal Copelandovi glede honorarja, v času, ko se je bil že umaknil iz Ljubljane v Mozirje, »kjer se z ženo prav dobro počutiva in čedalje manj misliva na Ljubljano«, in se glasi:

»...Torej – svoj bogati honorar naj si razdeliva? To je skoraj, kakor bi moral precepiti mišjo dlako... Saj tako niste ničesar dobili za svoj trud: ali se ne bi moral obesiti od sramu, če bi sprejel to drobtinico?... Zmeraj Vaš V. Levstik. (Mozirje, 8. decembra 1932.)«

V šapirografirani izdaji »Poems« je zbrala svoje lepe pesmi. Prežarja jih čustvena predanost naravi in razmišljanje o človeku v njej. Prevedla je tudi več škotskih balad, v angleščino pa balade o baronu Ravbarju, carju Lazarju in carici Milici, kaj vse pa je prevedla tistim, ki so ji prinesli svoja dela, ne bo nikoli popisano, saj je vse življenje neumorno pisala, prevajala, se razdajala v velikih delih in drobcih. Mnogo svojega literarnega blaga je imela v kovčkih, te pa so ji uničili Italijani in raznesli »domobranci«.

Pogledala me je in opazil sem na njenem obrazu, zadržanem nasmehu, da bo povedala nekaj, kar naj bi me presenetilo. In presenetilo me je res, ko je vprašala:

»Ali veste, da sem že bila v nirvani?«

Razveselil jo je moj osupli pogled. Pohitela je z razlago.

»Nirvana, to je ugasnitev vseh želj, popoln mir, kakršnega si želi verni budist, popolni nič. Ko sem bila še v Londonu za časa mirovnih pogajanj, me je nekoč nek indijski diplomat prijel za roke in mi pogledal v oči... Vi ste bila že v nirvani, je rekel. Prostovoljno ste se vrnili na svet, da bi pomagali k boljšemu in lepšemu v ljudeh... Nirvana, – če razumete – vse je in nič...«

Zamižala je in se umaknila v svoj svet. »Pot je odprta vsak čas in vsakomur in ni konca in ga ne bo, dokler se zadnji človek ne bo razvil v popolnost Bude...« potem pa me je živo pogledala in ujela za roko: »Že nekoč sem prerozovala, da bo prvi vojni sledila druga. Ta bo groznejša in skrajno nečloveška. Iz nje pa bo vstala velika Jugoslavija, ki bo lepša in čislana povsod po svetu... Vedela sem to, vedela. Mnogo mojih dijakov je bilo med tistimi, ki so zidali novo Jugoslavijo, in ponosna sem na to.«

Nenadoma je bila utrujena. Treba se bo posloviti, vendar ji bom moral zastaviti vprašanje, ki mi je ves čas dražilo jezik, a kaj, ko je gospa kar naprej drobolela in uhajala na svoja pota, od koder se ni dala speljati. Zdaj pa se je ponudilo.

»Kolikokrat pa ste, gospa, bili na Triglavu, in kdaj zadnjič? Toliko slišim o tem.«

»Kaj?« se je nagnila naprej in prislonila dlan k uhlju.

»Na Triglavu...« ponovil sem vprašanje.

»Na Triglavu...« je prav počasi in raztreseno ponovila in že je imela odgovor:

»Oh, Jože Čop, ta pravi, da sem bila zgoraj najmanj štiridesetkrat. Bo že tako, če pravi Čop... Saj bi šla še, pa sem padla in si pokvarila kolčno kost... Morda bom – še, še,« je

Za primer navajamo odlomke iz pesmi »Plezalec« in »Začetnik« v prostem prevodu:

The Mountaineer (Plezalec) (Severna stena, september, 1925)

Heroj mojega otroštva / je bil indijski poglavar, / ki je s svojim vitkim kanujem / brzel kot odpadel vrbin list / preko vrtoglavih vodnih slapov –
Kralj David je bil hribolazec, / pel je pesem hribolazca, / in plezal severne stene!
Toda v kasnejših letih / sem začela misliti na druge stvari. / V vijoličnih nočeh z rdečkasto žoltimi lunami / sem čutila bitje sorodnega srca, / ki raste in pada s plimo in oseko.
Kralj David je bil hribolazec / napisal je hvalnico o hribolazcu – / ljubil je severne stene... FSC.

Opomba: Največjo severno steno v Julijskih Alpah ima Triglav, starodavna sveta gora Slovencev.

»The Novice« – Začetnik

Mrak se spušča na veseli Kamnik / Kdo je za Veliko Planino? / Naši plašči so neprodušni, rokavice debele, / do Velike planine je cele štiri ure hitre hoje.

Pršecha meglica se vali čez Stranje / ob vznožju Velike Planine; / štirinajst tisoč čevljev strmine / in dobre tri ure do koč (če je lepo vreme) / na Veliki Planini.
Ali se nam tam v daljavi približuje Sv. Primož, / na pol poti do Velike Planine? / Tako zelo želim, da bi se nebo ubrisalo, / to babje pšeno je ledeno mrzlo, / vso pot do Velike Planine.

»Ah, sedaj gremo mimo Sv. Primoža – / Tod na Veliko Planino – / In glej, babje pšeno je prešlo v sneg, / dvanaest tisoč čevljev nad dolino tam spodaj – / pohitim na Veliko Planino.

Dospeli smo do Pasjih Peči, / samo še uro do Planine / skalnati pas ima lahko v sebi nepričakovano oviro / zato stopajmo v gosjem redu – nihče naj se ne obotavlja – / in vsi bomo prišli na Veliko Planino.

Pazi na sneg, mehak in globok! / Osrdi se za Veliko Planino! / Drži se mojih stopinj, hodi, ne padaj, / če se tukaj spotakneš, boš skoraj / gotovo za večno zaspal pod Veliko Planino.

Končno smo vendar na ravnicah / To je Velika Planina – / Razbičana od sunkov severnih vetrov, / kjer se po opustošeni pokrajini / sneg vrtinči v grivah. / Na Veliki Planini je slabo vreme.

To je srečal Dobrodošli / na koči, na Veliki Planini / dobrodošla večerja, toplota in svetloba; / verjemi mi, spala boš bolje nočoj, / saj si zmagala svoj prvi neposredni boj / z zimo na Veliki Planini.

ponovila z zamrlim glasom, kakor da je pobegnil za novo misljo.

Ameriška revija *Appalachia/Boston* je decembra 1958. natisnila člančič, v katerem beremo, da je neka gospa Copelandova najbrž postavila rekord kot najstarejši obiskovalec, kakršnega Aljažev stolp v Julijcih ne bo zlepa dosegel: 88 let stara, rojena na Škotskem, je prišla v 14 urah na Triglav (9400 čevljev), najvišjo goro v Jugoslaviji.

In resnično je bil naš Joža Čop, njen dobri prijatelj, tisti, ki ji je po Tominškovi poti pomagal tja gor.

V tretjem nadstropju hotela Slon stanuje že 12 let. Majhna je njena sobica. Številka 337. Pokojnina od lektorstva ji menda ravno pokrije izdatke za stanarino. Iz Anglije prikaplja kakšen funt šterling in to ji povsem zadostuje, ker nima velikih potreb, a je zdrava in ne potrebuje pomoči. Razen sprehodne palice seveda.

Ali kdo njenih še živi?

Sin Harold je bil zdravnik. Umrli je lani v starosti 72 let. Med obema vojnama je bil večkrat gost bana dr. Marušiča. Živi pa še sin Ralph. Med prvo vojno se je odlikoval kot letalec. Zdaj je znan organizator skavtstva. Hčerka pa je izginila v zadnji vojni.

»Imam pa tri krepke vnukinje in fejest vnuka. Vsi so zdravi... Kje je moj domicil? Škotska je. Kadar bo svobodna, se bom vrnila. Veste,« je ujela nit in se skoro bučno nasmejala, »zdaj nimam več osemnajst let. Moram biti pripravljena na odpoklic...« Usta in oči so se smejale, glasu pa ni bilo slišati, potem pa se je zresnila in nadaljevala s porednim plamenčkom v rjavih očeh.

»Kot dekle sem imela vedno zelo nizek krvni pritisk, med devetdeset in sto. Zdaj ga imam največ stodvajset, zato mi priporočajo višino. Toda kaj, ko sem visoka samo en meter dvainpetdeset... Današnjim dekletom je lažje – vse imajo izredno dolge noge. Od česa je neki to? Pred vojno so bila nizka, zdaj pa vse silijo gor...«

Ugibala sva to in ono, toda pojav dolgih dekliških nog sva razlagala na razne načine, do kraja pa nisva prišla. Potem sva zgubila nit in vstal sem, da bi se poslovil. Pa je že spet živo pomežiknila.

»To vam moram še povedati,« je dejala zaupljivo in pocmakala je kot nad nečem, kar je nekoli-kanj čez les. »Ko me je po prvi vojni srečal glasbeni kritik Timesa, in sem mu povedala, da sem sprejela mesto lektorice v Ljubljani, se je prijel za glavo. Veste kaj, je vzkliknil, to je pa velika

velika škoda, saj bomo izgubili vaš imenitni ,liedersopran'! Nato sem mu zabrusila: Če bi bili takrat, ko ste nas kritizirali v Timesu, napisali te lepe besede, bi bila še danes v Londonu in službe v Ljubljani ne bi sprejela!«

Gledala je srepo. Poteza užaljenosti se je začrtala v njen prosojno svetli obraz.

Pri sebi pa sem mrmral: Zahvaljujemo se kritiku, globoko, iskreno...

In spet nenaden preobrat. »Hočete, da vam zapojem?«

Ni čakala na odgovor. Lagodno se je naslonila nazaj in z nasmejanim obrazom in trzajočimi ustnicami v diskantu obledelo zapela neko melodijo iz kdo ve katere še bolj obledela pesmi. Odpela je nekaj taktov, nato pa se je, iskaje sprehodno palico pograjala:

»Ali ni noro, da prepeva ženska, stara petindevetdeset let?!«

Kljub tem letom pa še vedno dopisuje v British-Yugoslav Society, njen list v Londonu, ki ji priobčuje članke, seveda predvsem o našem turizmu. Kadar pa pridejo turisti k nam, jih vodi po Ljubljani.

»Še vedno ljubim Irsko, povem rojakom z one strani Kanala. Rečem jim, tu so nevtralna tla. Povejte, kako je zdaj tam... Pripovedujem jim tudi to, da je v Jugoslaviji lepo živeti.«

Odhajava proti vratarjevi loži. V predalčku jo čaka kup pošte. Vse bo prebrala, vsem odpisala z obratno pošto. No, ločila se nisva še brez krepke, ki mi jo je povedala. Zaupno.

»Zdravniki so rekli, da sem s tem zdravjem dobro še za drugih dvajset let!«

»Bravo!« sem zabrundal skoro prepričan in ji poiskal palico, ki jo je bila obesila za receptorjev pult. »Želim, gospa Copelandova, da bi bila zdrava, kolikor jih še bo.«

Srečavali jo bomo s palico, sivo, nakodrano, nagnjeno na desno, in gledali, kako previdno stopa. Najpogosteje med 12. in 13. uro na relaciji hotel Slon – hotel Union, kjer kosi.

Morda kdaj tudi kje ob morju, v Portorožu na primer. Zdaj se ozira po širjavah. S seboj nosi planine in nad njimi lebdi njen spomin. Spomin na silno dolgo življenje, zvrhano, napolnjeno z radoživostjo in ustvarjanjem.

K njenim najlepšim dvem planikam, ki jih je nekoč utrjala v previsih Tičarice in jih ima zdaj, eno med listi svojega brevirja, drugo pa med kiticami sodobne angleške poezije, prilagamo svoje čestitke in željo, da bi ji napovedanih »še dvajset let«, ki jo ločijo od nirvane, botra preveč ne odškrnila.

Ljubljana, junij 1967.

Ernest Adamič

Z VEČEROM JE UGASNILO ŽIVLJENJE

Vanč Potrč

V gorah doživlja človek vse bolj intenzivno kot v dolini. Minilo je že skoro osem let, pa vendar se mi dozdeva, kakor da se je ta tragedija šele pravkar odigrala pred menoj.

Občudoval sem precej planik, toda tiste na Petkovih njivah ali pod Korošico v Kamniških ne bom nikoli pozabil. Njen cvet je bil obrnjen proti soncu — izvoru življenja, toda bil je suh. Kot da se noče sprijazniti, da je morala usahniti sredi najlepšega razcveta. Nekaj demonskega je bilo v tem cvetu, nekaj, kar mi je utrnilo spomin na alpinistko, ki se je ubila nedaleč od tod v steni. Rad bi oživel ta cvet, toda ločil naju je lok smrti. Ostali so le spomini na trenutke, ko smo še upali, da bomo alpinistko rešili...

Bil je ponedeljek. Utrueni smo poležavali na soncu pri Domu na Korošici. Za nami so bili trije naporni dnevi plezanja. Zato smo ta dan delali družino oskrbnici Micki, ki nas je raje videla v svoji bližini, kakor pa da bi nas od daleč opazovala, kako bingljamo v ostenju navpičnega Dedca.

Naš dopoldanski počitek je prekinil nenaden prihod reševalcev. Prišli so čez Robanov kot, potem ko jih je Robanov Joža obvestil, da je slišal iz ostenja Ojstrice klice na pomoč. Tam nekje pod Kocbekovim grebenom se je zgodila nesreča. Med reševalci je bil tudi Dušan, moj tovariš iz mnogih sten.

Naglo smo pobrali vso opremo, ki nam je bila pri roki. Morali smo hiteti. Ob takšnih nesrečah včasih tudi minute odločajo o življenju in smrti. Vseh vrvi smo imeli devet, od 30 do 45 metrov. Na hitro smo zračunali, da se bomo lahko spustili tudi do okrog 300 metrov globoko, če bo potrebno. Malce nas je sicer skrbelo precej slabo stanje nekaterih vrvi, toda ob misli, da pridemo čimprej do ponesrečenih, smo na to pozabili. Drveč smo se bližali vrhu Kocbekovega grebena. Pobočje je bilo tod poraslo s travo in rušjem in

ni bilo niti preveč strmo, toda tam na drugi strani proti Robanu se greben prevesi v prepade.

Kot vsi grebeni v naših gorah, tudi Kocbekov ne zaostaja dosti po krušljivosti. Preden smo lahko zabili nekaj trdnih klinov za pritrditev vrvi, je minilo nekaj časa.

Nekje od spodaj so se slišali slabotni klici ponesrečenca. Nismo ga videli, pogled so nam zapirale previsne strehe. Odgovorili smo mu, da ga ohrabrimo.

Prvi se je odločil za spust v globino Dušan. Ostali ga bomo varovali. Rad bi si zavaroval glavo pred padajočim kamenjem, ki bi ga utegnila prožiti vrv, pa ni našel ničesar primernege. Manjkale so nam čelade. Tako se je Dušan začel spuščati kar z navadno čepico na glavi. »Bolje bo kot nič,« je še pripomnil.

Po tridesetih metrih spusta se je ustavil na zaprodni polički. Za to poličko se je začel glavni previs. Nevarnost je bila, da bi vrv prožila na polici naloženo kamenje.

Spustil sem se ob vrvi do njega, da sva poličko z združenimi močmi očistila. V nekaj minutah je bilo to delo površno opravljeno.

Sam sem sedaj obstal na polički za povezavo med Dušanom in možmi na vrhu.

Že nekaj metrov pod poličko je Dušan kot pajek zabingljajl v zraku. Sedaj je bil odvisen le še od mož na vrhu, kako ga bodo spuščali.

Slišala so se le njegova povelja: »Spuščajte, počasneje spuščajte!«, pa zopet: »Hitreje!«, kakor se je pač počutil.

Tu in tam se je slišala kakšna pridušena kletvica na račun padajočega kamenja, ki ga je prožila vrv. Ker je bil v mrtvem kotu, pod streho previsa, je kamenje v glavnem frčalo čez njega, oziroma tik za njim. Precej dolg je bil ta previs, nekaj več kot dve vrvi dolžini sta zdrseli skozi roke varovalcev, preden so Dušanove noge zopet začutile trdno podlago. Toda še preden je prišel do naslednje odrešilne poličke, se je vrv zataknila v špranjo na mestu, kjer je bila povezana z naslednjo vrvo. K sreči se je to zgodilo še nad glavnim previsom kjer smo jo z lahkoto rešili s tem, da smo podložili kos jute.

Od spodnje poličke pod previsom se je teren malo položil. Tu je bil svet rahlo nagnjenih zlizanih plati, brez vsakega oprimka. Dušan je dobro vedel, da sedaj ne bo več obvisel, vse do naslednjega previsa, bo pa bolj izpostavljen padajočemu kamenju, ker ga ne bo ščitil mrtvi kot. Spust se je nato počasneje nadaljeval. Kamenje, ki ga je prožila vrv, je žvižgaje padalo na plati, od katerih se je odbijalo navzdol okrog Dušanove glave, on pa je s spretnostjo žonglerja

Za ohladitev v teh dneh – spomin na snežne panorame s Slemenske špice

Foto Viktor Šoštarič

umikal glavo sem ter tja. Kadar pa se je vsul gostejši roj kamnov, si je samo brezmočno pokrtil glavo z rokami. Tu in tam ga je kakšen oplazil, toda kaj hujšega ga ni zadelo. Pomagati se tukaj ni dalo nič.

Tam spodaj ob robu drugega previsa se je ponovno ustavil. Pogledal je navzdol in sporočil, da

ponesrečenca še ne vidi. Pod tem previsom, ki je bil visok le nekaj metrov, so bile ponovno gladke plati, za njimi se je začel tretji previs, kjer je verjetno čakal ponesrečenec.

Zaradi vse večje razdalje smo se vse težje sporazumevali. Vse slabotneje so se slišali Dušanovi klici. Zanj je šlo vse prepočasi.

»Zakaj me več ne spuščate?« je razburjeno zarohnel navzgor.

Le s težavo smo mu dopovedali, da je vrvi zmanjkalo.

»Vsaj še dva metrika mi jo spustite!«

Samemu mi ni bilo jasno, od kod so fantje tisti hip zgoraj staknili še dva prosta metra vrvi.

Spustili so še dva metra, pa zopet ni bilo dovolj. Dušana je razdalja krepko varala.

»Še deset metrov vrvi!«

Ta trenutek smo postali brez moči.

Potegnili smo ga zopet nazaj navzgor, nekaj metrov višje do srede plati, kjer se je vlekla manjša razpoka. Tukaj si je Dušan zabil varovalni klin ter se privezal nanj s pomožno vrvico, ki jo je nosil v žepu. Potem se je odvezal od sistema vrvi. Vrv je bila zdaj razbremenjena.

Časa za premislek je bilo zelo malo. Odločili smo se, da gre nekdo navzdol do Dušana. Dva bi tam spodaj lažje kaj ukrenila...

Navezal sem se na konec vrvi, ki so ga fantje pravkar potegnili navzgor.

Na glavo sem si nataknil precej velik klobuk, pod katerega sem podložil nekaj povojev za prvo pomoč. Tako sem se vsaj za silo zavaroval pred kamni.

Na tovariše sem se zanesel, toda vrvi? Ali bodo vzdržale?

Kolikor več vrvi, toliko več možnosti, da se kje kaj utrga ali zatakne.

Dan poprej sem še lazil po neki novi podzemni jami pri Korošici. Takrat je padla na vrv skala. Ali bodo vzdržala njena vlakna, mi je vrtalo po glavi.

Morajo! Če je šlo pri tovarišu, bo šlo tudi pri meni, sem se tolažil.

Čezme so v lokih padali kamni.

Kaj kmalu so me spustili do previsa nad Dušanom. Le dobrih osem metrov zračne linije naju je še ločilo.

Nekaj trenutkov kasneje sva si s tovarišem že stisnila roki.

Prostor je bil precej izpostavljen. Zato sem zabil še en klin za osebno varovanje.

Dušan je predlagal, da bi na tem mestu naredila novo izhodiščno točko. Začetek sistema vrvi, ki je bil na grebenu, bi se prestavil k nama. Namesto navzgor, kot smo doslej mislili, bi ponesrečenca spuščali navzdol v Robanov kot.

Do kota je bilo več kot 200 metrov stene. Lahko bi se zgodilo, da bi ob prekratkih vrveh kje obvisela v zraku. Zato je Dušanov predlog propadel.

Takrat smo se spomnili, da smo na grebenu pustili še okrog 20 metrov vrvi za obešanje perila.

Ta vrv sicer ni bila dovolj močna, da bi se po njej lahko spustil človek, lahko pa bi nam služila, da bi se sistem vrvi spustil še za 20 metrov navzdol, kar bi zadostovalo da pridemo do ponesrečenec.

Počasi sem spuščal Dušana navzdol. Po desetih metrih plati je izginil čez previs, vrv se je močno napela.

Dragoceni metri nylonke so drsli v globino.

»Koliko imaš še do ponesrečenca?« sem vprašal.

»Še dva metra!«

»Žal, vrvi je konec.«

Počasi sem zopet varoval Dušana in ga vlekel k sebi. Bil sem sam in je bilo potrebno precej moči, da sem ga spravil čez previs:

»Pogovarjal sem se z njim... dejal je, da te pozna... punca se že precej časa več ne oglašja — nisva je mogla videti — visi na vrvi, ta vrv je pritrjena na majav klin... Fant mi je dejal, da je ne vidi... baje je Mariborčanka... Gita!«

Gita!

Nekaj me je stisnilo v grlu...

Poskušal sem se zbrati.

Odvezal sem si perlonko, s katero sva bila navezana z Dušanom, sam pa sem se privezal na pomožno vrvico. Perlonko sem pred tem zavezal na klin. S tem sem pridobil raztežaj vrvi, ki je bila poprej ovita okoli mojega pasu. To je zadostovalo, da je Dušan lahko prišel do ponesrečenega fanta.

Tisti trenutek, ko sta se Dušan in ponesrečenec znašla na isti polički, sem se delno oddahnil. Vedel sem, da bomo vsaj enega gotovo rešili.

Toda še poprej smo hoteli spraviti Gito do poličke, na kateri sta sedaj stala Dušan in ponesrečenec.

Pa vse je bilo zaman, ločila jih je previsna streha, pod katero se je Gita vselej zagostila, kadar smo potegnili. Nekdo bi moral nižje do ponesrečenke, da bi jo osvobodil spod previsa, za takšno delo pa nismo imeli dovolj vrvi, pa tudi vitelj z jekleno vrvjo bi rabili. Ta pa je bil že na poti z ljubljanskimi reševalci.

Dušan pa je še vseeno hotel do ponesrečenke, da bi jo vsaj videl, v kakšnem stanju je. Če je bila vsaj še iskrica upanja, bi pač tvegali...

Po pripovedi fanta, ki smo ga reševali, je moralo biti dekletko že nekaj časa mrtvo, čeprav si tega nihče izmed nas ni upal priznati.

Sonce je bilo takrat že zelo nizko. Na Robanov kot se je spuščala noč. Tam nekje izza Krofičke pa so se privlekle megle.

Začela nas je loviti noč...

Prvega sem začel zopet vleči k sebi Dušana. Bil je že malce utrujen. Poskušal mi je pomagati

s tem, da je malce plezal, pa mu je ves čas spodsavalo. Plezal je po steni, kjer je po pripovedovanju fanta omahnila alpinistka.

Tukaj niti živ vrag ne bi prišel čez, se je pridušal. Vse je gladko, brez oprimkov, pa še previsno. Takšne svinjarije že dolgo nisem videl, mi je govoril, ko sem ga počasi vlekel k sebi.

Čim sem ga potegnil do sebe, se je pripel na klin s pomožno vrvico. Nylonko pa je zvil v laso in jo zagnal čez previs k fantu.

Čez nekaj minut kasneje je bil fant že na robu previsa.

Trenutek za tem je pri nama.

»Gite ni več!« je dejal.

»Padla je čezme, ko je lezla previs nad menoj... poskušala je, meni ni uspelo.«

»Ničesar ni rekla, preden je padla. Padla je brez besed in treščila na plati pod menoj.

Ločil naju je previs, nisem je mogel videti...

Morala je umirati kaki dve uri, od štirih popoldan do šestih zvečer. Pri zavesti pa je bila kake četrte ure, ko je še klicala na pomoč. Potem sem slišal le še stokanje. Ni mi več odgovarjala...«

Prvega so nato potegnili za nekaj deset metrov višje Dušana. Tam nad nama si je poiskal primerno mesto za stojišče in se odvezal. Prosti del vrvi je zvil v laso in jo vrgel navzdol nama dvema. Bila je že trda noč, ko smo se vsi trije znašli pod glavnim previsom. Odločila sva se, da bodo prvega vlekli navzgor ponesrečenca.

Fant se je sam navezal na vrv. V temi nisva videla, da le čez pas, namesto da bi sedel v vravnem sedežu. To sva, žal, opazila prepozno, ko je začel nekje sredi previsa stokati, da ga bo vrv pretrgala v pasu.

Zakričala sva na vrh, naj močneje potegnejo. Ne dolgo zatem so fanta potegnili na greben. Bil je rešen.

Naslednjega so vlekli čez previs Dušana in ko sem prišel še sam na vrsto, so se na vrhu že slišali odrezava povelja. Izurjena ekipa iz Ljubljane je že prišla za delo.

Reševanje Gite smo prestavili na naslednje jutro. Počasi smo odšli na Korošico...

Tisto noč sem poskušal zaspiti, pa mi ni uspelo. Vse moje misli so bile pri Giti.

Gledal sem skozi okence kočje proti nebu, posutemu s svetlimi zvezdami. Kakšna lepa noč...

Kaj neki je sedaj z Gito na tisti plati...

Ali se vidi te zvezde...

Nenadoma me je pograbilo, da bi vse zbudil, da bi ponoči reševali. Kasneje sem se umiril. Prepričeval sem se, da je mrtva in nekaj ur sedaj ne igra več nobene vloge...

Poskušal sem se živeti v tiste težke trenutke, ki jih je doživljala Gita pred padcem...

Plezala je prva v navezi. Poskušala je plezati čez previs, kjer je malo poprej omahnil njen tovariš. Smeri, ki sta jo plezala, še ni nihče poprej plezal. Bila je prvenstvena. Previs, s katerim tam v dolini morda nista računala, je bila prva večja ovira. Mogoče sta mislila, da je za njo položnejši svet in to ju je gnalo naprej...

Sedaj se je kot prva varovala s klinom, ki je že zdržal padec njenega soplezalca. Ta je bil težji od nje. Mogoče je zato mislila, da klin mora vzdržati. Klin, ki je imel za sabo že močan sunek, pa je bil razmajan.

Plezala je naprej mimo klina, vse višje in višje... Tam zgoraj nekje nad njo, morda samo še nekaj metrov, se je svet rahlo položil. Tam bi naredila novo varovališče in potegnila soplezalca za seboj čez previs...

Toda še vedno je bila v previsu. Moči so jo jele zapuščati. Kaj vse ni poskusila, da je ne bi vrglo od stene, da bi zlezla čez previs, da bi rešila tovariša in sebe...

Stena pa je bila neizprosna.

Plezala je brez besed, centimeter za centimetrom so prsti iskali oprimek, ki ga na zlizani skali ni bilo.

Ali je zaslutila tisti zadnji hip, kako se bo to s steno končalo?

Skrivnost je odnesla s seboj...

Bila je preblizu zmage, bila je preblizu smrti, da bi lahko kaj rekla... za to ni imela časa...

Omahnila je brez besed. Padala je mimo njega navzdol, poskušal jo je zadržati na tistem izpostavljenem stojišču, varovalni klin se je nenadoma izpulil — padala je naprej mimo njega, dokler ni treščila na plati pod previsom...

Tam spodaj je obležala. Umirala je počasi, celi dve uri. Verjetno tisti večer ni več dočakala sončnega zahoda. Ura je bila šest navéčer, ko je umolknila...

Mogoče pa le ni mrtva, saj ni mogoče, da bi človek pri devetnajstih letih tako naglo umrl... Dušan mi je pravil tam spodaj v steni, da so od Robanove kmetije videli temne lise krvi na belih apnenčastih plateg.

Mar je izkravela?

Kaj neki je moral njen soplezalec doživljati v sebi tiste dolge ure strašnega molka...?

Bil je le nekaj metrov nad njo, ni je videl, ni ji mogel pomagati. Bil je brez moči, ločil ju je previs... Lahko je slišal njene klice na pomoč, ki so vse bolj zamirali. Verjetno je takrat tudi umrla, ko je umolknila.

Pogledal sem zopet skozi okno. Zvezde so sijale, kot da se ni nič zgodilo.

Ena se je nenadoma utrgala, za seboj je za trenutek zapustila dolg svetel lok, ki je močno zažarel, naslednji hip pa že ugasnil... Ugasnila je zvezda, ugasnila, ker je zažarela. Sedaj drvi skozi vesolje. Umrla ne bo nikoli, saj zvezde ne umirajo, le spreminjajo se v tej svoji poti skozi vesolje življenja in smrti...

Te zvezde ne bom nikoli več videl, toda njen svetli lok mi bo ostal za vedno v spominu.

Napisano v Rušah 25. X. 1966.

MLADOST MINE, A SPOMINI OSTANEJO

Erna Starovašnik

»Na Boču so postavili stolp,« je šinila novica med ljudi.

Mladi iz vasi okoli Boča so hiteli, da si ogledajo planinsko pridobitev na lastne oči. Ko so se vračali, kar niso mogli prehvaliti stolpa in razgleda.

Bilo mi je devet let. Poslušala sem njihovo hvalo z usti in ušesi.

»Jaz bom tudi šla na stolp,« sem nekega dne odločno rekla babici, pri kateri sem živela.

»Kaj boš le, otroče, premajhno si za takšno pot,« je oporekala babica.

»Nič nisem premajhna, no, babica, naj grem,« sem pričela moledovati. Dobra starka me je imela rada. Ni torej čudno, da sem jo pregovorila. Toda z menoj sta hotela tudi brat in bratranec. Bratec pa je imel komaj šest let.

»Zgubili se boste. Zašli boste v gori,« nas je babica prepričevala.

A zmagala je otroška odločnost. Babica se je končno vdala. Celo popotnico nam je pripravila.

Vso noč pred odhodom sem nemirno spala, in ko je poletno sonce komaj vzhajalo, sem bila že pokonci. V trenutku sta bila tudi dečka zbujena. Težka rosa je ležala na mladi travi, ko smo bosí drobneli po klanecu proti Studenicam. Ljudje so komaj vstajali, tako zgodaj je še bilo. Tu in tam se je kdo ozrl na popotničke in nas vprašal, kam gremo. Nato pa se je začudil; vsakemu se je

zdelo, da smo premajhni in premladi za namenjeno pot.

»No, boste že prišli. Saj so povsod ob poti znamenja. Rdeči krogi z belimi pikami vam bodo kazali, kod morate hoditi,« se nam je nasmihala prijazna krčmarica, ki se je razgledovala po trgu s praga gostilne.

Tukaj za mračnim zidovjem studeniškega samostana nas je objela senca mogočnih smrek. Tiho smo se vzpenjali po dobro shojeni poti. Morda je vsakemu od nas postajalo malce neprijetno, ker takšnega drevja nismo bili vajeni. A gotovo bi nobeden ne hotel priznati, da ga je nemara — strah.

»Glej, rdeči krog z belo piko!« je vzkliknil Vinko. »Na oni smreki je še eden,« je pokazal bratranec Metod.

»Aha! To so znamenja, o katerih je govorila krčmarica v trgu,« sem jim povedala.

Znamenja na drevesu so nam kazala pot vse do širne jase, ki leži precej visoko v hribih.

Na jasi seno še ni bilo pokošeno. Gosta drobna trava je valovila v lahнем vetru, ki je že posušil nočno roso. V žarkem jutranjem soncu so se svetile cvetice najrazličnejših barv. Ves planinski travnik je bil kakor velikanska pisana preproga.

»Natrgajmo šopek za babico,« je predlagal Metod. Že se je sklonil k velikim modrim zvončnicam, kakršne na bregovih naše vasi niso rasle. »Ne! Dotlej, ko bomo zopet doma, bi cvetje ovenelo. Škoda bi ga bilo, če bi morali šopke zavreči,« sem mu rekla.

Prešli smo jaso in še preden smo vstopili zopet v goro, je Vinko obstal. Stisnil se je k meni in šepnil:

»Kaj pa je tisto?«

Pogledala sem v smer, ki jo je kazal z drobnim prstkom.

»Joj, srna!« sem šepetaje vzkliknila.

Nikoli je še nisem videla. Poznala sem jo le iz ilustracij, v raznih knjigah. Tudi v moji prvi čitanki je bila.

»Kako je lepa!« smo tiho občudovali vitko planinsko prebivalko. Verjetno je ugotovila našo navzočnost, kajti obrnila se je in izginila v grmovju, mi pa smo šli naprej v gozd.

Zopet je bilo okoli nas mogočno drevje. V krošnjah so žgoleti ptiči. Metod jih je z žvižganjem hotel oponašati.

»Saj ne znaš. Ptički žvižgajo lepše,« sem ga podražila.

»Dobro jutro nam voščijo,« je resno dejal bratec, gotovo se je spomnil na neko pesem, ki jo je babica včasih zapela.

»Seveda, Vinkec. Dobro jutro nam voščijo in srečno pot nam želijo,« sem mu pritrdila.

»Pravijo, da živijo na Boču vile, skratje in gozdni mož,« je rekel Metod.

»Nekoč so menda res živeli, sedaj pa jih ni več,« sem mu odgovorila. A skrivoma sem se ozirala na vse strani. Kar zdelo se mi je, da je kraj čisto pripraven za prebivališče teh pravljicnih bitij.

Pred nami so se na skalni poti oglasili drsajoči koraki. Stisnili smo se drug k drugemu, ko se je izza grma prikazala postava sključenega starca. Iz zaraščenega obraza je pogledalo v nas dvoje svetlih oči. Izpod širokega klobuka so viseli sivi lasje. Na sključenem hrbtu je tičala polna vreča. Spogledali smo se in vsi smo mislili, da je pred nami pravi, pravcati gozdni mož. V grlu me je stisnilo in plašno sem pozdravila:

»Dobro jutro!«

Starec je prijazno odzdravil in vprašal, kam gremo.

»Korajžni ste, korajžni. Za takele majhne noge, kot so vaše, je pot kar dosti dolga,« je kimal, ko smo se razšli.

Gledali smo za njim in ugibali, če je nemara le bil pravi gorski mož.

Danes vem, da je bil reven hribovski bajtar, ki je nesel v mlin vrečico žita. Toda tedaj bi verjela vse drugo kakor to, saj se nam je zdel tako silno skrivnosten.

Pot je bila vedno bolj strma. Tu in tam se je drevje razredčilo. Postajali smo in preko širokih krošenj občudovali svet, ki je bil pod nami.

Smejal smo se, ker so se nam zdeli ljudje na cesti v dolini majhni kot pičice, a živina in vozovi kot mravlje.

Vendar nismo postajali predolgo. Vsi trije smo želeli biti čimprej na vrhu. Pri stolpu.

Obšli smo vasico pri Miklavžu. Lesene s slamo krite bajte nas niso mikale.

»Sedaj pa še zadnji breg, pa bomo na cilju,« sem vedela. Kar poleteli smo v hrib. Nihče izmed nas ni bil utrujen. Bose noge, vajene rose, bodičevja in večernih paš, vajene peščene ceste se na takile gorski poti pač niso utrudile.

Končno, končno smo obstali ob vznožju novega lesenega orjaka. Nam, ki smo bili vajeni nizkih vaških hiš, se je zdel stolp neznansko visok. Njegov vrh se je dvigal nad krošnje drevja. Zdelo se nam je, da sega prav do neba.

»Pojdimo gor!« se je opogumil Vinko, naš najmlajši in se pognal na stopnice.

Z Metodom sva stopila za njim. Toda že na prvi ploščadi je Metodu začel pešati pogum.

»Jaz rajši ne bi šel,« se je obiral.

»Hu, takšen zajec,« se je norčeval Vinko, ki je copotal že na plaščadi nad nama.

»Na vrhu bomo jedli,« sem rekla.

To je pomagalo. Čeprav nerad se je Metod vendarle vzpenjal za nama.

Tedaj nisem še nič vedela o vrtoglavi, o strahu pred višino. Sedaj vem, da se je bratranec tedaj krepko boril s tem strahom, ko nama je sledil.

Mali Vinko vrtoglavi prav gotovo ni imel. V svojem kratkem življenju je to neštetokrat dokazal, saj so planine in strme skale postale njegov drugi dom. Na premnogh fotografijah sem ga trinajst ali štirinajst let kasneje videla ob skali med nebom in zemljo. Že sama misel, da bi bila na njegovem mestu, me je zgrozila.

Tudi tisti dan bi bil najbrž splezal na rob stolpa in gledal in plezal po ograji, če bi mu bila le dovolila.

Metod se je držal bolj v sredini stolpa, midva z bratranec pa sva hodila ob ograji in na vse štiri strani občudovala svet pod nami.

»Glej, tam je Hošnica!« je bratec s pogledom poiskal domačo vas.

»Da. In naprej tamo bolj daleč je Slovenska Bistrica,« sem mu pokazala.

»Vidita, na ono stran je Celje,« je pokazal Metod, ki se je končno le opogumil in prišel k ograji. Bratranec je vedel, v kateri smeri mora iskati Celje. Tam je bil namreč doma. Pri nas je živel le o počitnicah.

S pogledi smo iskali Maribor in Ptuj. Občudovali smo široke gozdove proti Hrvaški. Strmeli smo v visoke gore na jugozapadu.

»Če bi imeli daljnogled! Joj, kako lepo bi videli in kako daleč,« je menil Metod.

»Prav do Amerike, kajne?« je vprašujoče pogledal bratec.

»Najbrž res,« sem menila in v svoji devetletni pameti celo verjela.

A tudi tako se nam je zdelo, da vidimo mnogo, mnogo sveta. Vsekakor več kot z domače češnje ali s slemena strehe, kamor smo na veliko babičino jezo tolikokrat splezali.

»Lačen sem,« se je spomnil Metod.

Posedli smo na ploščad. Vso pot nismo pomislili na hrano, a sedaj nam je popotnica resnično teknila. Iz svojega šolskega cekarja sem izvlekla štruco kruha, steklenico čaja in kos klobase, tiste navadne, drobne. Kos je bil vsaj pol metra dolg. Dobra babica je v redu poskrbela za naše trebuščke.

Hlastno smo jedli in zdelo se nam je, da imamo najboljšo malico na svetu. Ko smo se odžejali s čajem, sem pospravila steklenico in prtič, v katerem smo imeli zavit kruh, nazaj v cekar.

Ugotovila sem, da je babica pustila na dnu cekarja moj zvezek. Pokazala sem ga dečkoma.

»Daj zvezek sem, daj! Aviončke bom delal,« je stegnil roko Metod. Kmalu nato smo vsi trije spuščali bela letalca v veter.

Veter je plesal in se vrtil okoli vrha stolpa, da so naša letalca poletavala na vse strani.

»Joj, kako daleč letijo!« smo se čudili.

Naročali smo jim, naj ponesejo pozdrave teti v Celju, mami tja daleč na Bled, kjer je služila, pa še babici v Hošnici naj sporočijo, da smo na stolpu in nam je lepo. Saj bodo prej pri njej kakor mi. In zdelo se nam je, da bela letalca plovejo prav tja, kamor jih naročamo.

Pretekli sta dve uri, morda še več, odkar smo bili na stolpu. Sonce se je nagnilo že precej čez poldan.

»Iti moramo,« sem rekla.

»Oh, bodimo še malo,« sta želela dečka.

No, pa smo bili še malo. Morda je bil ta »malo« dolg celo uro ali pa še več. A kdo bi mislil na čas, če je bil dan tako lep, razgled tako lep, čudovit, moj zvezek pa je imel sto listov in smo morali odposlati toliko pozdravov!

Končno pa smo se le morali odpraviti.

Še pred slovesom je Metod vdolbel v les stolpa naša imena z drobnim nožičkom. Mnogo imen je bilo že vsepovsod vrezanih. Mnogo oči je dotlej že občudovalo lepoto domovine s stolpa na Boču. A tisti dan smo bili sami. Bil je delavnik, ko so ljudje delali. Tudi počitnice so bile, zato ni bilo nobenih šolarjev, ki so sicer prav tisto leto zaradi novega stolpa pogosto prirejali izlete na Boč.

Še zadnjič smo premerili mogočno leseno ogrodje od vznožja do vrha, nato smo se spustili navzdol. Vriskali smo, popevali in se smejali. Le ko smo šli mimo Balunjače, smo postali tihi in mirni. Ozirali smo se v črno odprtino gore.

»Pravijo, da je Boč votel in da je voda v njem,« sem omenila.

»Pravijo, da so nekemu kmetu nekoč zašli v jamo voli in so potem mrtve potegnili v Studenicah iz potoka,« se je spomnil Vinko neke dedkove bajke. »Kaj če še sedaj v tej votlini prebiva povodni mož?« je zašepetal Metod.

Pognali smo se navzdol, proti Miklavžu. Na nizki mehki travi je bila v hipu pozabljena drobna bojazen. Kotalili smo se navzdol, prevračali kozolce, dokler se nismo dokončno utrudili. Tudi sonce se je že nevarno približevalo obzorju. V gozdu je bilo že temno in oglašali so se nočni ptiči, ko smo stopali v dolino. V Studenicah so se že prižigale luči, ko smo hiteli skozi trg.

Pod cerkvijo svete Lucije smo srečali babico.

»Mrcine takšne, tako sem se bala za vas!« nam je rekla.

Uboga babica! Tako je bila v skrbeh za svoje »mrcine«, da nam je celo uro daleč pristopicala naproti.

»Kaj imate sedaj od tega vašega potepanja po gori?« je godrnjala.

»O, kako je bilo lepo!« smo vzklikali in ji opisovali pretekli dan.

Poslušala nas je in ko je videla, kako zelo smo zadovoljni, se zaradi naše zakasnelosti ni več razburjala.

Ozrla sem se nazaj.

Izza Boča je vzhajala velika svetla luna. Temno se je risal obris stolpa v srebrnkasto nebo. Za hip sem obstala. Bilo mi je, kakor da me od tam, z vrha Boča, pozdravlja ljub znanec.

ZAJEDA V ZDOLŠKI ŠKRBINI

France Ekar

Navpična zajeda je mikala že več navez. Tudi nekaj poskusov je že bilo. Vendar so jim objektivni pogoji stopili na pot.

V taki muhasti jeseni imaš že pravo srečo, če moreš stopiti v steno neodkritih težav, koder človeška noga še ni stopila, kjer ni klinov, ki bi kazali pot in podpirali moralo.

Na poti proti vstopu v steno od Češke koče preko Zgornjih Ravni se neprestano ozirava v temno zajedo, iščeva namišljene prehode, tudi zadnji, strmi ledeni svet naju ne premoti, da ne bi pogledala v vrhnji del zajede. Krajna poč — med steno in snegom je globoka več metrov. Odločiva se, da preskočiva na polico v steno. Posrečilo se je. Sva v vznožju stene. Visoko nad nama je velik, rumen odlom. Glavi zaščitiva s čelado in se vzpenjava diagonalno po policah navzgor. Prideva do mokrih, algastih skal. Prehod iz njih gre skozi naravno okno. Na oni strani, na udobni terasi, je majhno melišče. Mokra sva, še bolj pa umazana. 20 m višje, tj. konec tega melišča, ob vpadnici zajede je vstop v zajedo. Gladka plošča. Tu zavrtava luknjo za svedrovec. Ko ga zabijeva, drži imenitno. Mišo stoji v stremenu in zabija naslednji klin. Vpne novo lestvico. Za nekaj metrov pridobi na višini.

Čeprav je videti enostavno, je v resnici previsno. Skala je mokra in sluzasta. Pleza prosto naprej. V kotu zabije klin, zabije še enega, vpenja streme. Z nogo stopa na prečko stremena. Ni še dodobra na njej, ko zaslišim rezki žvenket izruvanega klina, Mišo pa okoli 15 m v zraku nad mano. Skrčen se mi približuje. V desetinki sekunde čutim, slišim še troje potegov in žvenketov izruvanih klinov. Tedaj je Mišo s topim udarcem že ob meni. Na njegovih ustih sem videl bolesten nasmeh.

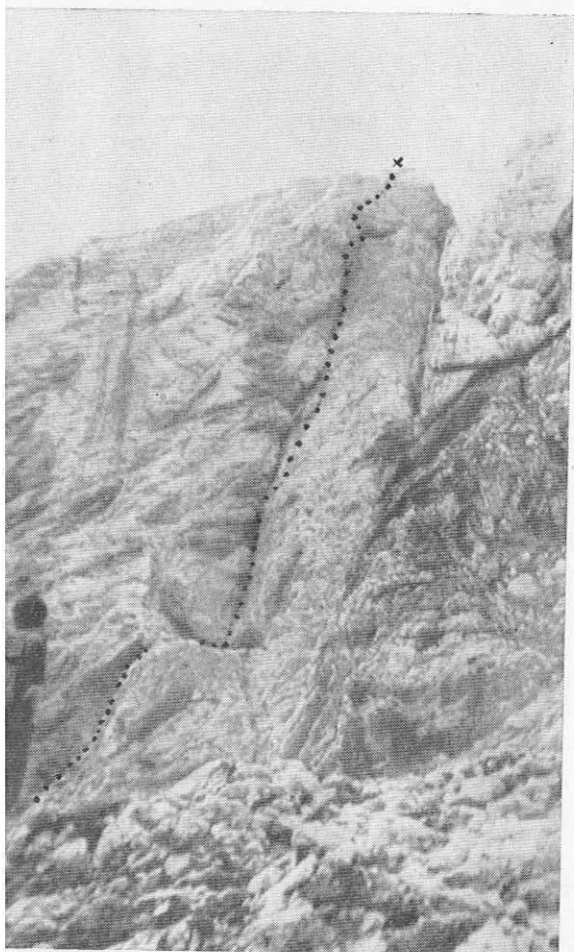
Udarjen je v kolenu in obtolčene prste na roki ima. Na hlačah pa so šivi popolnoma popustili. Pa ni odnehal.

Spoprimem se s preplezanimi metri. Ni bilo lahko, niti en klin ni bil trden. Prostora na stojišču je komaj za dober čevelj. Kljub poškodbam je Mišo kaj kmalu ob meni. Iz kaj neugodnega

položaja me varuje. Na vrsti je kratka prečka, zanjo previs. Ko zabijem prvi, drugi klin, ko stojim v stremenih, opazim, kako klin, v katerem je vpeto eno streme, popušča. Ne zaupam nobenemu klinu več. Komaj čakam, da pridem meter višje, da prosto izplezam v drugo votlino, kjer naj bi bilo udobnejše mesto za varovanje. Zabijem varovalni klin. Varujem. Spet sva skupaj. Istočasno se pripodi megla, začelo je deževati. Iz nahrbtnika potegnem sliko gornjega dela smeri. Pred sabo vidiva le nekaj metrov.

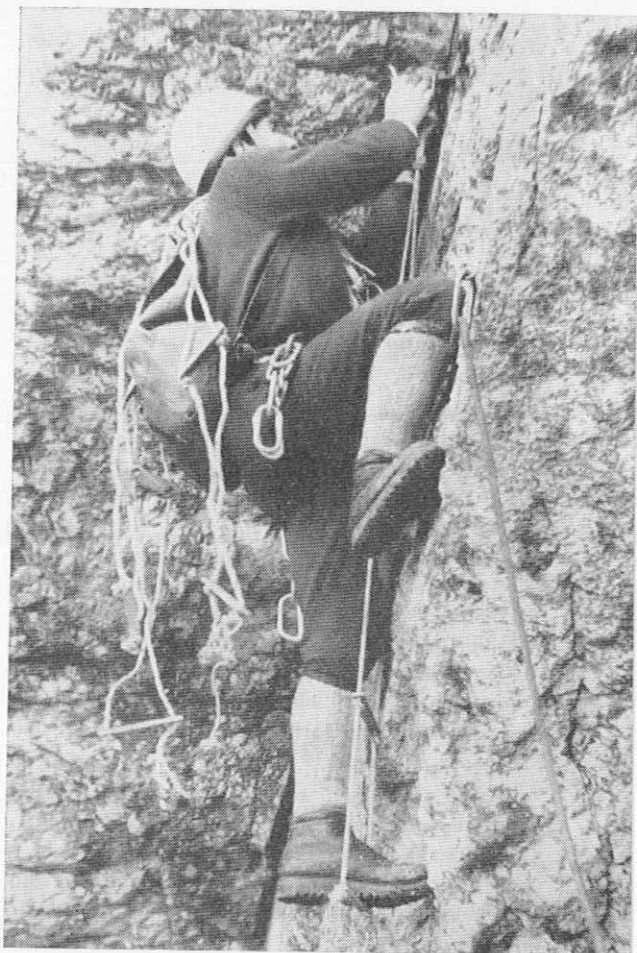
Bolj »čaram« kot plezam nekajmetrsko prečnico. Nekaj metrov naprej na prečki je slabo stojišče. Tu se zasidram s tremi klini, ki so bolj tolažilni kot uporabni. Sedaj je že vsa skala mokra. Sva se pač privadila, saj sva se tudi do sedaj plazila po mokri, mastni zajedi. Od tega mesta spleza Mišo še raztežaj. Upavá, da so težave

Med Zdolško Škrbino in Jezersko Kočno
... nova smer — po zajedi

V spodnjem delu smeri

Foto Fr. Ekar

popustile. Smer se je res nekoliko položila, tudi posebnih težav ni več ali pa sva se jih navadila. Megla je gosta, da bi jo rezal. V vrhnjem delu pride do izraza slika, ki nama omogoči, da otpava izhod. Po sliki je obhod zapore v levo mogoč in naravnejši. Zaupava fotografiji. Ni naju prevarala. Na majhnem, topem razu nabereva vrh v zanke in po 15 metrih in 8 urah plezanja se znajdeva na poti Grintovec—Kočna.

Opis

Dostop: Iz Češke kočice po poti na Zgornje Ravni, čez sneg in melišča na vpadnico rumenega odloma, vstop v steno in po lažjih policah desno navzgor v smeri zajede. Prestop skozi okno na melišče do vpadnice izrazite zajede. Tu je vstop v zajedo. 1 ura.

Vstop: Iz gornjega dela melišča v gladko ploščo (svedrovec). Po zajedi navzgor 20 m, V, (k, k),

do ozke votlinice. Štiri metre vodoravne prečnice v desno in čez previs, + V, (k, k), po zajedi v drugo votlino. V kotu votline prestop v steno in težavna prečnica (k, k), 12 m v desno na delikatno poličko in iz nje navzgor 15 m. Tu se svet položi. Smer poteka po zajedi naprej. Težavam in večjim zaporam se izmikaš v desno. Pod vrhom zajede je zapora in pod njo se odcepita dve polici. Po polici v levo in prestop v kamin. Iz njega po ravni polici v desno 20 m. Nato po levi strani navzgor in po položni rezini do vrha 30 m. Možic in pot Grintovec—Češka kočica.

Sestop: Po markirani poti na Češko kočico 1 uro ali na Cojzovo kočico poldrugo uro.

Plezala: 16. oktobra 1966 Franci Ekar in Tomaž Jamnik.

Ocena: Spodnji del —V; v zgornjem delu III, mestoma IV; Višina smeri 350 m. Čas plezanja prvih plezalcev 8 ur (zaradi slabega vremena in padca).

DVA IZLETA

Tone Strojín

NA JAMNIK

Kako lep dan je bil. Nebo jasno kot ribje oko. Pa me je rdeči brzec ponesel do Kranja. Čez savski most, avto za avtom, pešec za pešcem. Hite v službo. Skozi Stražišče srečujem otroke. Hite v šolo. In jaz?

Srce vriska v meni. V objemu sončnega jutra uživam prosto soboto, Št. Jošt me vabi v zelenje. Po travnikih me boža rosa. Cerkvica sije na hribu. Zavijem po cesti v gozd. Ob cesti se belijo hlodi. Sédem. Le nekaj korakov stran gozdna temina in jutranji hlad. Nikogar ni mimo. Jutri, v nedeljo, bo na Joštu ljudi. Danes pa sem sam. Samota dobro de.

Pogled uhaja na sorško stran. Daljava žehti. Šmarna gora je skrita v čadu. Ob cestnem jarku se sklanja cestar. Leta so izpila obraz. Sam je in dela v sončni naravi. Zavidam mu. Vročina, cestni prah kmalu spremene mnenje. Koraki škrtajo po pesku.

Srečujem spet šolarje. V drevju se skriva šola. Sredi gozda! Kje ste mestne šole? Za robom zavijem v strmino. Potoček klopoče spomine. Za cel teden, za leta nazaj. Na parobku gozda pridem na jaso. V dalji se beli Triglav. Pod njim zelena pobočja Jelovice. Na gričih cerkvice. Pil bi ta razgled.

Pri gostišču vrh hriba potrkam. Punčka pravi, da so mama za hišo. Takoj pridejo. Na klopi pred hišo posedim. Sonce se upira v krošnje dreves. Še pisati moram, da ne bom lepote in svobode užival sam.

Okoli cerkve sami lepi pogledi. Kočna in Grintavec bleščita v snegu, njuno podnožje je vzela meglica. Pa moj Storžič. Južna grapa od vrha do gozda je še polna snega. Dobro se je spominjam. Pa ni tako huda, kot je videti iz daljave. Sončna pobočja Košute, še v snegu, zelena Dobrča, in na kraju kopasti očak Stol. Le pogled znanice! Kot na sprejemu so, drug poleg drugega. Na zapadu pa kuka Triglav in soseščina. V jutru niso videti tako daleč, kot so v resnici.

Oko išče svoj cilj. Sv. Mohor in Jamnik na zelenih gričkih se ponujata. Pa naj bosta moj današnji cilj.

Kolovoz zavije v gozd. Rdeče-bela očesca na bukvah so kašipot. Ena sama gozdna tišina. Pridem nad vasjo Javornik. Tik pod menoj hiše, polja v bregu. Nekje reže kosa. Pridnega kosca ne moti vročina. Pri Čepulah pridem na cesto. Valovje zelenih gričev se zgublja v Sorškem polju. Pri gostilni se cepijo pota. Škofja Loka 2 1/2 — Šmohor 50 m. Cesta se prevesi desno v gozd. Zdaj sem do Mohorja sam.

Čez čas samotna hoja otopi misli. Borove iglice mehčajo korake. Pa me v smrekovem gozdu brez podrasti premaga posekano drevo ob poti. Požirek hladne studenčnice iz čutarice in še stopala iz čevljev. Joj, kakšno razkošje!

Poglej okrog! Sončni žarek se je ujel v pajčevino med smrekama, da se lesketa v svilnatih barvah. V pahljači dreves je odkril špranjo, da je obsvetil filigransko delo pajka, dokler se njegov pramen ne dotakne tal. Večno živo življenje na gozdnih tleh. Mravlje tekajo po njim znanih potih in gozd je poln brenčanja žuželk. Tako je navidez vse mirno, vse urejeno. Delavnik v gozdu!

Daljavo pretresejo zvoki sekire. Drevo bo padlo. Gozdna tišina utopi misli. Korak zastane na jasi. Ajdove njive okrog hiše. Otroci na pragu. S prsti v ustih strmé. Kako so ljubki in zdravi! Sopem po prašnem kolovozu mimo skednja. Žvenket verige zmoti tišino. Dvoje parov oči se spogleda. Človek in pes. Pa nimam zlih namenov. Oba pozabiva na dogodek, on gre v drevesno senco, jaz v gozd. Na jasi pred vasjo Bezovnico je najlepši pogled na Storžič in Kamniške skupaj. Zapomnil si bom ta kraj.

Vas je moj kašipot. Kje v globeli so še kmetije! Kako le živijo pozimi? Na sredi vasi zavijem proti jugu. Noga kar sama zastavi pot. Do cerkvice sv. Mohorja sem namenjen. Pravijo, da je lepa razgledna točka. Še s sv. Jošta sem jo opazoval. Kmalu bom tam.

V cvetju najdem svoj prostor. Obrišem znojno čelo. Poldne je. Razgled! Ne bom ga opisoval. To je treba videti. Zanima me moja nadaljnja pot. Oko ceni razdalje, se upira v gorenjske lepote. Ko hitim proti zahodu, povprašam domačina. Pripoveduje, kot da so mi vsa pota znana. Morda čuti, da ljubim njegov dom, okolico, našo zemljo.

Kolovoz povede v gozd. Sekira je podrla drevesa in z njim rdeče-bele markacije. Preskočim potok. Spet me kolovoz povede do jase s kapelico. Na

izbiro imam Dražgoše ali Kropo. Kam? Odločim se za Kropo. Jamnik me vabi.

Še hodim po gozdu. Svežina in tišina. Na parobku postanem, vasica pred menoj. Podblica piše na zemljevidu. Cerkvica sv. Primoža nad Jamnikom se že vidi.

Pridem do ceste. Vročina puhti iz belega peska. Čutim, da dobivam barvo. Ko pridem v primerno bližino, posnemam gorenjski prizor. Cerkvico s kozolci med drevjem. V ozadju pa gore, domače gore.

Moram skozi vas. Pri koritu namočim roke v vodo. Hlad prodira v telo. Pa samo za hip, da ne bo narobe. Končno pridem na greben, ki drži do cerkvice. Na severni strani sedem v travo. Koliko krajev na Gorenjskem je, kjer je še lepše? Gozdički objemajo polja, vasice se blešče, ceste in železnice pletejo vezi. Most nad Peračico je pred teboj. Savsko strugo skriva gozd. In nad vsem tem. Lepe ste ve Karavanke! Dolgo strmim v dolino. Od takih krajev ni lahko jemati slovesa. Tudi za eno samo leto ne, čas, ta večni priganjalec človeka, terja svoje.

Kje je najboljši sestop? Ves dan sem hodil sam. Le lepota narave me je vodila. Ali naj se izneverim samemu sebi?

Potegne me v gozd. Pot je samotna, da se v miru sprehodim v dolino. Takoj za vasjo Njivico pridem na cesto. Ni prometna, to je še sreča. Pa saj je to le gozdna cesta.

Pri Besnici hočem videti slap Nemiljščice. Pri prvih hišah, kako moderne so, zavijem v levo nazaj v gozd.

Gostišče pri slapu je zaprto. Škoda. Piše, da je še pol ure do slapa. Toliko nimam časa. Do prve železniške postaje je daleč. V Podnartu čaka na vlak razred osmošolk. Vračajo se s šolske ekskurzije v Kropo. Imeli so majski dan v naravi.

Ko ugotovim, da so iz iste gimnazije kot jaz pred leti, smo v pogovoru. Kaj ne bi, saj je ta ali oni profesor še ostal. In s tem spomini, dogodivščine in nagajivščine.

Rdeči električni vlak drvi v večer. Storžič postaja rožnatordeč. In že se pokaže Šmarna gora z ljubljanske strani.

PO OBRONKIH POKLJUKE

Na obzorju se je rdečilo jutro. Jutranjik je česal veje smrek. Na trati nad domom je pozvanjafa živina. V jedilnici še ni gostov. Vrste miz samevajo, beli prtí dihajo jutranjo svežino, ki lije skozi odprta okna. Slovesna tišina, rdeče preproge po stopniščih. Šport-hotel Pokljuka.

Kratkohllačnik smuknem v jedilnico. Trenutek, dva nikogar. V kuhinji nekaj zaropota. Pa smo brž zmenjeni za toplo hrano in kruh. Potem me potopi gozd v zelenje. Kako ravna so debela smrek! Povsod sama svežina. Še kamen ob poti je opran.

Kako lep poklic mora biti gozdar. Vedno sem si želel to biti. Pa je življenje pokazalo drugače. Morda je bolje tako, z večjo radostjo obožujem gorski gozd.

Tišina utaplja misli. Pa se med drevjem razsveti modrina neba. Sonce sveti na poključke robove in višje gori na sam Triglav. Kot mah mehki smrekovi gozdovi obkrožajo planino. Na njej planšarske hišice in gorenjska goved. Planina Javornik. Moram se ustaviti. Da fotografiram, da si v mislih postavim svojo planšarsko hišico na kraj, ki je mojemu okusu najljubši. V zadregi sem. Preveč gozdne lepote je tu. Živina je še mirna. Ne oblega jo še vročina in mrčes. Leži v sončni travi in prežvekuje. Le če se premakne katero grlo, zadoni kovinsko bronasti glas. Sicer ena sama tišina. Za živce. Po tej hrepeniš tam v daljni Ljubljani. Spomniš se razgovorov s strankami, pravnih nasvetov in pripovedovanja o človeški bedi na sodišču. Veselje do poklica mora biti tudi nekaj. Zakaj si sicer študiral?

Rdeče preproge duše korak, ko nosiš človeško zlo v spisih pod roko na sodno klop. Hodniki, hodniki, soba pri sobi. Kaj vse stori človeški um, da bi sortiral človeške napake po oddelkih, sobah in razpravnih dvorinah. Ti pa rešuj tegobe in napake drugih. Izrezljano sodno pohištvo molči. Sodni tron je slovesen kot zastor. Klop za obtoženca je lesena, preprosta. In povsod ena sama uradna tišina. Nikjer zdravega življenja, še klop bolno zaječi, če sedeš nanjo. Kako le more uspevati fikus na hodniku?

Ni čuda, če ti spomin uide na gorske obronke. V zelenje, v svežino! Tu poleg mene se blešči trava v rosi. Biseri rose na travnih bilkah. Vir gozdne svežine. Tak počitek te prerodi. Sedel bi, če bi me jutranji hlad ne priganjal k hoji.

Šope dušikastega zelenja na pašniku zamenja smrekov gozd. Pajek prede med vejami. Sončni žarek odkrije njegovo stvarstvo mojim očem. Malo dalje v sončnem svitu plešejo žuželke. Igra mladosti v gozdnem jutru.

Nisem danes prvič tu. Bilo je že pred leti. Danes romam po teh poteh z isto vnemo. Ni reven, kdor je v tej tišini skril košček svoje osebne sreče.

Človek v naravi me je vedno mikal. Gorska pota so pota, na katerih spoznaváš življenje in srca. Tu se razgovori duša, najde ali ne najde odmev

v sopotnikovem srcu. Če ga najde, prijateljstvo drži. Kdor pa ne razume narave, ta ni nikoli razumel skrivnosti, ki jih plete in odkriva narava. Zato so tudi samotna pota nevidna bližina tistih, s katerimi si kdaj hodil uhojena ali neuhojena pota. Na takih potih mislim nanje. Skozi gozd se zareži bela cesta. Pa noge ne marajo zanj. Ljubša mi je zvijugana gozdna pot. Še enkrat me zmoti delo človeških rok, zdaj električni daljnovod. Višje gori se prvič odpre pogled na zelena prostranstva Pokljuke in sredi njih na planino Javornik. Zadnji travnati breg požene vročino v lica in Blejska koča na Lipanci je pred menoj.

Večja soba je polna gostov, pa mi starejša oskrbnica ljubezljivo postreže v kuhinji, ki utegne biti tudi spalnica. Všeč mi je ta koča. Spominja še na pastirsko romantiko. Pa ni časa za posejanje. Za hlevom zavijem v breg. Široka steza me povede v rušje. Že začetek obeta pogleda, ki jih je prej poključki gozd skrival vase. Vihariki ob poti niso poključke smreke. Slabi senčniki so. Vročina žehti iz rušja.

Poključki robovi so še samotni. Planinci sem le poredko zaidejo. Preveč vleče bližnji Triglav. Eden najlepših pogledov na Triglav in sosesčino je s Pokljuke. Tu stojiš visoko nad brezni Krme, ki s svojimi zelenicami sanjajo v dolini. Oko blodi po žlebeh in robovih do slovesnega prostranstva Rjavine, dokler se ne pomakne v naročje naše svete gore — Triglav. Snežišča sijejo iz meli, skalni obloki pa samujejo pod oblaki. Vidiš kočo Planiko, pa ugibaš, kako mora biti zdaj v njej. So gostje, kakšni? Samotna pot teče dalje. Pozornost vzbujajo Draški vrhovi. Nenadoma jih zagledaš, pa so ti že domači. Ugibaš, kam drži pot, čeprav jo vedno vidiš sto metrov nad rušjem. Pokljuka ostaja zelena in skrivnostna pod teboj. Le planine kažejo na njej svoja očesa. Rudno polje. Ali nudi vojakom uteho šumeči gozd? Spomin obišče vojaška pota v primorskem brezpotju. Vesel si bil, če si ugledal zeleno drevce. Ali pa se spomin pomudi v hrvaški Posavini, v gostih hrastovih šumah v poletni pripeki in barjih na travnatih prostranstvih v jeseni.

Kjer pride pot najbližje do roba nad Krmo, se ustavim. Aparat v roke in na stojišče nad dolino. Škoda, Kepa, da v opoldanski pripeki nisi vidna za fotoemulzijo. Za oči si lepa od vrha, pa preko Dovjega, ki ga vidiš še tja do zelenic okoli Kovinarske koče. Rjavina, tako prostrana si, da ne prideš vsa v zrklo fotoaparata. Širokokotnega objektivna pa nimam. Počakaj, drugič te ujamem vsi! Kaj, v te grape bodo speljali Triglavске žičnice? Seveda, čudež naše tehnike in tehnolo-

kracije. Tudi mi moramo imeti svoj Aiguille du Midi, svojo Zugspitze, svoj Lomnický Štít. Ali te bo škoda, Triglav! Naš boš pa le pozimi, ko boš še ta stari, težko prehodni.

Ne morem se odtrgati od pogledov, takšnih in drugačnih. V naravo in prihodnost. Za zdaj zmaga sedanost in Bohinj je še daleč. Prvič zdaj pridem na melišče. Pooblači se in hladno zapiha. Steza zavije na snežišče pa spet na melišče. Na sedlu buhne veter. Nekaj debelih kapelj štrkne vame. Hoja po ravnem kot v dolini Sedmerih jezer. Res, prav tako je. V kotanji se nabira voda in se zvija v toku. Ostri skalni vrhovi obdajajo dolino. Divje samotni kraj. Zaželim si počitka, še bolj razgleda.

Domišljija pričara divji zapad. Okolica ne vara predstave. Samo še čakaš, da se na obronkih prikažejo Komanči in da izza skal na dnu doline prižvižga krogla belega priseljenca.

Črni oblaki z juga še bolj pomrače dolino. Napetost visi v zraku. Da le ne bo dežja...

Na skalni rob privede steza. Na levo drži pot na Viševnik, na desno v Vodnikov kočo. Pod nogami zazija še mogočnejša dolina. Veter še ostreje žvižga okoli voglov in bohinjski jug vali še težje oblake. Kaže, da ne bo izbire. Uberem slalom po melišču navzdol. Med potjo se usuje ploha. Pelerino ven, da počepnem vanjo. Ne traja dolgo in zelenica na dnu doline me vabi. Ko pridem navzdol, poglej vruga v gorah! Od dežja sprani vrhovi se svetijo v soncu. Zadnji oblaki jadrajo čez Studorski preval, Krpa modrega neba gleda na samotno dolino.

Zgodi se, da na samotnih potih zaideš v kraj, ki se ti zdi znan. Stojiš in strmiš, pa nič ne veš. Morda si si ga naslikal v mladostni fantaziji, morda ti ga je pokazala knjiga otroških let, da ti ga je zdaj pokazalo in razkrilo neko nedeljsko popoldne. Tako stojiš in strmiš v svojo dolino, dokler ji sam pri sebi ne obljubiš na svidenje. Ne veš, kaj te privlači na njej. Morda občutek, da si tu tako neznansko sam in da je tvoja, kot je tvoj delovni kabinet v mestu. Morda ti okameneli mir vrhov okoli tebe vliva spoznanje večnosti in nedoumljivosti narave.

Tako strmiš v prepadne stene nad seboj, dokler se ti ne zahoče zelenih trat in nebeškega miru na planini Konjščici.

Pot je zaprodna in trudne noge jo obtožujejo. Počutiš se odpuščenega iz kotla gorskih vrhov in vrinjenega v naročje sončnih bohinjskih planin.

Ob prihodu na planino te pozdravljajo liske pa cike. Brez pastirja. Voda žubori v koritu. Le zvočenje oživlja tišino planine, ki se počasi zavija v senco popoldanskih obronkov.

Potem pot nima več vzpetin, dokler se za travnatim robom ne prikaže Uskovnica. Pravljica. Valovita trata, hišice, v ozadju in ospredju pa gore, redka drevesa. Bohinjske gore. In sonce, ki sveti od jutra do večera. To je Uskovnica. Mojemu srcu bo vedno ljuba. Videl sem jo v sončnih jutrih in večerih, v jesenskem zlatu, pa tudi v dneih, ko roma zima v goste. Gledal sem jo v lepoti poletja in v predzimske samoti.

Noge usmerijo korak v planinski dom. Lep je in spremenjen od lanskega leta. Povečujejo ga. Še obisk pri Martinu in njegovi hišici. Znanca sva. Še z izleta v Visoke Tatre.

Pa pride čas, ko ura pokaže pot v dolino.

Glej ga spaka, tudi huda ura se bliža, le kje si je pot vzela črnjava? Martin še pokaže bližnjico: »Kar ob drogavih pojdi, po kolovozu je dlje.« Znoj obliva čelo. Soparno je. Umijem si znojno lice pri studentu ob poti. Na planini Blatca me že hudo priganja huda ura. Kako rad bi se pomudil! Pri starem pastirju v očrneli bajti pod orehi. Zagon v dolino me požene v gozd. Na koncu gozda nad Staro Fužino se ulije. Pa kako! Pred mano na kolovozu nastaja potok.

Ne ustavim se v vasi, ker sem preveč moker. Tudi gostilna Mihovec s staro lajno me ne zvabi. Pa bi čaj z rumom močno prijal. Tudi s časom sem na tesnem. Asfaltna cesta proti Sv. Janezu postane zame atletska steza.

Že sem pri kopališču. Cerkvica sv. Janeza in s tem avtobusna postaja je tu. Narasla voda pod mostom buči. Mize in stoli pred hotelom so prazni. Pa se odpre nebo nad Komno. Sončni žarek se prelomi na jezerski gladini. Huda ura je mimo.

Jezero spet sanja v sončni lepoti. Na vejah se blešče kaplje. Ko pripelje avtobus, iz asfalta vre sopara.

Bohinj po nevihti.

BRDA, BRDA...

Ludvik Zorzut

1. Pomladín in Postarín se sprehajata po Brdih

Na višnjevskem bregu sta se srečala dva večna nasprotnika, enemu smo rekli Pomladín, drugemu Postarín, pogledala sta se smeje nekam križem, kakor da ne marata hoditi skupaj, pa sta si le iz navade vsaj voščila dober-dan. Kam, kam je veseli Pomladín ustavljal živahnega Postarina, tam takó hitite kakor moja ptička briehtarca, ki čez brieħ, brieħ, brieħ frlí in ne ve, kje bi se vsela, odpočijte se, glejte moj mándelnov, bresk-

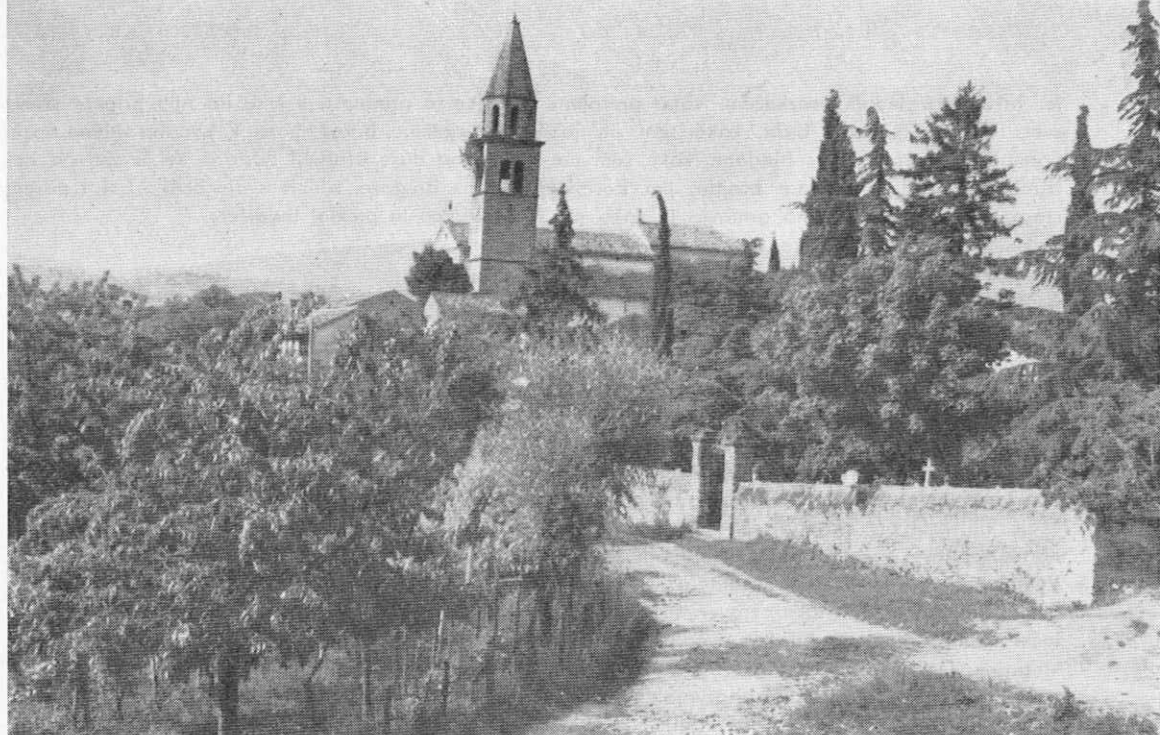
Pesnik dr. Alojzij Gradnik doma v Medani, drugi od desne na skrajni levi L. Zorzut

vin, češnjev cvet, ponúhajte ga, vsrkajte med, vonj vaših mladih dni, kaj zdihávate kot jeruzalemski Jeremija. Moja cvetoča nevesta Pomlad je v Brdih, jaz njen ženin, z nami vsi svatje, mladostni Briči in Brike, vi nam boste starešina!

Veš, ti nezreli, brezskrbni Pomladín, mu je dopedoval resni, izkušeni Postarín, ko so ga leteči cveti pobožali, veš, da jaz spoštljivo obhajam letos že petinsedemdesetletno pomlad, da sem na svojih pisanih življenjskih potéh trgal sončne in senčne rože, bele in črne trne, svilnate očnice, módre svišče in bodeče neže, bridke arnike in jih sedaj vse povijam v grenkosladke spomine? Ali si sploh kedaj filozofiral o starosti in kakšno mnenje imaš pravzaprav o nas starešinah, menda ne takega, kakor so ga imeli sicer globoki misleci, recimo, kar je v Goethejem Faustu neki Baccalaureus dejal starcem: Am besten wärs, euch zeitig todtzuschlagen, to se pravi — najboljše bi bilo jih pravočasno do smrti pobiti. Tudi filozof Fichte se je baje nekoč enako izrazil, morda je imel predhodnike takega pojmovanja v zgodnji rimski dobi, v kateri se bere izrek: Sexagenarios de ponte! Šestdesetletnike je treba vreči z mosta, jih pahniti v reko, kjer naj potónejo, da se skupnost odkriža nekoristnih jedcev. Milejše tolmačenje starega gesla pravi, da je treba šestdesetletnike spraviti s poveljniškega mosta na ladji. V Perziji se še danes dogaja, da bolnika, trajno nesposobnega za delo, kaj čisto doletí, da ga kdo sune z mosta v deroče valove, kjer doživí edinstveno doživetje — smrt. Poslušaj Pomladín, kam mečeš oči? Sevé, mlada šoferka z milecento je švignila mimo! Ampak to, to, da ti pride še dični slovenski pripovednik in ti v leposlovni črtici govori o šestdesetletnem starčku! Zgrabil bi ga za vrat in njega treščil de ponte. Ta pisatelj gotovo ni bil v Brdih in ta starček gotovo ni pil briškega néktarja. Eno ti pravim, da so starešine in to smo mi lahko stari po letih, nikdar pa po željah za delo, po idealnih pesniških stremljenjih, snovanjih, načrtih, ustvaritvah.

Mladenič ste še, mladenič, modri Postarín, ga je bodril sodobni Pomladín, ki mu ni treba, da razume nemščino, latinščino, filozofiranje, pač do smrti bomo živeli, a vedite, da smo prav od vas starešin podedovali mnoge dobrine, ki nam podaljšujejo, poplemenitijo lepo življenje kakor recimo zdravo planinstvo, razgledni turizem, krepstni šport. Smo res motorna mladina, pa tudi fizikturna. Ne bojte se, vi skeptični Postarín, našo sedanjo motorno pesem bomo že enkrat izpeli. Zdaj dovolite, dragi starosta, da vas popeljem na ta grič, ki mu rečemo Mejník, na njem

Biljana

Foto V. Bavdaž

Panorama z Dóbrovskega gradu

je briški razglednik, razkažem vam prerojeni svet: Glejte jih, naša Brda, kakó sem jih jaz pomladil od Vrhovlja do Medane, kako sem jim iztrebil že odslužene stare brajde, jim posekal staro drevje, prezaraščeno grmovje in take navlake, jim uravnaval novine, to je nove vinograde in breskvine nasade, speljal nove poljske ozare, le pogledajte jih, kako so zdaj zadihala več prostega zraku, zajela več svetlobe, kakó so spremenila svoj nekdanji pretirani nališpani kič v sedanje čednejše negovano, gladko obličje in se ponosno zazrla doli v sosedno furlansko ravan. Poprej so se trte dušile med gostim sadnim drevjem in so se veje opletale s trsjem. Ali obdržati brajde v zastarelem obdelovanju ali ustvariti komplekse — je bil problem novega sistema. Udarništvo, norme, obnove — je bil pogon kmetijskih zadrug. Večja proizvodnja in višja kvaliteta, — je bilo geslo. Rebula, merlot, tokaj, zraven še malvazija, laški rizling, pinot je bil klic vinogradnikov in kletarjev. Domači in inozemski trg z razstavami — je bil dalekovidni program proizvajalcev. Oblagodarjeni žlahtni sadovi, zlate kapljice Brd se spajajo s prirodno lepoto, kakor da sta zemlja in sad eno bistvo, eno teló.

V vznesenih, res v izbranih besedah znaš podajati svoje novotarije, ti naučeni Pomladín, kakor novator, mu je priznaval maloverni Postarín, vem, takó so te naučili govoriti v novih znanstvenih terminih, v zvenečih tujih izrazih, v visokih superlativnih krilaticah. A ni takó, kakor ti hočeš z novimi sistemi, kompleksi, reformami, novinami vklesati Brdom novo, drugačno obličje, nasprotno je res, da ravno te spremembe so iznakazile njih nekdanjo opevano podobo v golote, rjavine in jim vzele stari okras, ravno tako kakor nova ženska moda, ki je našim Brikam vzela zlate pontapéte, zdaj pravite broške, zlate kordone ali verižice, zlate rčine ali uhane, ki so jih tako rade nosile naše ženske, pa še rinke, zdaj že muzejske starinske predmete, umetnine. Nekoč so se Brda počutila tako razkošno, bahavo pod širokim, z večbarvnimi vezeninami stkanim zelenim plaščem, razpetim med Korado in Krminsko goro, med rečico Idrijo in Sočo. Njih črešnje na gričkih so blestele kot cvetoče briške neveste v hrepenečem pričakovanju, da zanosijo obilen sladki sad. Ob cestah so delali senco dišeči grmi in nas polnili z opojnimi vonjavami in smo z njih obirali robidnice, drnole in take jagode. Le priznaj — koliko črešnjevih, hruškinih, mareličnih dreves pa še zraven koliko lip in kostanjev ste izrili, da se že oglašča kriza po njih! Nekoč so nas vprašali, ali so Brda ali so Slovenske gorice lepše? Rekli so nam, da so Brda, vendar, da imajo Slovenske

gorice to prednost, ker so na njih pripete smrekove, jelkine, borove hoste kot vedno zelene oaze. Do dna duše užaljeni Postarín se je ozrl na nedolžne bregove, izlil je svojo briško bol v pesem obtožnico in preklel buldižer:

*Rjoveč
je prilomástil zmaj. Krvnik zakleti
njej, njej zemlji sveti
zaril v srce strupeno je bodalo,
da kriknila vsa v ranah je odprtih.
Po trtah, črešnjah, breskvah, smokvah
strtih
je zrla milo: vse je mrtvo obležalo.*

*Se zemlja v krčih zvila je,
se zemlja prelomila je,
ji je iztekla črna kri.
Še lemež se kadi
hropeč.
Bila je brajda,
ni je več.*

*Kraj nje otroci z materjo stojôj
an bridke točijo souzá.
Kdo brajdo je raztrgal brez srcá?
Kdo spil je naših starih znoj?
Joj! Joj!
Vse za kompleks? Po Brdih se podi, reži.
Hudič, kdo si?
Buldižer!
Zver!*

Samosvoji Pomladín ni čustvoval s sentimentalnim starinoslovcem, preveč udarjenim na srčne slabosti, poveličeval je raje novozarodni kompleks, nov rentabilnejši sistem. Glejte, tam doli, mu je kazal, glejte jo, vinsko klet, ki se sonči v senci Dóbrovskega gradu. Nekoč ste ga slavili: Stojí, stojí tam sredi Brd, oj vinska klet! Leta 1957 je bila zgrajena, v osrčju vinogradniškega področja, moderna, štiristopetdeset vagonška predelovalna klet s podzemskimi vinskimi dvoranami, najsodobnejšo, kletarsko opremo. Sila vinske kletí priteguje neizogibno kooperacijo v kmetijstvu, povezanost zasebne z družbeno proizvodnjo in to sodelovanje je vedno tesneje. Zastarela miselnost zasebnega vinogradništva se bo preobrazila, so že premočni novogospodarski vplivi. Vaše priljubljene samostojne kmetije, zlasti v Gorenjih Brdih se že težko vzdržujejo, nekatere delajo sramoto, celo ob cestah. Menjali boste svojo miselnost, neverni postarinski Tomaž. Kdo zaustavi pogon kletí, kdo izmeri rast kompleksu in od briških kmetov kdo odnese sam prvo nagrado, odlikovanje, premijo zlate rebule, kakor smo mi na gospodarskem razstavišču v Ljubljani, in še zlate medalje na inozemskih razstavah? Kaj zdaj požirate sline in skomine góltate, vi trmasti zakosteneli Postarín?

In se je zravnal samozavestni Pomladin, razširil roke in zamaknjen kot v ekstazi si dal duška v slavospevu kompleksu:

*Je vtihnil v bregu pod vasjo
klopot brnečega motorja.
Razgáljena, zrigólana te zemlje skorja
se je zagnala k soncu pod nebo
v kompleksu silnem, grozni goličavi.
Joj, na telesu lepem — madež rjav!
Je ptička bregarca začudena strmela,
da vejce našla ni, kam bi se vsela.*

*A duhu časa zemlja se je vdala.
In če so nádnjo ostri šli vetrovi
in če je nádnjo davi slanica pala,
se tudi ona pokorila je obnovi.*

*Se rjavi madež danes zlil je,
se s trtjem mladim, drevjem mladim ves
pokril je.*

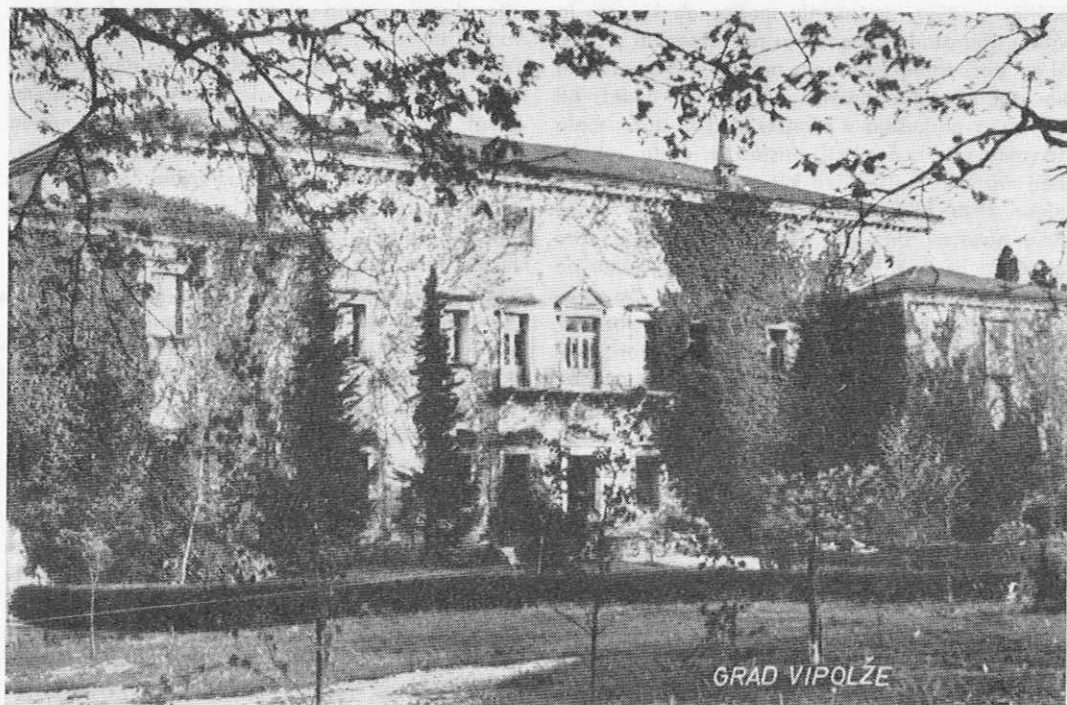
*Strmite? Stvarnost je! Ni tu utvar:
Je zablestel kompleks v zeleni čar!*

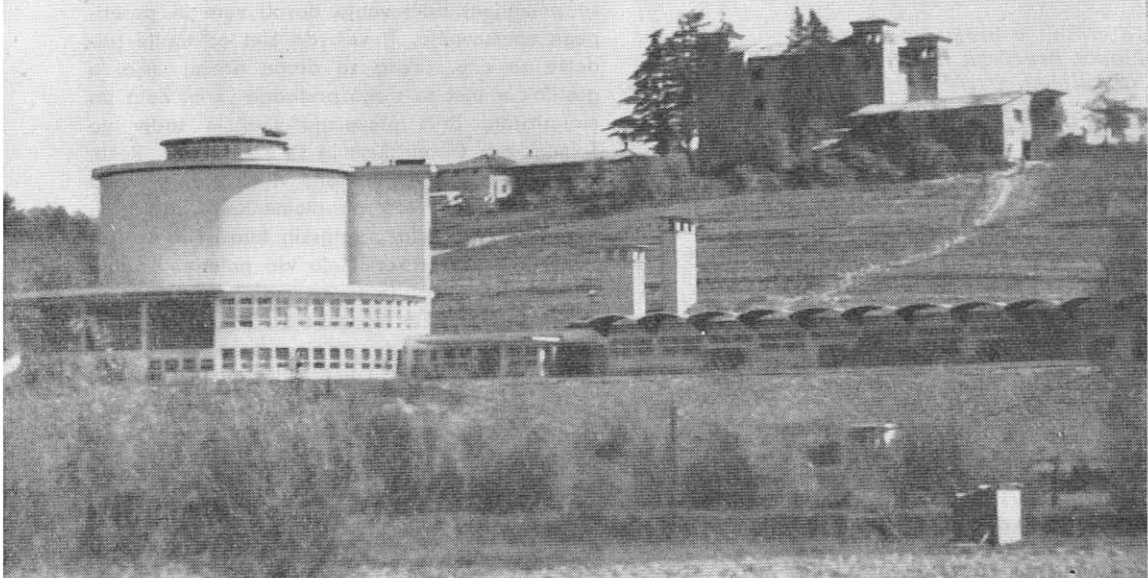
*Udarniki, otroci brajd nekđaj,
kam zdaj, kam zdaj ve čete mlade?
O, le zavriskajte skoz vaše vinograde.
V sodobni kleti tam, ne grajski več,
tam pod oboki
šumijo, slišite, kipijo vinotoki.
Kompleks — vse v tvojo rasti!
Za ljudstva — last!*

Vse bolj zamišljeni Postarin je poslušal to njemu znano, že večkrat zapisano zgodbo o kompleksu in vinski kleti. Zdi se mi, je oporekal, da nimajo še prekaljeni Brici vanjo dovolj vere in posebnega spoštovanja. Ti veš, da klet odkupuje pridelke za eno, proda za drugo precej višjo, a gostilničar toči za tretjo pretirano ceno. Zato pa motorizirani Brici prevažajo vino in sadje po Tolminskem, Gorenjskem in še v Ljubljano, Reko, Celje. Brike znosijo flaškone vina, žganja in na čestelcah tj. na košarah plemenitega sadja po hribovskih vaseh in gorenjskih letoviščih. To jim leži v krvi, da prekupčujejo vse poletje. Izredna podjetnost! Potem je tu za moje vrste ljudi še nekaj drugega. Ob tej vinski kleti, ki ji ne odrekamo združne prednosti sicer z bogve kolikimi bremeni in težavami, izgublja briška trgateg svoj glavni lepi čar. Vsa trgateg je danes tehnizirana, v tehtanju, številkah, statistikah, materializirana brez duše. Kakó so nekoč odmevale in vriskale brajde po hribočkih in bregéh, ko ni bilo današnjega blagostanja. Ubrana domača pesem je razveseljevala trgače z enega na drugi breg, kakor da so se med seboj pojoč pogovarjali. Na večer je zaživela klet, zahreščala harmonika. Zdaj pa ti pribrični mrzli traktor, pobere grozdje ali pa po ceveh s črpalko napolni posodo z

Stari grad v Vipolžah

Foto I. Reya

Levo vinska klet na Dobrovem, desno Dóbrovski grad

Foto V. Bavdaž

moštom in odpelje. S tem je trgateg pri kraju. Kam je splahnela pesem zorečega grozdja, prešerna beseda po starih velbanih kletéh ob maščénju grzdúja, pretakanju mošta, ob kipenju in vretju, radostnem klopotanju na žuborečih pilkah, ki je najžlahtnejša pesem matere — jagode? In ko svet Martin napravi kanogalilejski čudež, ali ni vinska poskušnja v kmetski kleti iz stare, malo že okrnjene buče bolj pristna v cvetu rebule, bolj naravna, bolj briška kot pa po cevéh potegnjeno tisto filtrirano, cepljeno, tipizirano vino? Res, nekateri Brici so slabi kletarji in je zato prav, da že mošt oddajo združni kleti, kakor pa da bi jim pozneje vino dišalo po mufi, po plesnivi posodi, ki je sicer Kranjci niti ne poznajo, ali v poletje šlo na cik, vendar so še stari, naši dobri znanci, vinski bratci, ki znajo mojstrsko preliti mošt v zlate cekine, da se zaiskrijo ob jutranji in večerni zarji. Le pogledjte Kranjce, ki radi zaidejo v Brda, kakó cmokajo v globokih požirkih in se zibljejo po kmetskih kletéh! Ni lepše pesmi jeseni v Brdih, kot je pojoča klet. Naš pesnik Gradnik pa je vložil v verze — pojóčo kri!

Dobrovoljni Pomladín mu je v marsičem pritrjeval, vendar kdo se bo zoperstavljal toku in duhu časa? Tudi v teh vaših pojočih kletih, mu je odpiral rano, bo počasi izumrla tista pesem, ki

jo danes poznate le še vi stari. Ne opazujete obnovljenih hiš, hlevov, ne vidite po vseh hišah štedilnikov, hladilnikov, pralnih strojev in ne slišite skoraj povsod pesmi, novic, predavanj po radiju in televiziji? Vaša stara ognjišča, ki jih tako poveljučujete, so končala v muzejih. Kar priznajte, Bricem se še ni takó dobro godilo. Potem, dragi starešina Postarín, saj okušate menda sami, da je po vseh briških vaséh speljan edinstven vodovod iz Soče pri Plaveh čez Vrhovlje, ki ga poprej nista zgradili ne Avstrija ne Italija. Mi smo zasuli tiste vaše nikdar čiste mlake pri hišah. Poleg tega sveti električna luč vsem vašem in hišam do zadnjih kotov gornjih naselij, do Kožbane, do Gluhega Vrhovlja. Še asfaltirano cesto imamo od Plaví do Dobrovega, zdaj že do Neblega in jo bomo imeli asfaltirano še kam drugam. Kaj bi še radi?

Modri molčeči Postarín je bil tudi ponosen na te sodobne pridobitve, saj jih je tudi nekajkrat omenjal v zapisih. Toda — ti enostranski Pomladín — ga je prijel za rokav, povej mi, ali si kdaj pogledal po vaških gasah in gétih, z gnojnico dišečih, po napol razpadlih hramih, razvalinah, ki zijajo še izpred prve vojne, da delajo porazen kontrast, če primerjamo to groblje z bližnjimi lepotami pod vasjó, no, ali si že kdaj to pogledal? Ponekod po vasicah, recimo v Nózmem, v

Medana

Foto V. Bavdaž

Bélem, v Slavčkah, Podpózniku je zamrlo skoro vse življenje, opuščeni so kmetijski hrami z odprtimi vrati, pogašenimi ognjišči, z razdrtimi pódi, s preraslimi koprivami, da se nam milo strí, ko mimo gremo in da bi se zjokali. Odšli so povečini vsi domači kmetje na Kóprščino prevzemati in obdelovati tujo zemljo, morda rodovitnejšo, istrsko, ki so jo zapustili italijanski begunci — esuli imenovani. Ni jim bilo tega treba ne Bricem in ne esulom. Ali ne bi bilo bolj naravno, če bi ti Istrani ostali in še vedno ohranili svoje italijanstvo, kot pa da so šli si graditi novih stanovišč doli v Sesljanu ob obali na Tržaškem in na Rojah pri stari Gorici? Bridka zamenjava!

Obdelovati težko briško zemljo, opóčno, láporno, malo ilovnato, ki prija trtam, je bilo vedno naporno razorati jo s pari valov in jo potem še s pikoni in šúbljami rahljati. Buldižér, traktor, brana jo prevračajo, drobijo, res hvalevredno, mnogo truda in znoja prihranijo Bricem, vendar so končno le pridne kmečke roke tiste neizčrpne delovne sile, da obrežejo solzeče se trte, jih okopljejo, le poškopijo jih ponekod z motorno škropilnico, poberejo do vseh vrhnih vej črešnje, hruške, slive, smokve, z veliko spretnostjo in opreznostjo breskve, grozdje, pokosijo strmcce, laze, kamor kosilnice ne sežejo. Brici so še vedno pravi garáči. Dolinke se branijo priti za neveste

v Brda in izbirajo rade nekmečke ženine. Zató pa dolinci se kaj radi oženijo z Brikami, ki so pitune, da jih vsi hvalijo. Ena Brika v vasi, ena figa v brajdi.

Neugnani Postarín je še dolgo vrtal. Ti je znano, samohvalni Pomladín, je silil vanj, da morajo potrpežljivi Brici škropiti trte po štirikrat, petkrat z dragim vedriolom, po slovensko z modro galico, da morajo škropiti breskve, črešnje z nekimi zelenimi strupi, zraven namazati debela z nekimi smolami, pa še mrtvaške glave nanje postaviti v strašilo in zagrozitev črvom, muham, metuljem, zalegi in ljudem? — A kaj rečeš na to? Molčiš? In veš, da od teh strupov umirajo naše mile ptice pevke, da je vedno manj slišati slavcev, kukavc, kósov, pénic, vug, seničk, liščekov, šoj! Krilati ptičji zbor nima več tistih glasnih, veselih jutranjic kot nekdanj, a slavci bolj malo tistih ljubavnih serenad. Ti zaljubljeni Pomladín in vsi tvoji bi že morali kaj drugega iznajti in ne samó vseh vrst teh maž!

Kaj pa vi družji starinci, mu je zabrusil že nestrpni Pomladín, ali niste lovili ptičev po tézah, po nalašč napravljenih gozdičih, na biščade, po slovensko limanice in jih potem doma cvrli? Kdo je bolj uničeval ptičji rod? — A, kaj rečete na to? Še pesnik Gradnik nam je o tem pravil.

Na kaj si se spravil, nevedni domišljavi Pomladín, ga je zavračal razsodni Postarín, na nekdanji nedolžni ptičji lov v jeseni, ne pa na vaš sedanji na divjačino, ko vas je več lovcev kot vseh zajcev in fazanov skupaj. Poglej raje na naš briški rod, ki komaj da še raste. Kljub vsem vašim tehničnim napredkom ni zemlja tista, ki prižema nase svoje sinove in jim daje življenjskega veselja, ljubezni domače grude. Bližnjim tovarnam, cementarni, tovarni salonita v Anhovem, podjetju Žica v Kanalu in Plavéh žrtvujejo naši moški in ženske svoje zmožnosti in telesne energije. In kaj so si v zadnjem času še izmislile te iznajdljive Brike? Zahajajo še v tovarne stolic dol v furlanski Manzano kot za nekák priboljšek.

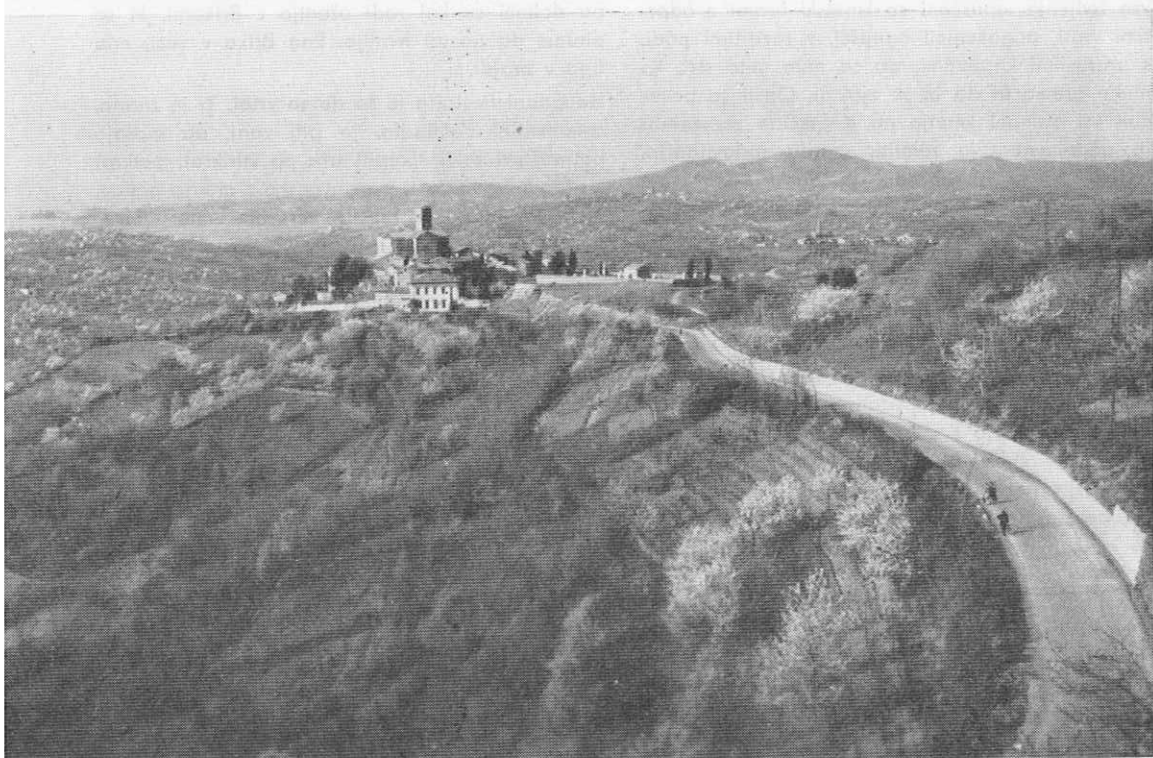
Za Avstrije in Italije v Brdih so se komaj triještirje delavci znašli v tovarnah, ko je bilo Bricev okroglo petnajsttisoč na sedanjem jugoslovanskem področju Brd, danes jih prevažajo v Anhovo delavski avtobusi trikrat dnevno, slišiš, trikrat dnevno, ko je na istem področju sedaj komaj sedemtisoč briških rojakov! Zavedaj se, ti samski Pomladín in tvoji mladinci — snubači, da je družina še vedno prva celica. Že pravijo, da se

porodi več avtov kot otrok in da fičko rodi milecento, ta še traktor in traktor še kamion. Porájaj, vzrejaj, pomlájaj, pomnóži rod obmejnih Bricev! Seveda, Brici se martrajo, da čimveč pridobijo, potem pa se bahajo, kaj vse so prinesli k hiši, kaj vse lahko pokažejo? Toda vkljub vsem tehničnim napredkom, pravim, bo treba le enkrat glasno povedati, da so pripravili mnogo modernih reči, a da na policah ni najti nobenih knjig, da sploh z redkimi izjemami Brici ne berejo in ne berejo knjig. Imeli so nekoč bralna, pevska društva: »briški jez«, »lipo«, »slavca«, »skalo«, »obmejni zvon«, narodni tabor, stoletnica briškega tabora bo leta 1969. Nekoč so se fantje prijeli pod roke in pojoč proti vasi šli, z dekletki prirejali veselice, danes jih motorizacija razkropi bogvekam in podí na izlete, da so vasí ob nedeljah prazne, dolgočasne, le zvečer se parkirni prostori pred združnim domom v Medani in na Humu pólnijo s številnimi vozili iz vseh Brd in iz bližnje Furlanije, kajti vaša mladina si je zapisala na čelo: avto, kino, ples.

Sodobni nekompromisni Pomladín, ki se ne razume na filozofiranje niti ne pozná domače zgodovine, je razkačen poslušal dolgo pridigo častit-

Šmartno v Brdih

Foto V. Bavdaž

ljive starosti in se razvnel. Veste kaj, se je znesel nad nepomirljivim Postarínom, z vami sploh ni mogoče razpravljati, ker se ne znajdete v našem duhu, seveda samó enkrat je bilo vse dobro, samó enkrat je bilo vse lepo, samo v starih časih je bilo vse prav, vse drugače kot sedaj, da zdaj je vse narobe, vse prevrženo, ja — da je vse zakleto. Hudiča — s starinci peči kostanj, je ta zadnja.

Ne boš, ti mlečnozobi Pomladín, žalil starega človeka, je glasno vpil vanj užaljeni Postarín, sploh vi druzi ne znate spoštovati starih, izkušenih, izobraženih ljudi, čakate, da se vam mi najprej poklonimo, nas kličete le takrat, ko nas potrebujete, za kar vi ne znate. Kaj zdaj takó buliš v me?

Ljudje so slišali, kako sta se ta stari in ta mladi dájala, se za njima ozirali in se smejali. K sreči, da sta oba popotnika že primahala na Dóbrovo, kjer ju je vabila gostilna 25. maja. Obá bi se rada odžejala, toda, ali naj bi skupaj vstopila ali vsak posebej? Tedáj se je pomirjeni Pomladín usmilil utrujenega Postarína in ga povabil na pol litra. Sedla sta v lepši sobi in si nazdravila, ne da bi si pogledala v oči.

Vidiš, dragi Pomladín, je zacmókal že veselejši ožívljeni Postarín, boš rekel, da spet načenjam. Povej, čemú taka soba s prisiljenimi zavesami, z drobnimi mizicami, kakor da je ponarejena, prenesena iz hotelske restavracije, brez pokrajinskih slik, ki bi pokazale naše lepe kraje, brez najmanjšega briškega znamenja in čemú te luštiane Brike, ki bi jih tako rad po domače upodobil, frfotajo v teh črnih krilcih z belimi predpasniki in morda še z manikiranimi nohti? Kakó se to vjema s cvetočimi, zelenimi, vinorodnimi Brdi? Ej — žláhtna Brika tóči, tóči! Še pol litra, tega jaz naročam.

Veste, gospod Postarín, je pojasnjeval in pobliškaval žareči Pomladín, imeli smo v gradu ene take vrste grajsko klet s krajevnimi, narodopisnimi simboli, pa ne vem, zakaj je ni več?

Kaj boš z gospodom, kar tovariš mi réci, je zabrenkal na veselo briško struno čustveni, prizanesljivi Postarín, ves rdeč v lice, kar sva si izrekla tovariš Pomladínček, vzemiva vse za dobro. No, kaj praviš temu vinu? Je prava briška rebula, ne ljubljanska, pustí dober okus na koncu, ni pretrda in tudi čista je, da se vidi skoz do Vrhuja. Da bi le táko točili v vseh briških gostilnah!

Prav dobre volje sem, tovariš Postarínček, ga je častil samoljubni Pomladín, kresale so stare in mlade iskre in užgale briški kres. Vino je v redu, vendar bi bilo le večkrat potrebno nadzorovati

pijačo in postrežbo. Saj veste, kako je z nadzorstvom pri nas.

Staro vino je najboljše — je trčil pomlájeni tovariš Postarín.

Mlada kri nikól' ne falí — je nazdravil vzvišeni tovariš Pomladín.

Ko sta se pri banku prerivala, kdo bo plačal, sta se prijatelja razšla židane volje.

(Se nadaljuje)

SEVERNI STEBER V MIŽIRGIJU

(Poledinova smer)

Mitja Košir

Kmalu po zajtrku zapustimo skoro prazen tabor. Janez, Tine in Jože zavijejo proti Misses-Košu, ostali pa na desno moreno ledenika Mižirgi. Počasi se vzpenjamo, saj nam težki nahrbtniki ne dovolijo hitre hoje. Uro hoda nad taborom srečamo skupino ruskih alpinistov, ki se vračajo z večdnenevnega treniranja v ledu in skalah nekje na tretji ploščadi ledenika.

Sonce že zahaja za Pik Brnom, ko pričnemo postavljati šotore na prvi ploščadi ledenika Kundžum-Mižirgi. Vrhovi in grebeni pordevajo v večernem soncu. Temne sence se plazijo iz doline. Nočni mraz je uklenil v led ledeniške potočke, tako da tišino moti le brnenje gorilnika in tu pa tam kak kamen, ki se zvali po moreni. Noben serak se ne podre.

Čaka nas naporen dan, zato kmalu zlezemo v šotore k počitku. Ne morem zaspati in tudi Boro bedi. Misli nama poromajo domov. In kmalu med divjimi vrhovi daljnjih kavkaških gora tiho zadoni slovenska pesem. Ko tudi naju premaga spanec, na majhni ploščadi sredi morene le dvoje šotorov priča o navzočnosti ljudi. Ura je polnoč, ko zabrni Cicova budilka in kmalu nekaj zaspanih postav rogovili okoli šotorov.

Boro in Cic sta prva pripravljena. Želimo jima srečno pot in ko tudi midva z Martinom odideva, sta le še drobna lučka sredi ledenika. Zadnja se odpravita Janez in Drago. Zavijeta nekoliko levo in nama izgineta za robom. Po eni uri hoda sto-

jiva z Martinom pri vstopu. Ogromna razpoka nama zapira pot. Ko priplava mesec izza vrha Mižirgija, opaziva drobno poličko, ki naju bo morda pripeljala na nasprotno stran v steno, kajti pri zgornjem robu razpoke se prične ozebnik. Poizkusimo srečo. Še kar hitro napredujemo in po nekaj vsekanih stopinjah že stojim na zgornjem robu. Varujem Martina. Kmalu je za menoj. Pleza s prižgano čelno svetilko, kajti zopet sva v temi. Ozebnik je zelo strm in vedno več ledu se pojavlja med zaplatami srenastega snega. Za naslednji raztežaj je na vrsti Tine. Led se nama motno svetlika in kmalu prične prijatelj sekati stopinje. Tudi ledne kline uporabljava. Gledam ga, kako stoji na prednjih konicah derez in spretno seka stopinje. Počasi, a vztrajno napreduje. Preči v levo k pečini. Klin dobro zagradi v granit. Oddahnem si. Ko priplezam do njega, se odločiva, da greva naprej čim več po skalah. Dobro razčlenjena položna ploščad nama ne dela težav in kmalu sva na mestu, za katerega piše v opisu, da je nevarno zaradi padajočega kamenja. Vrh nad nama je ravno obsijalo sonce, iz stene pa diha hlad, tako da še ni nevarno za kamenje.

Položne plati pa kaj kmalu postanejo bolj strme in plezati pričneva bolj previdno. Ko prilezem okoli roba, zagledam Tineta, ki me varuje razkoračen ravno na robu med svetlobo in senco. Čudovit pogled! Škoda, da imam aparat v nahrbtniku.

Na prostorni polički si kuhava zajtrk in se lenobno pretegujeva po toplem soncu. Gledava Borisa in Cica na ledeni strmini v Krumkolu. Globoko v senci sta še. Tedaj priplava do naju vrisk, Janez in Drago sta. Zagledava ju pod previsno steno prvega stolpa v Timofejevem stebru. Tudi onadva sta že na soncu. Izmenjamo si kratke pozdrave, ki pa ne sodijo v javnost, potem pa se s Tinetom odpraviva naprej.

Kmalu prideva iz skalnega dela na snežno rebro. Kljub zgodnjemu jutru je sonce dobro opravilo svoje delo. Sneg se vdira in nabira na dereze, tako da nama drsi, ko prideva na led. Raztežaji se vrstijo po ledeni strmini drug za drugim. Zdi se nama, da hitro napredujeva, vendar mi pogled na uro razodene, da bo treba poiskati primeren prostor za bivač. Sončna svetloba na okoliških vrhovih že dobiva rožnate odtenke, sonce pa že zaključuje svoj lok, ko imava bivač pripravljen. Med brnenje kuhalnika se meša refren znane ljudske pesmi, prirejene prav za take izjemne trenutke. Kmalu še zadnji sončni žarek zapusti ponosni Dych-Tau in na nebu se prično prižigati prve zvezde. Dvoje utrujenih prijateljev pa že

sanja o domačih gorah, o mehki postelji v taboru in zelo verjetno tudi o dekletih.

S prvim svitom sva tudi midva že na nogah. Kuhava in pripravljava opremo za nadaljnji vzpon. Ko naju obsije sonce, sva pripravljena. Visoko sva že. Ullu-Aus, Krumkol, Misses-Tau, Pic Brno so že pod nama. Le Koštan-Tau, Dych-Tau in oba vrhova Mižirgija še kipijo nad nama v nebo. Počasi si utirava pot navzgor. Skalni detajli se menjavajo z ledom, tako da ni nikakor prav: ali imaš dereze na nogah ali pa si brez njih. Zdelo se nama je, da plezava že celo večnost, vendar se nama vršna skalna stena ni še nič približala. Zopet enkrat međeje kavkaške dimenzije. Še včeraj sva mislila, da imava od bivaka še kakšni dve uri. Sedaj pa teče že peta ura, vendar naju še vedno loči strmo skalno rebro od stene. Končno je tudi ta strmina za nama in Tine — prvič danes — zabije klin v skalo. Po številnih raztežajih v varljivem, s tanko plastjo snega pokritem ledu je pravi užitek takale varnost ob dobro zabitih klinih.

Nad nama se boči vsaj za dva raztežaja strme skalne stene. Tu in tam se s kakšnega kamina motno svetlika led. Že takoj vstop v steno je previsen leden slap, ki se ga loti Tine. Počasi, vendar vztrajno napreduje. Klin za klinom zleze v led in kmalu mi izgine izpred oči. Na dobrem stojišču me počaka. Od zgoraj varovan sem kmalu za njim. Navzgor drži strm žleb, v katerem je sneg slab in se vdira. Po žlebu prideva na strmo ramo in prečiva po njej v desno. Po nesreči mi pade rokavica iz žepa, se zakotali čez strme skale in izgine nekam v globine severne stene. Šele sedaj opaziva, da je pod nama pravzaprav prazen prostor prav do ledenika tisočpetsto metrov nižje. Čez strmo stopnjo prilezem na strmo, z redkimi skalami posejano snežišče. Pri malo večjem odkrušenem bolvanu varujem Tineta. Ko prileze izza roba, se mi široko zareži, saj se nad nama, kakih sto metrov višje, med sneženimi zastavami blešči v večernem soncu snežna kupola — vrh vzhodnega Mižirgija — 4918 m.

Počasi gaziva sneg proti vrhu. Vmes vneto fotografirava, saj so okoliški vrhovi v zahajajočem soncu čudoviti. Prav na vrhu najdeva ostanke taborišča najinih predhodnikov. Tudi midva si tu pripraviva svoj bivač. Vesela sva, saj normalno vse naveze tu bivakirajo četrtič, za naju pa je to šele drugi bivač v steni.

Čudovitemu dnevu sledi čudovit večer. Na nebu se druga za drugo prižigajo zvezde in ko sonce zapusti vrhove, izza Dych-taua pripluje mesec, led v Šhari se zasvetlika. Res romantičen večer in misli neustavljivo poromajo domov v ozko do-

lino z visokimi tovarniškimi dimniki med Mežakljo in Karavankami. In ne da bi se zavedel, so misli prešle v sanje, samo da sedaj ni bilo več dimnikov, temveč zelena dolina, zašiljena, s prire-zano goro na koncu. Prijazna kočja je bila polna prijateljev in oskrbnica je skrbela zanje kot mama za svoje sinove: Zaspal sem in sanjal o Tamarju, Drugo jutro sva kmalu po sončnem vzhodu pripravljena za odhod. Nebo se je prevleklo s tankimi mrenastimi oblaki. Vreme ne bo držalo več kot en dan, zato oba meniva, da morava pohiteti. Hitiva po grebenu proti zapadnemu vrhu Mižirgija 5025 m. Tik pod vrhom teče okoli roba ozka polička in kmalu sva po njej na grebenu, ki drži navzdol proti sedlu Sella. Dvajset spustov je do ledenika, so nama rekli v taboru. Kmalu prvič vrže vrv v globino. Prvi je na vrsti Martin. Počasi in previdno se spuščava. Po treh raztežajih sva na skalah v ozebniku. Spust za spustom se vrsti po strmlem ledu. Še opaziva ne, kdaj se je nebo pobleščilo. Šele ko prične šelesteti sodra, pogledava po vremenu. Končno stojiva na ledeniku pod sedlom. Čaka naju še sestop po ledeniku Bezengi v tabor.

NA TEMENU OGNJENIKA ETNE

Emil Frelih

Daleč stran od sicilske obale opazujem z ladijske palube goro Etno. Nad tri tisoč metrov visoki vrh niti ni videti tako visok, ker so grebeni od vrha gore sorazmerno položno in na dolgo razpotegnjeni v obe smeri v dolino. Kot kraljica v širokem krilu se dviga nad morjem in vlada nad obalnim zelenjem in prebivalci njenega okoliša. Čim bliže plovemo proti Cataniji, tembolj so vidne tenčice meglic, ki ovijajo vrh s poetično plapolajočimi pajčolani.

Po dolgih mesecih križarjenja po morju in beganja po asfaltih tujih mest se ljubitelju gora spočijejo oči na vsakršni vzpetini, ki jo zagleda na obzorju. In če je gora celo tista, o kateri si nekaj vedel in si si jo že večkrat na tihoma želel obiskati, te vabi toliko bolj. V zadnjem času sem večkrat bral in slišal o najnovejših grozljivih

ognjeniških izbruhih Etne. To mi je še bolj drastilo domišljijo. Zdaj, ko se mi je nenadoma ponudila priložnost, sem na vsak način hotel stopiti na teme gore strahote, kot imenujejo Siciljanci Etno, in od blizu pogledati v njeno žrelo.

Z zasidrane ladje v pristanišču je bil pogled v jesenskem popoldnevu na komaj dvajset kilometrov oddaljeno Etno čaroben. Že sam preliv barv temnozelenega vznožja v komaj sluteno rjavkasto rumenilo z lahnim nadihom rdečila in potem ostro odrezani temni vijoličasti gornji del gore, ki je bil videti, kot bi bil nasajen na zeleni pas, daje slutnjo o posebnostih te gore, ki jo dobršen gornji del pokriva lava.

Samo en dan za obisk 3313 m visoke gore bi bilo premalo, če ne bi bila do višine 2000 m speljana izvrstna — asfaltna cesta.

Z ženo sva se bila kaj hitro dogovorila za obisk Etne, čeprav sva bila brez primerne gorske opreme. Mornarji so nama sicer odsvetovali, češ, prenevarno je riniti na goro, ki je v svoji notranjosti vsa živa in muhasta, in priporočali, naj se v prijetni septembrski sicilski vročini rajši kopeljeva v morju. Trdno odločena sva odšla v mesto povprašat, kdaj in odkod vozijo avtobusi na Etno.

Bučno večerno življenje po lepih razkošno razsvetljenih ulicah je pričalo o bujnem turističnem razcvetu južnaškega mesta pod vznožjem Etne, ki šteje okoli 300 000 prebivalcev. Kljub tragedijam ognjeniških izbruhov lave, ki so večkrat opustošile mesto in okoliške vasi, med katerimi je bila najhujša leta 1669, ko je v lavi zgorelo ali se s pepelom zadušilo okoli 100 000 ljudi, in popolnoma razdejala Catanijo, so spet zgradili cvetoče mesto, ki je prav zaradi lave in vulkanskega pepela obdano z najbolj rodovitno zemljo. V spomin na tedanje žrtve in ponovni dvig mesta so leta 1736 postavili sredi mesta na Piazza del Duomo kot mestni simbol marmornato fontano s slonom, ki je izoblikovan iz črne strjene lave. V sončnem jutru krene poln avtobus izletnikov po spretno speljani asfaltni cesti proti Etni. Dvigamo se iznad temnih gozdov pinij in cipres. Sem in tam nas opominjajo gmote strjene lave v obliki ogromnih skladov in skal, da izbruh iz ognjeniških žrel razmečejo včasih vrelo lavo daleč naokrog. V naseljih so vzorno negovani vrtovi, sadovnjaki in vinogradi, ki so terasasto razporejeni okoli ličnih hiš. Zlasti vas Pedara slovi daleč naokrog po žlahtnih kostanjih, pomarančah, jabolkah in drugem sadju. Tu pa tam se na samotnem ovinku serpentinaste ceste prikaže vrh

Veter raznaša vulkanski pepel po zadnjem vulkanskem stožcu

Foto E. Frelih

Etne, iz katere venomer puha dim. Dan je jasen, nebo sinje in sopara iz žrela se izgublja v višavo. Ali bomo sploh lahko prišli do samega žrela, me je zaskrbelo ob pogledu na zadimljeni vrh? Ustavimo se v vasi Nicolosi 850 metrov visoko nad morjem. Tipična mediteranska naselbina in zadnja na pobočju Etne v smeri nad Catanijo. Tu se je leta 1669 valila ognjena reka lave v dolino, ki je zažgala in zravnila pod seboj več kot 50 mest in 300 vasi in povzročila največjo katastrofo Cataniji. Vseposvods so v tla zažrte gmote strjene lave v višini velikih črnih skal in spet novejši skladi lave po erupcijah iz let 1886, 1910 in 1950. Zadnja leta je lava iz žrela Etne razdejala precejšen del naselbine. Ponovni izbruhi pred nekaj meseci pa so izbljuvali žarečo lavo, ki je grozila z novim pustošenjem. Privalila se je po pobočju že nad tisoč metrov navzdol. Ogrožena je bila opazovalnica vulkanološkega instituta, v kateri su vulkanologi noč in dan na straži. Tudi zgornje postajališče vzpenjače je bilo v nevarnosti. K sreči se je zdaj že bolj ali manj umirilo. Prebivalce teh pobočij sicer še ni minilo vznemirjenje, kljub temu pa se nočejo umakniti. Ostali so med skrbno negovanimi nasadi, ki so jih obdelovale že mnoge generacije na lavini črnini. Kot vselej so tudi letos kljub pogostim nevarnim izbruhom govali sadovnjake in vinsko trto, ki zaradi nekaterih posebnih gnojil v črnem

humusu vulkanske prsti nenavadno uspevajo. Na teh področjih je namreč plodovita rodna črnica. Ognjeniški pepel, ki ga veter pri ponovnih manjših izbruhih raznaša naokrog, vedno znova obogati zemljo. Tudi tokrat so ljudje, kljub nevarnostim, čakali na trgatve in obiranje južnega sadja. Sicer vas Nicolosi ni bila v neposredni nevarnosti. V zadnjih erupcijah se je vroča lava izlivala proti planoti vzhodno od žrela in se k sreči zaustavila pred borovimi gozdovi kakih sedem kilometrov pred vasjo Bronte.

Precej domačinov se je zbralo okrog našega avtobusa sredi majhnega trga, čeprav so jim tuji že nekaj vsakdanjega. Skočil sem v bližnjo trgovino in kupil lepo grozdje in nekaj pomaranč. Opral sem sadje na trgu pri vodnjaku, iz katerega neprenehno teče voda. V resnici je sadje s tega področja dišeče, sočno in izredno okusno. Po krajšem postanku smo se odpeljali iz vasi. Presenetila me je iznajdljivost teh preprostih ljudi, kako umejo izkoristiti dobre in slabe strani prirode. Lavina prst jim ne omogoča samo bogate obroditve. Lavo so izkoristili tudi kot gradbeni material pri gradnji škarp za terasaste nasade in celo lične hišice so si zgradili iz oklesanih kosov lave.

Čudovita je vožnja skozi gozdiče žlahtnih koštanjev s svetlozelenimi in zlatimi bodicami, ki se bodo zdaj zdaj razpočile in pokazale toplemu

soncu svoje zlatorjave plodove. Menjajo se močno hrastovi gozdovi z gaji vitkih brez in spet nizki kostanji z bogatimi plodovi. Vmes presekajo gozdove črne gmote lave in spreminjajo pokrajino v puščobno okamenelo planjavo. Drugod se spet prikažejo obdelani nasadi pomaranč, ki jim zlati plodovi žarijo v soncu. Nato pinije, temne ciprese in spet pokrajina črne puščave. Tako izmenoma vse dotlej, ko so pomarančevci le še ožgani grmi, jablane le gole veje in oljke pepelnato sive izmaličene prikazni. Nad vsem tem puhata dim in pepel z vrha ognjenika, ki nam je vse bližji in večji. Lepa asfaltna cesta drži skozi puščavo nagrmadene okamenele lave. Grozljiva je črna puščobnost tega kraja. Kot bi bil pogreznjen v večno žaloigro. Po vzpetinah in pobočjih se vlečejo okameneli tokovi skrepenele lave, ki jih je kot ognjeno reko nekoč zaustavila in zatrpala nevidna globel. Iz črnih melišč se dvigajo posamezni vrhovi ugaslih vulkanskih žrel — parazitskih črnih žrel — ki jih obkroža ugasla temnordeča lava. Vse več jih je, čimbolj se avtobus vzpenja navzgor. Na nekaterih ovinkih, kjer nam bližnje čeri okamenele lave ne dovoljujejo pogleda proti vrhu Etne, se zaustavijo začudene oči na temnozelenih in rjavih gričih in holmih, ki se izgublajo pod nami v daljavi in na modrino morja, ki se blešči v soncu. Kakšen nenaden kontrast, možen prej v sanjah kot v resnici!

Pri koči Montagnole v višini 2000 metrov se cesta konča. Koča je prijeten turistični gostinski obrat, s katerega je lep razgled. Ob njej je postaja žičnice. Mednarodna družčina iz našega avtobusa se je skoraj vsa stisnila v veliko kabino. Čeprav obtežena z betonskimi kvadri in ljudmi, je težka kabina nihala v vetru, ki se je vse bolj zaganjal vanjo, čim bolj smo se dvigali. Sem in tja vidimo majhna ugasla žrela. Večji ognjeniški stožci nekoliko razbijejo enoličnost pokrajine, ki leži pod nami kot zогlenelo morje lave. Niti trohice življenja ni na teh pobočjih, medtem ko podzemeljsko skorjo mogočne gmote skrivnostne ognjene lave neprestano iščejo izhod iz tesnega oklepa, da bi se mogla nakopičena ognjena snov prebiti na površje. Tesnoba je pogled na opustošeno površino. To občutje je še bolj stopnjevalo drseča se kabina na debeli jekleni žici, ki se je nenadoma ustavila sredi poti, da bi se na obratu ohladile žične naprave. Izletniki, večinoma Amerikanci, Angleži, Francozi in Nemci, med katerimi sva bila z ženo edina Jugoslovana, medtem ko Italijana ni bilo nobenega, so od zadržanega strahu utihnili in ugibali, zakaj smo se ustavili. Viseča kabina je nihala v močnem vetru na žici in glasno škripanje škripev je nekaterim pognalo

strah v kosti. Črno okolje, ki nas je obdajalo, je še bolj stopnjevalo občutek neznatnosti človeka prepuščenega nihajoči kabini med nebom in zemljo, s katero se poigrava glasni piš vetra. Še soncu, ki je sijalo z vsem mediteranskim žarom, je črna pokrajina posrkala ves njegov blesk. Niti sence ni moglo zarisati na črni površini, da bi vsaj malo razbila in razgibala pusto pokrajino.

Po večminutnem postanku, ki se je nekaterim zdel cela večnost, smo se dvignili do vulkanskega observatorija, ki je na samem vznožju zadnjega stožca v višini tritisoč metrov. Observatorij je zgrajen iz betona z nad meter debelimi zidovi s polkrožno kupolo. Okoli se razprostira razsežna

Vrhni stožec Etne s skrepenelo lavo

Foto E. Frelih

Močan veter vali dim po črnem pobočju, blizu je veličastje žrela

Foto E. Frelj

in pusta planjava, kot bi bila posuta s premogom in koksom. Le novejša lava, ki se je pred nekaj meseci izlila in se približala observatoriju, vznemiri domišljijo človeka. Zato pa je pogled v dolino, ki se koplje v toplen jesenskem soncu, prečudovit. Kot na dlani je panorama katanskega zaliva, dalje polotok Siracusa in od sonca bleščeč trak reke Simeto. Nekako 20 km od nas je mesto Catania. Ni časa za podrobnejše razgledovanje. Nemir, ki se polasča človeka v želji, čimprej se povzpeti na ognjeniški vrh in si ogledati dogajanja tam gori, me odvrne od čarobnega pogleda. Le malo izletnikov se je napotilo proti vrhu. Večina si je poiskala ob zgradbi observatorija varno zavetje proti vetru in od tu gledala puhanje pepela iz žrela. Višinska razlika od tu do vrha res ni velika, vendar je položna razdalja tolikšna, da se pot po ugasli enolični lavi precej vleče. Pozimi se razprostirajo tod širna smučišča in vsako leto so na teh terenih znana smučarska mediteranska tekmovanja. Zdaj pa se iznad črne planjave dviga na obzorju vrh žrela, ki je od daleč kljub dimu podoben bolj nedolžnemu hribu kot pa gori strahote.

Z ženo se vzpenjava proti vrhu in sunki vetra nama branijo lagoden dostop po zoglenuem pobočju. Le nekaj ljudi sledi za nama. Sparina po žveplu vse bolj polni pljuča in pepel, ki ga raznaša veter, se lepi na potni obraz. Kamenčki

strjene lave silijo v nizke čevlje, ko gazimo po črnem pesku. Višje se veter z vse večjo silo zaganja v nas. Razredčeno višinsko ozračje, ki nas sili zaradi težkega dihanja k večkratnim postankom, ovijajo oblaki pare iz najvišjega stožca in iz malih žrel puhte modrikaste sence dima pomešanega z vonjem po žveplu. Duši nas in težko se upiramo kašlju. Živa Etna je bila v tem lepem sončnem dopoldnevu izredno razposajena.

Komaj sto metrov smo oddaljeni od grebena vrhnjega stožca. Le mukoma se vzpenjamo, ker nam močan veter vali dim po črnem pobočju, pred katerim moramo zapirati oči. Prvi sem na grebenu in že slišim prasketanje iz žrela. Šumenje goreče lave, ki prihaja iz zakajene globeli, se pomeša s piskom mrzlega vetra, ki razprši zadušljive pline. To je prvo žrelo, do glavnega je še kake četrt ure. Oster veter piha in nas hoče pomesti z ozkega grebena, vendar je v bližini zrak vroč in dušič, tla razžarjena kot puščavski pesek. Duh po žveplu omamlja nosnice in smrdeči plini silijo solze v oči. Ščemi nas od ognjeniške sopare in ostrega vetra. Z ženo se spustiva nekoliko proti vulkanskemu žrelu in ob balvanu strjene vroče lave si poiščeva zavetje. V kotanji je vroče in veter sika nad glavo. Ne moreva se načuditi veličastju žrela, ki se nama kaže v vsej grozljivi veličini v rdeči, rumeni, zeleni, oranžni, modri, škrlatni in v vseh mogočih tisočih odtenkih

barv, ki jih puščajo sledovi ognja in dima. Žrelo samo je grozničavo rumenkasto-zeleno in iz njega se neprenehno vali dim vulkanske sopare, kdaj pa kdaj pomešan z ognjenimi izpuhi. Na vseh koncih ogromnega žrela se dvigajo peščeni ognjeni zublji kot čarobni ognjemeti. Čutiva drhteča tla in žena se rajši umakne na veter. Mene vleče v žrelo, saj kaj takega ne moreš vsak dan fotografirati. Previdno stopam med dimom, ki sili s tal kot na pogorišču. Razžarjena tla mi žgo podplate in čutim pritajen drget zemlje. V globini bobni in prameni gorečega peska včasih sunkovito prišume iz žrela, kot bi se razpočile rakete. Ustavim se pri večjih kosih strjene lave ob strmini, ki je zunaj žrela, začudo, pokrita s črnim gnilim snegom. Kako je le mogel zledeneti sneg tu zgoraj ob tolikšni vročini? Spet uganka, ki jih nam tolikokrat zastavi nepojmljiva skrivnost

narave. Vali vročega vulkanskega zraka puhajo paro, da sika kot iz stotih lokomotiv. Preveč me že omamlja in duši in po nekajkratnem fotografiranju se skobacam poten in pokrit s pepelom iz vročega zadimljenega kotla na oster greben. Na črnem prodišču zagledam skupinico ljudi, ki se vrača k observatoriju, ne da bi se vsaj za hip povzpela na greben žrela. Moja žena je korajžno zakoračila po ozkem grebenu naokrog, na katerem je le s težavo lovila ravnotežje z rokami po bodičastih tleh, tako močno se je zaganjal veter. Grozljivo veličastni prepad vulkanskega kotla se je izgubljal pred najinimi očmi v zadovoljstvu, da sva lahko videla nad tritisoč metrov visoko veličastno predstavo, ki jo skriva naša čudežna zemeljska skorja. Kamen strjene črne lave z vrha Etne zdaj zalša najin dom ob spominu na nepozabno doživetje gorskih podzemeljskih sil.

JEAN CHARCOT (1867–1930) je bil zdravnik in polarni raziskovalec. Zdaj so po njem imenovali »plavajoči laboratorij«, veliko raziskovalno ladjo, ki so jo gradili dve leti (1963–1965). Francoski oceanografi bodo z njo pluli po vseh morjih sveta, ki obsegajo sedem desetlin površine na našem planetu. Ladja se bo posvečala hidrološkim, fizikalnim, kemijskim in biološkim raziskavam, podvodnim gorovjem in njihovi geologiji, torej velikim sondiranjem morskega dna, pri tem pa bo odkrivala, kako se gorovja, ki jih vidimo, nadaljujejo v teminah morskih globočin. Ladja izpodriva 2200 ton, vozi 27 km na uro, sicer pa poprečno 18 km pri 40 dneh avtonomne vožnje. 29 znanstvenikov ima na ladji 50 delovnih mest. Ladja ima v šestih nadstropjih 400 m² površine za znanstvene aparature, potrebne za kemike, fizike, za hidrologe, biologe, geologe, geofizike, dalje za fotografijo, poseben prostor za risanje itd. Matična luka ladje je Brest. Ima štiri vijake (dva po 2300 PS), dva od teh sta montirana počez, zato je z ladjo lahko manevrirati, kakor pač kaže potreba raziskovanja.

MESSNER je mlad južnotirolski plezalec, ki je v kratkem času preplezal nekaj najtežjih smeri, tako Walkerjev steber v Grandes Jorasses v dveh dneh in to v svežem požledu, smer Philipp-Flamm v Punta Tissi, prvo ponovitev Rocchetta alta, drugo ponovitev severozapadne stene Delago v smeri Hasse-Schott in druge. Mladi ekstremist je pod Comicijevim geslom: »Kdor hoče izčrpati življenje, mora tvegati!« napisal razmišljanje o VI. stopnji, potem ko se je pogovoril z Buhlovim soplezalcem Kunom Rainerjem, po vojni zelo aktivnim plezalcem. Rainer pravi, da so današnje modne ture preveč našpikane s klini in zato njihova ocenitev ni več realna. Messner povzema, da »klasičnih šestic« ni več, vse so zdrknile vsaj na stopnjo V.

VI. pomeni po Welzenbachovi lestvici slej ko prej skrajno težavno ali: več ne gre. Toda za koga? Vsak jemlje mero po sebi. »Šestica bi pravzaprav morala biti »non plus ultra« za najboljše na svetu. A tudi najboljši na svetu nimajo enake mere in skrajna mera tudi še ni dosežena. Mnoge s VI ocenjene smeri te ocene danes več ne zdrže: n. pr. Maestrijeva smer, Buhlova spominska smer. Če modna smer VI. stopnje izkaže 50 ponovitev, je že preveč nabita s klini. Kdor hoče pravo VI, mora poseči po smereh, ki se malo plezajo. Ali se jih boje? Tissijeva smer v južni steni Tofane iz leta 1931, je ostala, kar je bila. Dobro, da je, imajo mladi vsaj normativ naših starih, pravi Messner. Sollederjeva smer v severozapadni steni Civette je bila šestica. Vprašanje je, če je še danes. Severna stena Velike Cine gotovo ni več. Ni več mest, ki so pomenila preizkušnje

za Kasparka. Danes so vsa »zaklinjena«. Nekoč je šestica pomenila mesto, kjer je bilo treba zabiti klin za vzpon, ne samo za varovanje. Po tem kriteriju je ocenil Hias Rebitsch po krivici za V južno steno Goldkappel. Vinatzer je ocenil s VI— svojo smer v Stevii, v resnici pa je težja od marsikakšne, ki se »kolportira« kot VI+.

Smer ocenjujemo z »notranjo« mero, ne z metrom in štoparico. Razmerje med sposobnostjo alpinista in težavnostjo smeri v določenih okoliščinah je stopnja težavnosti, torej je VI pojem, ki združuje skrajno težavnost za najboljšega plezalca v najboljši kondiciji pri najugodnejših okoliščinah v steni. In to ne pri posameznih mestih, dva metra nad travo, ampak 30 m nad varovalnim klinom, treba je oceniti celotno smer. Težavnost smeri raste z višino stene, četudi je težavnost povsod enaka. Če bi bila severna stena Civetta za pol nižja, ne bi bila VI.

Tudi psihična obremenitev nekaj šteje. VI+ 1000 m nad prepadom je nekaj drugega kot morda težje mesto v plezalnem vrtcu. Nevarnost ni mogoče ločiti od težavnosti. Mnogi avtorji pa to ločujejo in označijo težavnost mesta v steni in v plezalnem vrtcu. Tudi ni vseeno, ali smer omogoča pobeg iz težav ali pa je možno samo dvoje: navzgor in navzdol. Franz Nieberl v svoji knjigi »Plezanje v suhi skali« trdi nasprotno. Vsak pošten plezalec bo priznal, da je izpostavljenost element težavnosti, oziroma, strah pred objektivno nevarnostjo. Zato vse spoštovanje takim mojstrom, ki so plezali z nekaj klini smeri, ki so še danes ocenjene s V in VI (Paul Preuss vzhodno steno Guglia di Brenta; Langes in Merlet Schleierkante; Simon in Rossi severno steno Pelma, Solleder in Lettenbauer severozapadno steno Civette; Tissi južno steno Torre Venezia). Tega zdaj ne delamo več. Le nekaj klinov je treba, pa je fiziognomija stene — smeri popolnoma druga. Ali še lahko govorimo o VI, če je vse eno samo vpenjanje in izpenjanje? Moramo torej res govoriti, kot to delajo Francozi, o tehnični težavnosti ($A_1 A_2 \dots$) in o težavnosti prostega plezanja. Toda A_1 do A_4 velja le za prve pristopnike, za ponavljalce to že ne velja več. Prvi plezalci najdejo ključno mesto, ga opremijo s ključem, ga pustijo v vratih, ponavljalec pa le »odpira vrata« ključnega mesta. Razložek je tudi v stilu modernih smeri. Philipp in Flamm sta bila v Civetti sama in sta v treh dneh zabila pri 850 m 43 vmesnih in 43 varovalnih klinov. To je bilo leta 1957. Smer sta ocenila s V/VI. Leto nato so prišli »Sasi« v Veliko Cino, zabijali, vrtali in gnali velik hrup, končno pa je Hasse terjal za njihovo storitev oceno VII, torej dotlej nedoseženo stopnjo. Danes ima smer Brandlerja in Hasseja čez 100 ponovitev, Philippova komaj 20. Marsikdo je v njej že obrnil, v Cini pa je pretelovalil smer, ki jo imenujejo že »via ferrata«. Primerjava? Direktna v Cini je bila težka, Philippova je ostala težka. Ostala bo vse dotlej, dokler »kovači« ne bodo začeli nabijati tudi Civetto.

Današnje šestice plezajo s tehniko, klasičnih že skoraj ni več. Današnji alpinisti se klasičnih enostavno boje. Vinatzer je leta 1936 v Punta di Rocca v južni steni Marmolate storil večje dejanje, kot so ga storili Hasse, Barbier in Steinkötter v vzhodni steni Cima d'Ambiez. Če je preveč klinov, se stena zdrobi v množico problemov iz plezalnega vrtca. Stena sicer ni lažja, je pa razvrednotena. Kdor pleza v Civetti s 50 klini, ni »naredil šestice«. Samo linija in strmina ostane, vse drugo, kar je mikavno, gre v nič. Prevelika varnost zmanjšuje težavnost, ker telesnih doživetij ni mogoče ločiti od duševnih. Seveda ni mogoče prepovedati moderno početje v stenah, ki naj ostanejo rezervat svobode. — Vsekakor zanimivo razmišljanje mladega uspešnega plezalca. Ni ga mogoče zavrniti omalovažujoče. Seveda je njegovo stališče spričo razvoja in stanja v svetovnem alpinizmu močno osamljeno in izključuje množico alpinistov, ki v dobri veri sledijo razvoju. Po Messnerju bi pravi alpinisti za Preussom bili še Solleder, Tissi, Rebitsch, Vinatzer in seveda Detassi, ki doslej še ni »stopil v zanko«. Res pa je, da bodo klasične smeri ostale zmeraj klasične, če jih ne bo tehnika spremenila v »nadelane«. Zato bi bilo pravično in pošteno vsaj to: Pustimo stare smeri, kakršne so! Ponavljati stare šestice s klini in stremeni športno ni fair. Če govorimo o njihovem razvrednotenju, je treba povedati, da jih ni razvrednotila večja spretnost ali celo večji pogum, ampak tehnika. Sicer pa: Ta tema v zgodovini alpinizma ni nova, vsak plezalski rod pa se nujno spopada z njenimi dilemami.

NEKAJ BESED O SLOVENSKI PLANINSKI POTI

Ko sem 28. VII. 1954 po treh letih prehodil prekrasno »Slovensko planinsko pot«, je bila spominska značka, ki sem jo prejel, najlepši dar za moj petdeseti rojstni dan. Od takrat jo vedno nosim na vse planinske ture – plavo emajlirano značko in se z njo ponášam. Vso pot sem prehodil z vodnikom v roki v družbi prijatelja ali pa v družbi tedaj štirinajstletnega svojega sina. Ko smo stali na Slavniku, na tem zadnjem tisočaku, mi je bilo ljubo, da smo prehodili pot, premagali mnoge vrhove in spoznali lep del naše domovine, bilo pa mi je tudi prazno pri srcu češ, kaj sedaj, ko smo na koncu. Kaj bomo sedaj planirali za bodočo naša planinska potovanja? In s takimi občutki sem vpisal v svoj album besede:

»Bilo je dolgo, naporno in utrudljivo – mnogo znajo je steklo, mnogo žuljev smo preboleli.

Mišice na nogah so razbolene, žeja nas je često mučila in sušila usta. Božalo nas je sonce, jutranja rosa nam je lajšala trud.

Tolkla nas je burja z dežjem in snegom sredi vročega poletja.

Prehodili smo okrog 800 km po livadah, gozdovih, bujnih planotah in vrto-
glavih stenah.

ln danes je vse za nami. Radostni in ponosni smo.

ln sedaj, na koncu našega potovanja, nam je žal – da je vse tako hitro minilo – trajalo pa je tri dolga leta.»

No, to še ni bil konec, temveč šele začetek. Od tedaj sem osvojil še mnogo spominskih značk raznih transverz. Vsako leto imam po eno ali dve znački več. Spomini so nepozabni in planinsko izkustvo bogatejše.

Ko sem se lani v avgustu mesecu vrnil iz bosanskih in srbskih planin, me je doma čakala nova številka »Planinskega Vestnika«. Zvedel sem radostno novico o odloku komisije za poti pri PZS o otvoritvi dopolnilne transverzale. Ta bi bila skupaj z že obstoječo od Maribora do Kopra zakrožena celina »Slovenska planinska pot« – pravzaprav prva republiška transverzala.

Že naslednji mesec sem krenil z mojim transverzalskim prijateljem na pot po dopolnilni transverzali.

Najprej smo obiskali notranjskega velikana – Veliki Snežnik. Ljubezni domačini niso še nič vedeli o tem, da se je ta njihov impozantni vrh končno

vklučil v vrsto ostalih slovenskih planin, ki jih obiskujejo transverzali. Sledila je Slivnica, Travnica gora, Krim, Lubnik, Ratitovec, Dražgoše, Jelovica, Krvavec in Menina. Samo na Menini so vedeli, da so sedaj transverzalska točka, ker je tu pred nami hodil transverzalec Ljubljčan.

Na drugi dan novega leta sva se na poti med Mirno goro in Gospodično srečala dva transverzala, on z Mirne gore na Gospodično, jaz pa obratno. Razveselila sva se drug drugega, si povedala o namerah in zaželela drug drugemu »na svidenje« in »do vidjenja« poleti na Škrlatici, Kaninu ali Mangartu.

Tekli so dnevi in novi transverzalski zeleni dnevnik se je polnil z žigi.

Skalnica, Trstelj, Pristava, Polževo – vse, kar je sedaj pozimi dostopno in meni blizu. Prihajale so nove številke »Planinskega Vestnika«, žal pa v njem nobene besede o »dopolnilni transverzali«. Za eno tako pot je bil preveč skromen članek v petitu v rubriki »Novice«. Kaj ni to preveč skromno? Ali pa je PZS odstopila od namere?

Mnogi od nas smo obiskali vrhove, ki iz kateregakoli razloga niso bili zajeti v transverzalsko pot. Vesel sem, da je prvi žig v starem transverzalskem dnevniku ravno z Mangarta in nosi datum 13. VIII. 1961. Potem sem obiskal Mangart še enkrat, letos pa ga bom obiskal tretjič. Teško je povedati, kaj zdaj čuti planinec – transverzalec v Valva-zorjevem domu, ki je prej brez moči gledal na Stol, ali pa malo dalje na Planini nad Golico. Veselim se poletja, ko sem bom prvič vzel na ta dva vrhova.

Rad mislim na ponoven obisk Kopitnika, Zasavske gore, Velikega Kozja, Bohorja, Lisce, Mrzlice in Kuma, te točke zasavske transverzale, ki jo imam tudi za seboj. Danes imamo v Jugoslaviji skupaj 20 transverz. Želja večine transverzalec je, da prehodijo te planinske poti po vsej naši domovini. Upam, da PZS ne bo spodbijala veljavnosti osvojenih žigov planincem, ki so prejeli spominske značke popularne imenovane »Male slovenske transverzale«. Če pomislimo, da se do večin teh planinskih koč pride z avtomobilom, bo na dopolnilni transverzali mnogo privilegiranih, lahko dosegljivih trofej, imeli pa bomo v Sloveniji tudi tretjo »avto-transverzalo«. Prav proti temu pa se bori vsak pravi planinec-transverzalec.

Svojo domovino najbolje spoznaš, če jo prehodiš. Vživlajš se vanjo, v njene

ljudi, v njeno preteklost in sedanost, saj ritem korakov pospešuje ritem misli o kraju, skozi katerega greš. Ljubimo lahko samo tisto, kar dobro poznamo!

Ivo D.

TRDINOVA POT

Planinsko društvo Novo mesto in Turistično društvo Novo mesto sta odprli Planinsko turistično »Trdinovo pot« v nedeljo, dne 21. maja 1967 pri Domu Vinka Paderšiča pri Gospodični na Gorjancih.

Ob tej priložnosti je imel slavnostni govor predsednik PD Novo mesto sodnik tov. Jereb. Iz njegovega govora posnemamo:

Planinsko društvo Novo mesto se je že pred časom odločilo, da zgradi planinsko-turistično pot po dolenjskih gričih, zlasti po Trdinovih Gorjancih. Misel se je oblikovala in dokončno skupaj s Turističnim društvom Novo mesto izoblikovala v pot, ki smo ji dali ime »Trdinova pot«.

Janez Trdina je najbolje prislunil našemu dolenjskemu kmetu-človeku. Potem ko se je kot vpokojen profesor naselil med Dolenjci, je obhobil prva leta, ko je prišel v Novo mesto, skoraj vse dolenjske kraje od Višnje gore do Metlike, od Krškega do Ribnice in Kočevja. Rezultat teh njegovih potovanj od ene gostilne do druge, od enega žeganja do drugega so njegova najvažnejša dela Bajke in povesti o Gorjancih. V teh bajkah so glavni vir navdih naša Gorjanci. Ravno zaradi tega njegovega dela smo mu Dolenjci v zahvalo za njegove prečudovite bajke in povesti, kakor so Gospodična, Velikani itd., postavili pot, ki nosi njegovo ime.

Trdinova pot poteka po zgodovinsko najpomembnejših in najlepših predelih osrednje Dolenjske. Odkrila bo potnikom skrivnostni Rog z bazo 20, razsežne Gače s smučskimi tereni in partizansko Mirno goro. Po grebenu Radehe nas ob neprestanem pogledu na sončno Belo Krajino pripelje v zelene Gorjance. Od Vahte se skoraj brez truda povzpemo na žumberski Maličev Krč, odkoder je samo še par minut na najvišji vrh Gorjancev »Trdinov vrh«. Z vrha, ki je za dolenjske razmere kar visok, saj seže v nebo do višine 1181 m, se spustimo do slavnega studenca Gospodična in se malo odpočijemo v domu Vinka Paderšiča – narodnega heroja – nakar že hitimo

proti severovzhodu in še mimo Miklavža po grebenih Pendirjevke in Kobil, ustavimo se na Špilerjevi špiči in na tamkaj se razprostirajočih planinskih travnikih, ki so prav gotovo Trdinovi Cvetniki. Pri planinskem domu kostanjeviškega planinskega društva na Polomu se zamudimo le za krajši odpočitek, ker moramo še pred večerom priti do Kostanjevice, da si lahko v miru ogledamo slovito »Formo vivo«. Ob pobočju Gorjancev se v kartuziji Pleterje srečamo s prijaznimi, toda molčečimi belimi menihi, nato pa preko Tolstega vrha in mimo zaselka Brezja dospemo do Krke pri turističnem objektu prvega reda — pri znamenitem gradu — hotelu Otočec. Iz

Otočca skočimo še do Šmarjeških toplic, od koder je le kratek sprehod do Starega gradu in preslavne Trške gore. Še slabo uro hoje in že po grebenu vinorodnih gričev vstopimo v razvaline gradu Hmeljnik.

V zadnji etapi pa pozdravimo staro partizansko postojanko Frato. Ker nam še nekaj časa preostane, sestopimo v Sotesko, od tu pa preko Podturna in Dolenjskih toplic pridemo po 153 km dolgi poti v našo dolenjsko metropolo Novo mesto, kjer je leta 1905 zaključil svojo življenjsko pot naš kažipot Janez Trdina.

Po Trdinovi poti hodimo peš, do vseh kontrolnih točk pa lahko pridemo z vsakim motornim vozilom. Edino na

Trško goro bo najbrž z avtomobilom malo teže.

Na vsej Trdinovi poti je 12 kontrolnih mest. V vseh lahko potnik dobi primerno okrepičilo, v nekaterih pa tudi prenočišče. Vsaka kontrolna točka hrani pečat in kontrolno knjigo, v katero se mora vpisati vsak turist, če se izkaže z Vodnikom, v katerem ima vpisano svoje ime, in če želi dobiti odtis pečata za svojo knjižico.

Ko lastnik Vodnika po Trdinovi poti dobi odtise vseh 12 pečatov, prejme o opravljeni poti »priznanje«. Prazen obrazec je na predzadnji strani Vodnika. Potrdilo za priznanje potrdi badi PD ali TD Novo mesto.

Zavedamo se, da Trdinova pot še ni tehnično popolna in opremljena. Markiranje 153 km dolge poti je za nas zelo težka naloga, ki zahteva veliko požrtvovalnega dela in materialnih sredstev. Da bi ugotovljene pomanjkljivosti odpravili, prosimo vse obiskovalce poti, da nam jih blagohotno sporoče.

Dolenjskim planincem k otvoritvi poti iskreno čestitamo. Prepričani smo, da bo privabila mnogo ljubiteljev Dolenjske. Slovensko planinstvo se je tudi s tem oddolžilo duhu Janeza Trdine, enega od tvorcev naše narodne zavesti.

Otvoritve se je med drugimi udeležilo tudi PD Mengeš, ki ima v svojem naslovu ime mengeškega rojaka, PZS pa je zastopal načelnik propagandne komisije ing. Tomaž Banovec.

PRAZNIK FURLANSKEGA PLANINSTVA

Società Alpina Friulana, furlansko planinsko društvo v Vidmu, je imelo lepo družinsko proslavo, počastili so dr. G. B. Spezzottija, ki mu je celih 19 let vzorno predsedoval. V Spezzottijevi dobi sta furlansko planinstvo in alpinizem znatno pridobila na moči in ugledu. Prijetnega večera so se udeležili videmski župan, komandant mesta z nekaj visokimi oficirji, zastopniki planinskih organizacij iz pokrajine Furlanija — Julijska Benečija in drugi častilci zaslužnega predsednika. Večer je potekel v pristrčnem, pravem planinskem razpoloženju. V imenu slovenskih planincev je izrekel slavljencu čestitke in voščila dr. Viktor Vovk. Dr. Spezzottiju sledi kot predsednik SAF znani alpinist in alpinistični pisatelj akademik dr. Oscar Soravito.

Predsednik PD Novo mesto govori pri otvoritvi Trdinove poti

DELNA SPROSTITEV MEJE ZA PLANINCE

Po daljšem in vztrajnem prizadevanju PZS je le uspelo, da bodo planinci smeli obiskovati nekatere obmejne gorske vrhove, ne da bi zato morali imeti posebno dovoljenje za gibanje v stometrskem obmejnem pasu. Zadostuje samo osebna izkaznica.

Še prav posebno je razveseljivo, da je preko Stola dovoljen prehod na avstrijsko stran na Mačensko planino do Celovške kočice — Klagenfurterhütte, na Peci pa do planine Sedmerih koč — Siebenhütten. To gibanje in prehod preko meje je urejeno s posebnimi predpisi, ki jih je treba upoštevati, če hočemo, da bomo planinci obdržali te pravice.

Sprostitev gibanja v obmejnem pasu je bila objavljena z odredbo v uradnem listu SFRJ 31. VIII. 1966. Po uredbi se smejo jugoslovanski državljani muditi brez posebnega dovoljenja v stometrskem pasu:

1. **Od planinskega doma na Peci do vrha Pece** koda 2126 po zaznamovani stezi — od 15. aprila do 15. oktobra ob sobotah, nedeljah in državnih praznikih od 6. do 16. ure;

2. **od Okrešlja po zaznamovani stezi, ki pelje preko Križa in Žrela do Češke kočice** — od 1. maja do 30. septembra od sončnega vzhoda do sončnega zahoda;

3. **od planinskega doma na Kofcah: do brezimenega vrha (Križ) v globino in širino dvesto metrov** — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda: **do Velikega vrha** koda 2088 po zaznamovani stezi, ki pelje preko kote 1807 — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; **do Velikega vrha** kodi 2088 in 2093 (Kladivo) — od 1. aprila do 15. novembra ob sobotah, nedeljah in državnih praznikih od sončnega vzhoda do sončnega zahoda, od 1. decembra do 31. marca pa vsak dan od 8. do 16. ure.

Stavek: ... »do Velkega vrha koda 2088 in 2093 (Kladivo)« je po vsej verjetnosti napačen in bi se verjetno moral glasiti: ... »od Velikega vrha koda 2088 do Kladiva koda 2093«, vendar ga svojevoljno ne smemo spreminjati, dokler ne bo izšel uraden popravek. Nesporno pa je, da je mišljena pot od Velikega vrha do Kladiva. Na Kladivo torej brez posebnega dovoljenja ni dovoljena neposredna pot, marveč samo preko Velikega vrha;

4. **na sektorju Zelenice:** južno od kote 1704 na 40 metrov od mejne črte v prostoru širokem sto metrov proti pla-

ninskemu domu na Zelenici — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; južno od mejne črte na koti 1764 v dolžini stopetdeset metrov in širini sto metrov — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda;

5. **od planinskega doma na Zelenici po zaznamovani stezi, ki pelje čez planino Šijo in po zaznamovani stezi, ki pelje od Valvazorjeve kočice preko kote 1539 do vrhov Malega in Velikega Stola** trigonometer 2236 — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda;

Na Stol sta torej dovoljeni dve poti in to od Valvazorjevega doma mimo Prešernove kočice in iz Zelenice preko planine Šija in pod sedlom Belščica; 6. po zaznamovani stezi **od Suhega sedla in Jeklega sedla do vrha Golice**

trigonometer 1835 in koda 1784 — od 15. aprila do 30. septembra ob sobotah, nedeljah in državnih praznikih od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; 7. **od Kotovega sedla** koda 2124 po zaznamovani stezi, ki pelje na **Vevnico** koda 2351 in po novi planinski poti **do vrha Mangrta** — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda; 8. po zaznamovani stezi **do vrha Kamin** koda 2583, **sedla Prevala** koda 2063, **vrha Prestreljenik** trigonometer 2499 in **vrha Laška planja** koda 2411 — vse leto od sončnega vzhoda do sončnega zahoda.

Poleg omenjenih sprostitev je bil dosežen poseben sporazum z republiko Avstrijo o planinskem turističnem prometu v mejnem območju.

Z otvoritve Trdinove poti pri Domu Vinka Paderšiča

Člen 1

Jugoslovanskim in avstrijskim državljanom je dovoljeno prestopati jugoslovansko-avstrijsko državno mejo na spodaj navedenih mejnih prehodih z veljavnim potnim listom ali legitimacijo za prehod meje v malaobmejnem prometu ter da na ozemlju druge države obiščejo spodaj navedene gorske vrhove in planinske domove in se pri tem gibljejo na spodaj navedenih planinskih poteh:

1. na **področju Pece**: na jugoslovanskem ozemlju **od planinskega doma na Peci**, preko mejnega prehodnega mesta **Korževeva glava** (kota 2126), na avstrijskem ozemlju **do planine Sedmerih koč** (Siebenhütten);

2. na **področju Stola**: na jugoslovanskem ozemlju **od Prešernove koč**, **kot tudi od Velikega Stola preko mejnega prehodnega mesta Sedlo Belščica** (kota 1840), na avstrijskem ozemlju **pa do Celovške koč** (Klagenfurterhütte) in na **Mačensko planino** (Maatschacher Alm).

Člen 2

1. Mejno prehodno mesto **Korževeva glava** je odprto za prehod samo v času od 15. aprila do 15. oktobra in to od 6. do 17. ure.

2. Mejno prehodno mesto **Sedlo Belščica** je odprto za prehod samo v času od 15. aprila do 15. novembra in to od sončnega vzhoda do sončnega zahoda.

3. Ure, navedene v odstavku 1. in 2., se smejo prekoračiti samo v primeru višje sile.

Člen 3

1. Uporabniki planinskega turističnega prometa lahko na ozemlju druge države uporabljajo samo planinske steze, navedene v členu 1; te bodo označene z vidnimi znaki.

2. Obe državi bosta skrbeli za vzdrževanje in označevanje planinskih stez.

Člen 4

1. Izletniške skupine smejo šteti največ do 15 oseb.

2. Bivanje na ozemlju druge države ne more trajati po prehodu meje dalj kot tri dni.

Člen 5

1. Uporabniki planinskega turističnega prometa smejo prenašati samo predmete za osebno rabo, navadno turistično opremo in hrano za osebno potrošnjo. Kar se tiče prenašanja vina, žganij, pijač, tobaka in tobakov iz-

delkov, veljajo odredbe iz sporazuma o malaobmejnem prometu. Predmete za osebno rabo je treba prinesiti nazaj. Prenašanje orožja ni dovoljeno. 2. Predmeti za osebno potrošnjo kot tudi hrana, navedena v prejšnjem odstavku, niso podvrženi plačevanju carine ali drugih dajatev in taks.

Člen 6

Vsaka država pogodbenica lahko iz razlogov javne varnosti, javnega reda in iz zdravstvenih razlogov ustavi izvrševanje tega sporazuma. Vpeljava in ukinitve teh ukrepov se sporoči drugi državi pogodbenici po diplomatski poti.

Člen 7

Sporazum je sklenjen za nedoločen čas. Vsaka država pogodbenica ga lahko odpove z odpovednim rokom treh mesecev.

Člen 8

Ta sporazum stopi v veljavo 1. januarja 1967 leta.

Od nas, ki bomo uporabljali omenjene ugodnosti, zavis vse, če bomo pridobljene ugodnosti obdržali in morda dosegli celo razširjenje. Opozarjamo, **do so dostopi dovoljeni le po znamenitih stezah in da se pristopniki držijo potov in markacij in da se ne oddaljujejo z dovoljene smeri.**

Steze od Stola do Celovške koč in od doma na Peci preko Pece do planine Sedmerih koč so označene s posebno markacijo in to z našo belordečo Knaflčjevo markacijo, ki je obrobljena z zelenim krogom.

Na vse druge vrhove ob meji je dostop dovoljen še vedno samo z veljavnim dovoljenjem za gibanje v stometrskem obmejnem pasu.

Vsem, ki boste hodili po sproščenih poteh, želimo mnogo prijetnih trenutkov in planinskega veselja.

Komisija za pota pri PZS

PRISRČNI PLANINSKI SLOVESNOSTI NA STOLU IN PECI

V nedeljo 4. junija 1967 so slovenski in avstrijski planinci družno markirali mednarodno stezo od Mačenske planine pod Stolom preko sedla Belščica na vrh Stola. Pot je dovoljena za avstrijske in jugoslovanske planince, če imajo s seboj veljaven potni list.

Z otvoritvijo tega pota je bila povezana majhna toda zato toliko bolj prisrčna slovesnost v Prešernovi koči na Stolu. Udeležili so se je poleg zelo številnih slovenskih in tudi avstrijskih planincev predstavniki Planinske zveze Slovenije in avstrijskega Alpenvereina, sekcija Celovec. PZS so zastopali predsednik dr. Miha Potočnik, podpredsednik Tone Bučer in Stanko Kos. Za avstrijski Alpenverein pa so se udeležili tega slavlja predsednik celovške sekcije ÖAV Otto Umlauf, Fritz Hawranek, Sepp Pock in Fritz Zopp.

Navzoče planince je pozdravil predsednik PZS dr. Miha Potočnik, ki je v kratkih besedah poudaril velik pomen takega sodelovanja med planinci sosednih dežel. Po tem govoru je spregovoril predsednik sekcije ÖAV Otto Umlauf. Izrazil je veselje avstrijskih planincev, da jim je po dolgih 26 letih omogočen prehod na vrh Stola in da bodo takšni stiki poglobili medsebojno razumevanje.

Številni planinci, ki so napolnili Prešernovo koč do zadnjega kotička, so pritrjevali besedam obeh govornikov. Razpoloženja planincev, ki so se po slovesnosti vračali na obe strani domov, ni motil niti sneg in dež, ki je neusmiljeno močil v dolino vračajoče se prijatelje narave.

Podobno kot na Stolu je bila tudi v domu na Peci v nedeljo 11. junija 1967 slovesnost otvoritve mednarodnega mejnega prehoda za planince na Peci. Ta prehod smejo rabiti avstrijski in jugoslovanski državljani. Slavlja so se udeležili odborniki centralnega odbora sekcije ÖAV iz Celovca dr. Delisch, Fritz Hawranek in načelnik markacijskega odseka Fritz Zopp. PZS so zastopali predsednik dr. Miha Potočnik, podpredsednik Tone Bučer in načelnik komisije za pota Stanko Kos. Koroške planince je zastopal predsednik PD Mežica Drago Vončina. Razen teh so bili navzoči še drugi avstrijski in slovenski planinci.

V prijetnem vzdušju planinskega doma na Peci je prvi pozdravil planince in predstavnike predsednik PD Mežica Drago Vončina. Pomembnost sprostitev planinskega prehoda pa je razložil predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Kot zadnji je povedal svoje misli ob tem planinskem prazniku še dr. Delisch iz Celovca. Iskreno pritrjevanje navzočih je kazalo, kako z veseljem planinci sprejemajo takšno sprostitev gibanja v obmejnih področjih.

Slovenski in avstrijski planinci so skupaj pregledali pot. Spotoma so uživali nad lepimi pogledi, ki se odpirajo proti Uršlji, Smrekovcu, Raduhi, Savinjskim Alpam in na pisano preprogo, stvano iz svetlozelenih frat in temnih smrekovih gozdov, na avstrijski strani pa so občudovali severno ostenje Pece in sosednjih vrhov ter prelepo koroško deželo. Sodeč po razpoloženju in izjavah avstrijskih in slovenskih planincev kaže, da bodo oboji pridno posegali po ugodnostih tega mejnega prehoda.

Stanko Kos

K IMENOVANJU SNEŽNIKA

Prof. Karolin nam je poslal nekaj pripomb k poimenovanju ledinskih imen v snežniških kartah. Snežnik je s te strani manj obdelano področje in čaka strokovnjaka – ljubitelja. (Močno pa je obdelan prometno, saj pravijo, da je preprežen s 400 km avtomobilskih cest.) Kljub temu ali pa prav zato se na Snežniku lahko izgubi tudi popotnik, ki je oborožen z najboljšimi kartami. Te karte imajo seve svoje hibe v poimenovanju. Prof. Karolin pravi:

»Ker so avstrogrške specialke snežniškega področja risali nemški mapejri, ki so jih verjetno vodili po gozdovih uslužbenci gozdarskega urada nemških knezov – tako piše v kroniki snežniškega gradu – se ne smemo čuditi, če je večina imen napačnih. Jugoslovanski kartografi so večkrat na slepo kopirali Nemce. Tako so nastale razne spake, ki nimajo nobenega opravka z ljudskimi imeni. Na primer: »Nove Grajščine« ali celo: »Nove Graščine« sredi samotne gozdne divjine, dalje »Marela«, »Svinščaki«, »Mater Dei« itd. Naj povem nekaj o dveh:

1. Nove krajšine je ime za gorski preval, čez katerega so napravili ljudje krajšo pot iz Loške v Reško dolino. Čez Nove krajšine drži tudi pot na Snežnik. Ljudstvo iz Loške doline in Babnega polja pravi Nove krajšine ali Nove krajšine, Hrvati pa Nove kračine. V zemljevidih pa je napisano Nove Grajšine in tudi Nove graščine (V Savinjski dolini je bližnjica le krajšnica. Op. ur.).

2. Veliki Sviščaki, Mali Sviščaki, Gornji Sviščaki, Dolnji Sviščaki so imena za terasaste dolinice blizu vrha Peščina. Na nasprotni strani so Mali Pomočaki in Veliki Pomočaki. Prve in druge dolinice imajo slabo prepustna tla, raz-

loček je v tem, da je v prvih sviž ali svižec in peščenjaku podobna siva kamenina, ki se pod roko meli, medtem ko je na drugih ilovica z mlakužami. Za zidanje nekdanjega hotela so Italijani uporabljali svižec, ki so ga kopali na Vel. Sviščakih. Stari ljudje vedo povedati, da so hodili v gozd kopat »svižec« za princa, ki je zidal hiše. Specialke imajo Pomočnjaki in Svinščaki. (V Pravopisu beremo pri geslu sviž: droben pesek, sipa, svižec, svižast, svižnina, svižnica, peščina. Op. ur.)

DELO MLADIH PLANINCEV NA VRHNIKI

Mladinski odsek na Vrhnikih obstaja že tretje leto. Vsako leto doda k svojemu programu nekaj novih akcij in s tem privabi nov krog mladine za delo v MO in za hojo v gore. Čeprav se je članarina močno dvignila, številu mladine v društvu ni padlo, temveč je bilo celo večje v letu 1966.

V prvem letu obstoja t. j. v letu 1964 so največ organizirali izlete v bližnje in daljne gore, v drugem letu so se spoprijeli z organizacijo lastnega tabora, v lanskem letu pa so k akcijam iz prejšnjih let dodali še lastno glasilo »MARKACIJE«. Ta bilten sicer nima roka, kdaj mora iziti, izhaja po potrebi. V letu 1966 so izšle 3 številke.

Lanskoletni program je bil bogat in pester, bil je v celoti izvršen. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev pri društvu se niso udeleževali akcij MK pri PZS, zato pa so jih organizirali več sami. Lepo jim je uspel 10-dnevni tabor v Krnici s 70 mladimi planinci iz Vrhnik. Organizirali so planinsko šolo in utrdili obe skupini na osnovnih šolah. Dalje so izvedli 11 izletov. Skrbijo tudi za svojo propagandno omarico, v kateri obveščajo svoje člane o delu, o izletih, o proslavah itd. V lanskem letu je uspešno vodil mladinski odsek Pavle Mrak, v letu 1967 pa bo to funkcijo v nadaljnjem razvoju MO opravljal Erika Končnik.

Janez Kunstelj

OB 20-LETNICI OBSTOJA PD JAVORNIK-KOROŠKA BELA

Leta 1937. so mladi planinci na Javorniku ustanovili mladinski odsek, v katerem so se združevali in organizirano hodili v planine. V največjem poletu njihovega dela je privihrala vojna in

razbila organizacijo. Veliko članov je v vojni izgubilo življenje in le redki so preživeli okupatorjevo nasilje. Takoj po vojni so preživeli člani prejšnje planinske organizacije začeli ustanavljati planinska društva. Leta 1946. je bil pri fizikurnem društvu na Javorniku ustanovljen planinski odsek. Kmalu se je število članov pomnožilo na 89 in s tem je bil izpolnjen pogoj za ustanovitev samostojnega društva. 15. maja 1946 je dala PZS dovoljenje, da se ustanovi planinsko alpinistično društvo. Ustanovitelja sta bila Franc Kreuzer in Janko Vilman. Število članov je kmalu naraslo na 312, od katerih je bilo 77 naročenih na planinsko revijo Gore in ljudje. Vojna je zapustila dosti porušenih koč in vojaških karavel, zato so se takratni člani zanimali za obnavljanje takih objektov. Prvo ponudbo so prejeli za obnovitev karavle na Kriških podih, kjer stoji danes Pogačnikov dom. Druga je bila pastirska koča v Krmu, katere se je društvo lotilo konec leta 1948 in jo usposobilo toliko, da je skromen planinec v njej lahko prenočil. Oskrbovanje koč so člani opravljal z dežurstvom ob sobotah in nedeljah. Po dveh letih gospodarjenja jim je PZS dodelila v upravljanje Staničevo kočjo pod Triglavom. Še večji gospodarski elan so pokazali člani, ko so do te kočje prostovoljno nosili hrano in drva.

V letu 1951 je članstvo naraslo na 632 članov, ki so bili zelo aktivni pri raznih delovnih akcijah: dežurstvo v Krmu, delo na daljnovožu na Vršču, prenos materiala na bivate in obnova planinskih poti, kjer so skupno opravili 3529 ur prostovoljnega dela.

Nadelav nove poti iz Krme na Debelo peč so proslavili leta 1952. Leta 1953 je društvo prevzelo Pristavo z ekonomijo.

Najbolj se je izkazal mladinski odsek, ki je pridobil veliko novih članov. Leta 1957 je bil na Pristavi zbor mladih, ki so prehodili partizanske steze v Karavankah.

Leta 1957 je članstvo naraslo na 732. V začetku leta 1959 so člani začeli z delom in v rekordnem času 4 mesecev postavili v Krmu novo kočjo in jo odprli 19. julija v počastitev 90-letnice Železarne Jesenice in 40-letnice ustanovitve KPJ. Za to kočjo so opravili člani 4665 ur prostovoljnega dela, stroški za gradnjo pa so bili minimalni, saj je stala kočja le 1751 000 starih dinarjev.

Takoj za tem je čakala društvo nova naloga, obnovitev Staničeve kočje, kjer

Planinski dom v Javorniškem Rovtu, 920 m

se je bilo bati, da se njeni stropi sesujejo pod lastno težo. Leta 1960 so začeli z načrti in pripravo gradbenega materiala. Pri tej obnovi je bila velika ovira oddaljenost in kratka sezona. Ob 70-letnici PZS je bila koča dograjena toliko, da so jo 25. avgusta 1963 lahko izročili prometu pod novim imenom Staničev dom pod Triglavom. Idej je bilo vedno dovolj. Imeli so že načrte za tovorno žičnico pod Rjavino, le denarja je manjkalo, upajo pa, da bo v kratkem stekla vsaj tovorna žičnica s Krme pod Rjavino. Članstvo je naraslo na 849 članov, vsi društveni odseki so bili delavni, PD Javornik-Koroška Bela gleda na prehojeno pot z upravičenimi ponosom.

ZBOR GORENJSKIH PLANINSKIH DRUŠTEV NA USKOVNICI

V soboto, 10. junija t. l., na večer so se zbrala v prijazni novi izbi planinskega doma na Uskovnici gorenjska društva, ki jih v prizadevanju po pokrajinski koordinaciji že dolga leta sklicuje tov. Franjo Klotčnik, sedaj častni predsednik PD Kranj, in skrbno, vestno in marljivo vodi njihova zborovanja pred in po sezoni. Tov. Klotčnik je na kratko poročal o tekočih planinskih zadevah, ki jih je deloma obravnavala letošnja skupščina, deloma se je UO PZS, v glavnem pa so tudi na tapeti pred UO PD. Navzoči so se pogovorili o planinskih prireditvah, o ko-

ledarju teh prireditev, o proslavi 75-letnice slovenskega planinstva in o drugih jubilejih. Sklenili so, da bodo gorenjska društva priredila za 75-letnico SPD tabor v Vratih, morda tudi pohod na Stol, obenem pa bodo proslavila 40-letnico PD Mojstrana.

Pri obravnavanju gospodarskih problemov je bil razgovor še živahnejši, saj sleherno društvo kaj žuli. V glavnem so prišli do sklepa, gotovo ne prvič, da bi morala uprava za dohodke razumeti stanje in razmere po kočah in bolj liberalno ravnati pri obdavčitvah in pri izterjevanju davkov. Ne zdi se jim prav, če se PVP razdeli ves, treba bi bilo zadržati nekaj rezerve, predvsem pa bi morali v upravnem odboru sklada PVP sodelovati tisti, ki so do uporabe njegovih sredstev upravičeni. Končno je prišlo na dan tudi staro vprašanje teritorialnega načela pri upravi oziroma lastništva planinskih koč. Seveda je šlo z dnevnega reda, ne da bi kdo od navzočih dovolj utemeljil kako spremembo.

Pri razgovoru o mladinskih odsekih so prišla na dan stara, a vselej nova vprašanja: mladinski vodniki, mentorji, delovne metode, sredstva, tečaji, prireditve, izleti. Zastopnik PD Kranj je prikazal delo MO, s kakršnim se težko izkaže še kak drug MO. Če bo steklo sodelovanje s prosvetnimi delavci, kakor so si zamislili, potem bo MO Kranj kazal pot, kako naj planinska vzgoja prodre v delovni načrt o vzgoji in izobraževanju po naših šolah. V ta namen bodo stopili v stik s področnim zavodom za prosvetno-pedagoško službo in z njegovo pomočjo skušali na vsaki šoli dobiti prosvetnega delavca, ki bo prevzel to odgovornost.

Prihodnji zbor bo septembra najbrž na Zelenici.

Ura je šla čez polnoč, ko so se skrbniki gorenjskih društev razšli s prelepe Uskovnice na vse strani.

T. O.

POHOD PLANINCEV PTT PO POTEH PARTIZANSKIH KURIRJEV MARIBOR-LOKVE

To je gotovo največja planinska prireditev, ki ji je namen oživljati izročila našega narodno osvobodilnega boja. Navedli bomo samo glavne podatke o organizaciji pohoda od Maribora do Lokve v Trnovskem gozdu.

Sobota 3. VI. 1967

Maribor – Spomenik talcev, prireditelj ob pričetku pohoda. Osankarica –

Kovinarska koča v Krmi, znana mnogim triglavskim popotnikom

Kovinarska koča v Krmi, 892 m

Spomenik Pohorskemu bataljonu, počastitev padlih borcev. Dom Osankarica, ogled muzeja NOB. Rogla — Spomenik padlim borcem, počastitev padlih borcev. Koča na Rogli, počitek. Ribniška koča — Spomenik padlim partizanom-planincem, počastitev padlih planincev. Koča, počitek. Partizanski dom pod Malo Kopo, prihod — prenočevanje.

Nedelja 4. VI. 1967

Partizanski dom pod Malo Kopo. Partizanska bolnica »Pavček«, prihod, ogled bolnice. **Slovenj Gradec**, prihod, slovesnost pred poslopjem muzeja NOB, smer Podgorje. Graška gora — Spomenik padlim borcem XIV. divizije, prihod, počastitev padlih borcev. Šentvid nad Valdekom. Huda Luknja. Paka — Spomenik padlim borcem, kratka slovesnost, PD PTT Maribor preda štafetno palico Planinski skupini PTT Celje. Paški Kozjak — Planinski dom.

Ponedeljek 5. VI. 1967

Paški Kozjak — Planinski dom. Jošt — spominška plošča borcem XIV. divizije, počastitev padlih borcev. Basališče, najvišji vrh Paškega Kozjaka, 1273 m. Vitanje — prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Štenica — Lindek, počastitev padlih borcev pri spomeniku NOB, počitek. Frankolovo. Črešnjice. **Šentjur pri Celju**, prihod, slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje venca. Resevna — Partizanski dom, spominška plošča na kraju, kjer je bila leta 1941 ustanovljena I. celjska četa, prenočišče.

Torek 6. VI. 1967

Resevna — Partizanski dom. Dobje. Planina pri Sevnici, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje venca. Bohor — Planinska koča, kratka slovesnost pred kočo. Planinska skupina Celje preda štafetno palico Planinski skupini Novo mesto. Partizanska bolnica, obisk bolnice. Planinska koča.

Sreda 7. VI. 1967

Bohor — Planinska koča. Senovo, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Brestanica — Spomenik žrtvam taborišča Rajhenburg, kratka slovesnost pri spomeniku. Kostanjevica, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Gorjanci — Koča na Polomu, prihod, počitek. Dom Vinka Paderšiča.

Četrtek 8. VI. 1967

Gorjanci — Dom Vinka Paderšiča. Trdinov vrh. Suhor, prihod, kratka slo-

vesnost pri spomeniku XIV. divizije. **Črnomelj** — Pošta, prihod, slovesnost. Spomenik NOB na Griču, polaganje venca. Planina, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Črmošnjice, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Stare žage. Opčice, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku padlim kurirjem TV 15, polaganje venca. Planinska skupina PTT Novo mesto preda štafetno palico planincem PTT Ljubljana. Poljane.

Petek 9. VI. 1967

Poljane. Kočevski Rog — Podstenice, prihod, ogled partizanske tiskarne in partizanske šole. Baza 20, prihod, ogled Baze 20. Kraljev Kamen, prihod na kraj, kjer je bilo leta 1942 poveljstvo partizanskih enot. Pugled, postanek pri spomeniku udeležencem I. zborna aktivistov. Stari log, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB. Zlebič. Turjak, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB.

Sobota 10. VI. 1967

Turjak, ogled gradu. Kurešček, prihod, počitek v domu. Mokerc, avgusta 1941 ustanovljena mokrška četa. Iška vas, ogled ostankov partizanske bolnice, počastitev padlih borcev pri spomeniku NOB. Lavrica. Orle, prihod, počastitev padlih borcev pri spomeniku NOB. Urh, prihod, počastitev žrtev fašizma pri spomeniku, polaganje venca. **Ljubljana** — Stavba Telekomunikacij, slovesnost na prostoru med stavbama Telekomunikacij, polaganje venca k spominski plošči padlim ptt delavcem, zaključek slovesnosti, prenočišče.

Nedelja 11. VI. 1967 (prost dan)

Ponedeljek 12. VI. 1967

Ljubljana — Stavba Telekomunikacij. Podutik, kratek postanek pri spomeniku kurirjem in vezistom. Toško čelo, kraj, kjer je bil pozimi 1942/43 CK KPS. Katarina, prihod, kratek sprejem pri šoli. Grmada. Tošč. Črni vrh, prihod, kratka slovesnost pri šoli, planinci PTT Ljubljana izročijo štafetno palico planinski skupini Kranj. Poljane nad Škofjo Loko, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, prenočišče.

Torek 13. VI. 1967

Poljane nad Škofjo Loko. Delnice, polaganje venca k spomeniku padlim kurirjem NOB. Javorje, prihod, kratka slovesnost pred šolo. Blegoš, prihod na vrh, počitek. **Železniki**, prihod, slovesnost na glavnem trgu, polaganje venca k spomeniku NOB.

Sreda 14. VI. 1967

Železniki. Ratitovec, prihod do koče, počitek. Soriška planina — Litostrojska koča, prihod, počitek. Petrovo brdo, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, Planinska skupina Kranj izroči štafetno palico planinski skupini Nova Gorica.

Četrtek 15. VI. 1967

Petrovo brdo. Porezen, prihod, počitek v koči. Spomnik padlim borcem, počastitev padlih borcev. Bolnica Franja, prihod, ogled bolnice. **Cerkno**, prihod, slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje venca. Bevkov vrh.

Petek 16. VI. 1967

Bevkov vrh. Sivka, prihod, kratek postanek v planinski koči. Razpotje. Vojsko, kratka slovesnost pri spomeniku padlih borcev. Mrzla rupa, prihod, počastitev padlih borcev pri spomeniku NOB. Bolnica Pavla, prihod, ogled bolnice. Mali Goljaki, prihod na vrh, počitek. Predmeja, prihod, kratka slovesnost pri spomeniku NOB, polaganje venca.

Sobota 17. VI. 1967

Predmeja, planinska skupina Nova Gorica preda štafetno palico delegaciji planincev iz vseh ptt podjetij, ki so sodelovala na pohodu. Lokve, prihod, izročitev štafetne palice na slovesnem zasedanju DZ ZPPTT, na katerem bodo ptt kolektivi prevzeli pokroviteljstvo nad partizanskimi kurirji in vezisti.

Planincem PTT in predsedniku odbora za organizacijo pohoda tov. Jožetu Dobniku in njegovim sodelavcem gre vse priznanje, tako za zamisel kot za njeno izvedbo. V prihodnji številki bomo objavili odlomke iz enega od govorov, ki so se zvrstili na slovesnostih skozi štirinajst junijskih dni.

ČESKOSLOVAŠKI ALPINISTI IN HINDUKUŠ. Poteka komaj drugo leto, odkar so si alpinisti ČSSR izborili svojo prvo uradno odpravo v izvenevropske gore. In kaj imajo danes od tega? Eno najlepših knjig — album o teh gorah s Hecklovim podpisom, drugo izpod peresa vodje odprave Šedivya, izreden film in — kapital, iz katerega se danes formira nova odprava na Tirič Mir (7706).

Po Šedivjevih izjavah so dobili sredstva le na posodo — doslej so jih že vrnili s prodajo filma in knjig. Sredstva so zbrali s tem, da so vključili

nekaj znanstvenikov, katerim so prišpevale ustanove, katerih člani so, vsa potrebna sredstva in še nekaj prebitkal

O letošnjih namerah so javnost že obvestili z uradne tiskovne konference 27. IV. v Pragi.

Dvoglavi Tirič Mir je najvišji vrh vzhodnega Hindukuša. Doslej so se z njim poskusile že odprave iz Avstrije, Norveške in Japonske. Uspela pa sta le dva norveška poskusa v letih 1950 in 1964. Letos se odpravljata v njegovo okolico osem odprav.

Češkoslovaška odprava se je odločila za deljeno potovanje. Červinka, Jaškovec, Daniel in Dryak bodo potovali s kamionom. Na 9500 km dolgo pot skozi Madžarsko, Romunijo, Turčijo in Iran so odšli 20. V. S seboj so odpeljali tudi 4200 kg prtljage. Ostalih deset — Šedivy, Galfy, Urbanovič, Heckel, Röder, Roger, Šmida, Mašek, Vlič in Mikšik pa so odpotovali za njimi 13. junija z avionom.

Iz Kabula (Afghanistan) jih je nato pot vodila v Pešavar (Pakistan) in od tu s 40 konji ali kamelami pod Tirič Mir. Povratek je določen v začetku oktobra.

VEČJE ALPINISTIČNE AKCIJE V LETU 1967. Konec poletja je predviden še en republiški tabor in sicer v Zapadnih Julijcih. Nekoliko pozneje termin je izbran zato, ker je tam določen tudi zimski tabor v začetku leta 1968.

Oktobra bo zbor alpinistov, združen s simpozijem o zimskem alpinizmu. Ta dejavnost pri nas še vedno nima tistega mesta, kot si ga želimo. Upajmo, da bo ob primerni pripravi simpozij osvetlil vzroke sedanjega položaja. Če hočemo nadaljevati z našo odpravarsko dejavnostjo, bomo morali poskrbeti za napredek naše zimske alpinistike.

PAKLENICA 1967. Na sestanku zvezne komisije za alpinizem (Zagreb, 5. marca 1967) je bilo sklenjeno, da komisija za alpinizem PSH izvede v organizaciji AO Velebit med letošnjimi prvomajskimi prazniki srečanje jugoslovanskih alpinistov v Paklenici.

I. sestanek je za nami in lahko trdimo, da je uspel, čeprav so se ga udeležili le alpinisti iz Hrvaške in Slovenije. Navzočih je bilo namreč okoli 35 plezalcev iz Zagreba, Reke, Jesenic, Kamnika, Celja in Ljubljane. Samo slovenski alpinisti so opravili 52 vzponov,

med katerimi sta tudi dve prvenstveni smeri in I. ponovitev »Klina« v Aničkuku.

Akadska smer v Aničkuku. Prva plezala Joža Mihelič (Jesenice) in Karel Hauser (AAO) dne 30. IV. 67. Višina stene 200 m, ocena IV+, čas plezanja 3 ure.

Smer sta že naslednjega dne ponovili dve navezi (Hauser K.-Tršan U. in Gradišar J.-Rupnik G.).

Kamniška smer v Manita peči. Prva plezala Jernej Koritnik in Uršič (Kamnik) dne 30. IV. 1967. Višina stene 200 m, ocena IV, čas plezanja 2 uri. Smer »Klin« (glej opis v PV 4/67 in fotografije v 5/67) sta prva poskušala ponoviti Gres in Manfreda. Zaradi slabe priprave pa sta morala po prvih šestih dolžinah obrniti, potem ko sta v steni bivakirala. Dne 30. IV. sta v smer vstopila Peter Ščetin (AAO) in Franc Štupnik (Lj. Matica) in jo z enim bivakom (16 ur efektivnega plezanja) ponovila. Po njunih izjavah smer svojo oceno VI, z mesti VI+ povsem zasluži in spada zaradi svoje višine (350 m) in skoro neprekinjenih težav do malo pod vrhom med naše najtežje. V steni je bilo zelo malo klinov (razen vseh svedrovcev) in taka je smer tudi ostala.

Tretjo najtežjo smer (druga je velebitaška, ki pa svoje četrte ponovitve ni doživela) — masoračko (V+) so ponovile tri naveze (S. Jošt-P. Kodre, M. Maležič-V. Doberlet in M. Manfreda-K. Hauser), Brahmovo kar šest, bivaško jarugo, splitsko, bele plati v Čuku in kaminsko smer v isti steni po dve, centralni kamin v Čuku — tri. V kanjonu Velike Paklenice je ostalo še dovolj mesta za nove smeri, ponavljanje tudi najtežjih smeri v že tako zgodnem terminu ima tudi svoj čar in bližina moraj. Ali se smemo potem čuditi, da je večina udeležencev I. sestanka jugoslovanskih alpinistov sklenila, da se naslednjega 1. maja zopet povrne sem? Akadski alpinistični odsek je zato sklenil, da bo za prihodnje leto organiziral poseben avtobus.

2. HOROLEZECKÉ JARO V ADRŠPACHU. Že drugič zaporedno organizira okrajni odbor češkoslovaške zveze za telesno kulturo v Nachodu (alpinistična sekcija) zbor »piskočev«, kakor nazivajo plezalce v peščenjaku.

Mesto, kjer je zbor sklican, je izredno interesantno, tako pokrajinsko kot (in morda še bolj) plezalsko. Taborišče bo

le 200 m oddaljeno od železniške postaje Adršpach, blizu vzhodnonemške-poljske meje (dostop preko Nachoda-Toplice ali Trutnova), dostop pa je možen tudi z osebnimi avtomobili. Udeleženci so spali v svojih šotorih in se tudi hranili pretežno v svoji režiji. Za to področje je bil tudi prav sedaj dotiskan poseben vodnik »Defile skalnih veži« (cena 10.— Kčs). Zbor je sklican vsako leto, prvo nedeljo v maju — letos je trajal od 6.-9. maja. Taka je na kratko vsebina tiskanega vabila, ki so ga razposlali marljivim plezalci Hronovega na vse strani. Nekaj jih je priromalo tudi v Slovenijo, žal prepozno, da bi se kdor koli udeležil, čeprav so vabilo napovedovali že lanske leto.

Le malo je bilo naših plezalcev, ki so se doslej srečali s peščenjakom in zato tovrstni »plezalni vrtec« tudi premalo poznamo. Res je, da tja nihče od nas ne bo hodil trenirati, toda zavedati se moramo, da je tudi samo poznavanje njihovega terena in načina plezanja lahko zelo pomembno. V takih »plezalnih vrtcih« so zrasli Hasse (eden izmed avtorjev direktissime v V. Cini), Čihula (avtor obeh po njem imenovanih smeri v Frdamanih polcih in Široki peči) in celotna vzhodnonemška naveza, ki je od 5.-10. III. 1967 opravila prvenstveni zimski vzpon po Aschenbrennerjevi smeri v Travniku.

KAVKAZ 1967 ODPOVEDAN. Priprave letošnje odprave so bile v polnem teku, ko je iz Moskve prišel ponovno odklonilen odgovor. Ne morete v Bezengi ali Cei, če hočete v Elbrus, dobro, za tja vam dajemo na razpolago celo dva termina (15. in 26. VII.), drugače pa za letos razdiramo dogovor o izmenjavi, in če računate za prihodnje leto, nam do septembra sporočite.

Kje je vzrok takega stališča? Točen odgovor je nemogoč, ker premalo poznamo razmere njihove vrhovne organizacije, ki jo vodi Kaspin. Znano je le eno: vzrok, da v Elbrus ne moremo zaradi razdrtje ceste (plazovi), ni zadosten. Tovariši, ki so se udeležili sestanka IKAR na Jahorini, so namreč povedali, da bo tabor normalno obratoval in da bodo letos sodelovali celo kategoriki III — zakaj potem ne bi tudi naši alpinisti?

Posledice take situacije je sklep, da pod vsakimi pogoji ne moremo nuditi reciprocitete in da jo za letos odpovedujemo.

Franci Savenc

POSVETOVANJE O VARSTVU NARAVE NA PLITVICAH

V dneh 29. do 31. maja 1967 je zvezna organizacija za varstvo narave priredila vsedržavno posvetovanje o narodnih parkih, varstvu narave in posebej o problematiki varstva v narodnem parku Plitvičkih jezer.

Na posvetovanju so se zbrali zastopniki iz vseh republik in to predvsem zavodi za varstvo spomenikov, institutov in zavodov za urbanizem, zastopniki vrste gozdarskih institucij in dr. Povabljeni so bili tudi PZS in naša redakcija, zastopala sta ju dr. M. Potočnik in prof. T. Orel. Avstrijsko varstvo narave je zastopal dr. Waltherberger, Francijo André Olivaux, TANAP ing. P. Helme in ing. L. Harvan, hrvatsko akademijo dr. Branislav Gušić in dr. Milan Herak.

Gostitelj je posvetovanje izredno dobro organiziral, tako da je teklo zbrano in sistematično. Osnovo so mu dali uvodni referati. Prvi dan je govoril ing. Ratko Kevo o stanju in problemih nacionalnih parkov kot najvišje kategorije prostorskega varstva narave ter o nacionalnih parkih Jugoslavije in njihovih organizacijskih problemih, drugi dan pa ing. Böhm in ing. Novčan o osnovnih smernicah generalne ureditve parka Plitvička jezera. Prvi dan so zborovalci sredi Plitvičkih jezer odkrili spominsko ploščo prof. dr. Pevalaku, ki je odkril biodinamično skrivnost Plitvičkih jezer, poskrbljeno je bilo tudi za ogled poglavitnih lepot v tem nacionalnem parku, v vili »Izvor« pa je bila ves čas razstava, ki je nazorno prikazovala hrvatske nacionalne parke in v resnici zgledno skrb hrvatske republike za varstvo narave.

Diskusija je odprla vrsto vprašanj in jim seveda ni prišla do konca, saj res ni lahko opredeliti in združiti estetske in znanstvene motive z gospodarskim pomenom varstva narave, posebej pa težko v posamičnem primeru odločiti, kaj je najbolj primerno – potrebno in najbolj prav. Od l. 1872, ko je bil v ZDA proglašen prvi nacionalni park, pa do danes je bilo marsikaj narejenega za varstvo narave, a tudi marsikaj opučenega, mnogo pa je bilo tudi »zločinov« nad naravo in to v dobri veri, včasih pa tudi z dobršno mero tehnokratske brezbrčnosti. Pri nas je posebna težava v tem, ker se varstvo narave ni razvijalo v vseh pokrajinah enako. Nejasnost vlada tudi v kategorizaciji in nomenklaturi v primeri z mednarodnimi kriteriji in na-

šlji posebnosti in možnostmi. Pred nami stoji vrsta nerešenih organizacijskih vprašanj, da ne govorim o finančnih, ki so spet posebej nerešeni prav v Sloveniji, saj daje občina Radovljica za TRINAP komaj 500.000 Sdin. Jasno je, da nacionalni park s svojo ureditvijo, zaščito in razvojem spada v generalni ureditveni plan, da je stvar republike in nacije in da je treba njegovo problematiko obravnavati v skladu s splošnimi načeli, ki veljajo za najvišjo in najbolj kompleksno kategorijo varstva narave.

Ne gre za definicije, a vendarle ni brez pomena, če zvezni forum določi splošni pojem nacionalnega parka. Nacionalni park mora biti dovolj obširen, po naravni lepoti izreden in mikaven, imeti pa mora tudi znanstveni, kulturni, vzgojno-izobraževalni in turistični pomen, primeren mora torej biti za oddih in rekreacijo. V bistvu ločimo zdaj dva tipa: ameriški nacionalni park je liberalnejši, evropski se nagiblje k strogemu režimu. Stanje naših parkov je v vsakem pogledu večji del kritično. Še posebej to velja za TRINAP. Slovenci smo imeli Triglavski narodni park razmeroma zgodaj, za narodni park je bil v tridesetih letih tega stoletja razglašen tudi Okrešelj. Prvi je bil ponovno z zakonom uveljavljen pred nekaj leti, pri drugem se stvar kljub večletnim predlogom nikamor ne premakne. Tudi zakon o varstvu narave, ki ga naša republika – zadnja med vsemi – sprejema, sam od sebe ne bo mogel spremeniti razmer tako, da bi postavili stvar nacionalnih parkov na znanstveno osnovo in jim dali tisto funkcijo, ki jim v modernem življenju gre. Treba bo TRINAPU in drugod, kjer še ni proglašitve, poskrbeti za normativne akte, pravilnike o notranjem redu, o obsegu in načinu eksploatacije gozdov, divjadi, rib in dr., režim in način poljedelstva in živinoreje, treba bo izdelati in potrditi generalni ureditveni plan, kar spet pomeni nove težave, ne nazadnje zaradi metodologije pri izdelavi kompleksnih in specialnih nalog. Koliko odprtih vprašanj je v ekonomskem ovrednotenju parkov, v njihovem odnosu do turizma, do gospodarjenja s pokrajino na sploh, do razlaščenja privatnih zemljišč, ki je često nujno, če hočemo nacionalni park organizirati in prav urediti. Gotovo ni dobro, če je financiranje parkov neurejeno, če so nekateri takorekoč brez sredstev, ker ne morejo poseči po lesu, ribolovu in lovu, iz neblagovnih virov pa zaradi lege in svojega značaja največkrat ne

morejo priti do sredstev. Dotacija, ki jo ima npr. TRINAP, je tako majhna, da ponavadi vsako leto ostane neizrabljena, ker sama na sebi jemlje pogum, da bi se lotili vseh nalog, ki jih tak park nalaga. Ne zadostuje niti za vzdrževanje, a kaj šele za investicije, ki so potrebne, da bi park opravljal svoje temeljne funkcije.

Rešitev je ena sama: Nacionalni parki morajo imeti lastne zagotovljene vire financiranja. Če do tega v kratkem ne bo prišlo, bo pojem jugoslovanskih narodnih parkov izgubil na veljavi in ugledu.

V tem duhu so tekla razprave referentov, koreferentov in diskutantov na plitviškem posvetovanju. Od problematike nacionalnih parkov so začle k splošni in posebni problematiki varstva narave in nakazale vsa njegova razpota in navzkrižja, značilna pravzaprav za ves svet. Življenje žal ne čaka, niti na generalne niti na specialne ureditvene načrte, ampak meandira s svojo strujo mimo regulacijskih načrtov čestokrat tudi tam, kjer ti načrti obstoje, kaj šele tam, kjer iz najrazličnejših razlogov mukoma nastajajo in 'je trda za ljudi, ki bi jih suvereno uveljavljali. Varuhe narave čaka v razvitih in manj razvitih deželah neprestan boj za veljavnost varstvenih načel, ki se ne morejo opirati samo na pravice iz zakona, ampak prav toliko, če ne še bolj na vzgojo in prosveto najširših množic, a prav tako tudi na omiko tiste plasti, ki ji je »homo faber metron ton panton«, ki ji je tehnika in njene moči vrhovni zakon pri poseganju v naravo.

T. O.

REŠEVANJE V AIGUILLE DU DRU v avgustu 1966 je močno odmevalo v televiziji in žurnalalpinizmu po vsem svetu. Nemca Schridde in Ramisch sta 13. avgusta vstopila v zapadno steno, 16. avgusta pa ju je prikovalo slabo vreme v nerodnem položaju. Prišlo je do velikega reševanja, o katerem sklepa svoje poročilo Jean Franco, direktor ENSA v zadnji številki »La Montagne« 1966: Vsak je dal iz sebe vse, Wolfgang Egle, dober alpinist, se je pri reševanju smrtno ponesrečil in čudno je bilo, da se ni še kdo, posebno v noči od nedelje na ponedeljek, ko je divjala huda nevihta in terjala skrajne napore za reševanje v steni in za evakuacijo po normalni poti. Tisk in televizija sta marsikaj zmešala,

ker časnikarji niso bili obveščeni o vsem. Bilo je mnogo graje na račun reševalne službe, češ da težjim situacijam ni kos, čeprav je bilo toliko prizadevanj, da se reševalna služba tehnično izpopolni, da bi bila gibčna in učinkovita. Zaradi tega reševanja bodo dopolnili določbo iz l. 1959 o Société Montagnarde de Secours en Montagne. To bo moral narediti prefekt pokrajine Haute Savoie. Treba je reči tudi besedo o mlajšem Nemcu, ki se je lotil take ture brez potrebnega znanja, saj je nekaj dni poprej za Rebuffatovo smer rabil 11 ur. Zakaj sta Nemca na reševalce čakala pet dni, ne da sta mignila s prstom? Zaradi strahu in upanja? Strahu pred steno navzgor in navzdol, zaradi upanja, da bodo od zgoraj ali od spodaj prišli reševalci, kakor pridejo k nesreči na cesti? Res pa je, da so nastopili reševalci in vodniške organizacije, ENSA, vojaška šola, helikopterji, prostovoljci, med drugimi tudi znani ameriški plezalec Hemming in Nemec Egle, ki je umrl pred očmi navez v severni steni, na vrvi zaradi napačnega vrvnega manevra. Obvisel je na svoji vrvi in izdihnil izčrpan ali zaduščen.

PIZZO BADILE, zadnja leta nekoliko bolj v senci, so leta 1965 po najbolj znanem severnem razu prvič pozimi preplezali Italijani Casimiro Ferrari, Pino Negri in Aldo Anghileri, mladi »pajki« (ragni) iz sekcije Lecco, kjer živi njihov vzornik Ricardo Cassin. Ferrari je to zimsko prvenstveno turo opisal jedrnat in jo objavil, razmeroma pozno, spomladi 1967 v švicarskem glasilu CAS. Mladi »pajki« iz Lecca se zavedajo, pravi Ferrari, da so zimski vzponi izhod iz današnje alpinistične zagate v Alpah. Zato je razumljivo, da so pomislili na severovzhodno steno Pic Badile in v njej na Cassinovo smer, saj imajo oboje takorekoč pred pragom (Val Bregaglia) in je povezana z alpinistično slavo domačega kraja od l. 1937, ko so Cassin, Ratti in Espósito prvi preplezali slavno smer. 18. februarja 1965 so bivakirali pod steno, bivakirali varno in udobno v najboljšem šotoru in najboljših spalnih vrečah. »Morala je segala do zvezd«, pravi o moštvu Ferrari, s pravim italijanskim zanosom. Ko so se zjutraj zbudili, so zagledali drugo trojico, ki je imela isti namen. In ko so uzrli steno pred seboj, se jim je zazdela nemogoča. Na mestu so spremenili program in se obrnili proti razu, ki se jim je zdel pristopnejši. Rabili so za to še en dan.

Pogled v raz ni bil spodbuden, sneg, led, vmes navpične kopne partije. Ko so začeli, se jim je dobro odsedalo, vendar brez bivaka ni šlo. Tudi v steňi so našli dovolj veliko gredo, na katero so postavili šotor in vse njegovo udobje. »Noč pa je bila kljub temu težka. Morilo nas je vprašanje, ali se bo vreme držalo ali ne.« Vreme pa je bilo na njihovi strani in naslednji dan so plezali v najboljših možnih okoliščinah. Pri sestopu z vrha so še enkrat bivakirali seveda pod šotorom in nato je nastopil njihov dan — la giornata della vittoria, dan zmage.

PARSENNKO SLUŽBO je v letu 1965-1966 vodil Hans Tinner, ker je stari Christian Jost, vsej Evropi znani pionir zimske reševalne službe, odšel v pokoj. Snežne razmere so bile nenavadno dobre zaradi dolgih fenskih period, struktura snega je bila idealna. Na parsennskih pistah so v tej sezoni prvič uvedli snow-cat, tako da so se gostje Davosa smučali na boljše urejenih smučarskih dirkališčih. Kljub temu je služba imela 143 akcij, 466-krat je prožila plazove z ročnim metanjem municije, 15-krat pa z metalcem min. V 72 primerih je bilo to uspešno, vsaka sedma razstrelitev je sprožila kložo in odstranila nevarnost. Nekajkrat so zaradi izkazali smučarji kot zelo nedisciplinirani. 50-letni Joggi Joos je praznoval redke jubileje: Varno je prinesel v dolino že 1000 ponesrečencev.

HINDUKUŠ leži v Afganistanu in Pakistanu. Dr. Gerald Gruber, ki je vodil tri ekspedicije v to veliko gorovje, svetuje naslednji način, kako priti v njegovo vnožje: Z avtom v Carigrad, od tu v Ankaro in Erzerum, nato v Iran, v Tebris in Teheran. Od Ankare dalje cesta ni asfaltirana, vendar so makadamske ceste preko Anatolije v dobrem stanju. Cesta od Teherana v Afganistan je slaba, novo asfaltirano so zgradili Rusi, pa baje ni za vsakogar. Cesta od Kandaharja do Kabula je deloma asfaltirana. Južna cesta je asfaltirana do Ispahana, od tu dalje drže v Pakistan samo makadamske, do meje in Quette. Od tu do Lahore, Ravalpindija in Pešavarja je cesta asfaltirana. Pešavar je s Kabulom povezan z asfaltno cesto, ki gre preko prelaza Khyber. Kdor bi se rad izognil ovinkov na cesti Ankara-Teheran, naj gre preko Adane v Damask, Mafraq in Bagdad, odtod pa v Ispahan. To je sicer 600 km dalj, je pa asfaltirana cesta, slaba stran je pa ta, da mora potnik imeti specialen

potni list za Sirijo, Jordanijo in Irak. — Tako se je Hindukuš neznansko približal tudi nam, posebno če računamo od naše jugovzhodne meje. Upajmo, da bo to kljub »sodu smodnika na Bližnjem vzhodu« še držalo.

LES GRANDS MONTETS je že tri leta francoski smučarski center, kakršnega zlepa nima še kaka druga alpska država. Če so doslej rekli: »Kdor ne pozna Val d'Isère, ne ve, kaj se pravi smučati,« bodo morali to odslej reči za les Grands Montets nad ledenikom Argentiére in des Rognons v območju Aiguille Verte, les Droites, les Courtes, na drugi strani ledenika Argentiére pa se vleče veriga vrhov od Mont Dolent do Aiguilles de Chardonnet. Za Francoze ima ta dolina s temi gorami poseben prizvok. Tu so si svojo slavo pridobili Armand Charlet, Camille Devouassoux, Henry de Ségogne, dr. Azéma, pa tudi Whymper, Michel Croz, Blodig, Loulou Boulaz pa smučarji Oreiller, Couttet in drugi. Argentiére je komaj 10 km severno od Chamonixa, torej ne daleč od najbolj razglašene alpskega turističnega središča. Lahko si mislimo, kaj za dolino, za Les Praz, Les Tines, Les Chozalets, le Lavancher in druga manjša naselja pomeni izgrajen smučarski svet od vrha Aiguilles des Grands Montets do Les Chozalets, preko Glacier de Lognan in Glacier de la Pendant do Le Lavancher. Izjemne svet, izjemne smučarske proge, vse dostopne z novim vertikalnim prometom, ki omogoča spuste na obe strani tega izjemnega sveta, z višinsko razliko tudi 2000 m (Grands Montets-Argentiére). Težko bi bilo dobiti kaj takega še kje drugod v Alpah. Za smučarje vseh vrst in kategorij so te žičnice spricho naglice modernega življenja zares dragocene, saj omogočajo razmeroma hiter pristop v področje visokogorskega, alpinistično zahtevnega smučanja, obenem pa v smučski svet, ki mu je kos tudi manj izkušeni smučar. Vse je seveda zgrajeno po skrbnih študijah in po načrtih varstva narave.

RAIMUND v. KLEBELSBERG je bil dolga leta predsednik nekdanjega D. u. ÖAV, s katerim je povezana tudi zgodovina naše dežele in našega planinstva. Letos je praznoval 80-letnico življenja. 40 let je predaeval geologijo na univerzi v Innsbrucku in nadaljeval delo alpskih geologov Pichlerja in Blaasa. Leta 1913 je bil v geološki ekskurziji v centralni Aziji v Transalaju,

Seltanu in masivu Petra Velikega. Po prvi svetovni vojni je geološko kartiral Dolomite in se posvečal glaciologiji. Izdal je »Zeitschrift für Gletscherkunde.« Izdal je »Geologie von Tirol« in »Handbuch für Gletscherkunde und Glazialgeologie«. Kot predsednika D. u. ÖAV sta ga ob njegovi 70-letnici slavila prvi predsednik povojnega ÖAV prof. Martin Busch in dr. Hans Kinzl z besedami, ki povedo, kakšen političen pomen prisojajo naši sosede tej planinski organizaciji.

DACHSTEIN je v severno Apneniških Alpah, ki se vlečejo od švicarske meje proti vzhodu, poleg Gesäuse najbolj znana skupina, saj se odlikuje po višini in po večnem snegu. Za Hoher Dachstein velja zdaj višina 3004 m, dolgo časa pa je bil kotiran z 2996 m. Je najvišji vrh na Štajerskem in tako se začenja znana, nam pa nič kaj simpatična štajerska pesem iz l. 1944 »Hoch vom Dachstein an, wo der Aar noch haust«. Orli so bili iztrebljeni, pa so jih spet »zasadili«, ker pač nacionalna himna tako terja... Dachstein je obsežna gora, pokriva 100 km². Primerjali so ga že z Mt. Blancom, že zaradi popolnoma samostojnih pristopov z vseh strani. Južna stran masiva ima 4 km dolgo troglavo steno Torstein, Mitterspitz in Dachstein, rezervat za dobre plezalce. Se bolj vzhodno so v tem zidu lažji prehodi v ledeniško visoko planoto, kjer je med drugim 2864 m visoki Koppenkarstein. Na severu oklepa dachsteinski masiv Hallstattsko jezero z gladino na višini 497 m, na obeh straneh jezera pa se dvigata Plassenberg 1952 m in Sarstein 1973 m. Z vzhodnega brega vozi v Hallstatt, v jezero porinjeno mestece, parnik, sicer pa v te severne Benetke ne drži nobena cesta, tu je ohranjen srednji vek s prazgodovinskimi ozadjem Hallstatta in širitisoč let nost Alp. V Hallstattski dobi (l. 900–400 st. e.), na prehodu iz bronaste v železno dobo, je bil Hallstatt središče Evrope. Nimamo prave predstave o trgovini tistih časov in o takratnih potih. Gotovo so tekle čez hribe s severa na jug. Sol je bila dragocena, zaželeno plačilno sredstvo. Novce so kovali šele Kelti. O hallstattski dobi razmeroma precej vemo, viri zanj niso samo grobovi. Dolina Salzburg v Dachsteinu je polna zakladov za raziskovalce prazgodovine. Vemo, kakšno obleko so nosili kopači soli, kakšna pokrivala, kako so pridobivali sol, kaj so jedli, kakšne bolezni so jih napadale (artritične spremembe, osteomye-

litis, tuberkuloze, možganski tumor), kako so verovali (votivne roke kot uroki, bronaste maske, podobne mikenski zlati maski, bronasti kulni voz z nago boginjo rodovitnosti in z njenim človeškim in živalskim spremstvom.) Boginjo rodovitnosti so častili tudi v naslednji latenski dobi (La Tène). In katera doba te boginje, ki ji daje vsaka tako ali drugačno ime, ne bi častila? Kelti, ki so okoli l. 400 pr. drveli iz Francije, so v zapadni Švici (skladišče orožja La Tène ob Neuenburgersee) in v vzhodnih Alpah v območju Norika (to so naši kraji) hallstattski kulturi pridružili nova področja, prav tako sledeči železni kulturi. Naselitev Kelto v območju Hallstatta in Salzburga sta bili za te pokrajine velikega kulturnega pomena. Okoli l. 50 st. e. so Kelti v Noriku podlegli Rimljanom, medtem ko v območju Dachsteina Rimljani niso tako zagospodarili, čeprav zaradi nekaterih najdb zgodovina govori tudi o »Rimu v Dachsteinu«. Za Rimljane je bilo to področje le trgovinska ekspozitura, ki se izgubi v temi preseljevanja ljudstev. Šele v 13. st., ko se ustanovi današnji Hallstatt, beremo spet o solnem kopu. Država poseže po njem in naveže nanj delavce. Odtlej ime Salzkammergut. Delavci so imeli tudi neke privilegije. Tuji brez posebnega dovoljenja niso smeli sem. Zato je Evropa šele po l. 1840 o njem zvedela kaj več. Znamenito Rieseneishöhle (1445 m) so odkrili šele v l. 1910 in prodrli v skrivnosti podzemne ledene reke. Žičnica pelje zdaj do te votline in še pod vrh Koppenkarsteina na višino 2105 m, odkoder je videti 10 km² dachsteinskega ledenika.

Najudobnejši dostop je stara jahalna pot iz Hallstatta preko Simonyhütte 2204 m. Projekt za žičnico preko južne stene Dachsteina so varuhi narave spodbili. Tu pod južno steno se razprostira naravni park Ramsau, letovišče, ki se vedno bolj razvija na nekdanji rečni terasi v višini 1100–1200 m. Sedaj teče Enns 400 m niže (Schladming 732 m). Schladminger Ramsau nudi popotnikom na štirih kolesih pogled na južno steno, od l. 1960 pa tudi cesto do višine 1700 m, do koder se z avtom lahko pride v 25 minutah, takorekoč v območje 1000 m visoke, bele apneniške stene. Tu je tudi Austriahütte 1638 m. Najlažji pristop na Dachstein gre iz Mandlinga preko ledenika Gosau na Adamekhütte 2196 m, od koder je še poltretjo uro do vrha. Navadno pa gredo planinci iz Austriahütte na Edelgries in na

ledenik Schladming, odtod pa na vrh, za kar je treba računati štiri ure hoje, lepo alpinistično doživetje. Izredno lep je ledenik Gosau. Ni velik, ima pa izredno zalo okolico. Tudi pot proti Gosauski dolini nudi poglede, ki jih lahko imenujemo klasične. Tu sta jezera (Gosauseen, 908, 1156 m s Torsteinom 2946 m), polnm krnic in dnin, v ozadju, pa tudi Gosaukamm s svojimi dolomitnimi stolpi je posebnost, obe pa eldorado za plezalce, za katere so nekdo postavili Kornerhütte 1460 m. Samo Angerstein 2101 m je markirana, vse drugo je prepuščeno orientaciji ljubiteljev divjine. Gosaukamm kulminira v znani Bischofsmütze, ki jo imenujejo tudi Teufelschörner ali Hochzeiter s smermi vseh stopenj. Normalna pot je II. + gre mimo Hofpürglhütte 1705 m. Avto cesta je prodrla že skoraj do te kočice. Vsega skupaj drži na Dachstein sedem popolnoma samostojnih poti. V Bischofsmütze je l. 1879 nastala pesem, ki se še danes poje, nekaka planinska »junačnica«. Posmehuje se namreč za alpinizem zaslužnemu markizu Alfredu Pallaviciniju in njegovima vodnikoma iz Južne Tirolske, ki se jim vzpon ni posrečil (Denn nach oben streben / kann nur ein ganzer Mann / drum soll ein jeder leben / der tüchtig steigen kann). V zgodnjem terciaru je bil Dachstein, ki je danes 1500 m visoka masa iz triadnega apnenca nad gosauskimi plastmi – ravnila. Še lahko najdemo na njem naplavno kamenje rek iz Visokih Tur in v višini 1700 m rudnik rjavega premoga. Obiskati Dachstein pomeni alpinistično doživetje prve vrste, pomeni pa tudi potovanje po času skozi tisočletja, toliko je v njem priči na nekdanje dobe, skozi katere je šla naša zemlja in človeštvo. Naši alpinisti po vojni si tega cilja še niso izbrali.

R. S. Mc. NAMARA, najmočnejši mož ZDA, vojni minister, je tako kaže, zares vnet alpinist. Lani je bil na Rainier (4391 m) v družbi z enim od najboljših iz ameriških navez J. Whittakerom, znanim tudi iz AMEE 1964.

DAUPHINEJA je alpski masiv, ki ga že dosegajo sredozemski vetrovi. Klima je tu savojska, na vzhodni strani se je dotika že mediteranska, kljub temu pa ima vrsto smužkih centrov, v katere drže poti iz Grenabla in Briancon. V nasivu la Meije – les Ecrins – Pelvoux so naslednji: Alpe Huez, Autrans, Chamrousse, Les Deux Alpes, La Morte, Lans-en-Vercors, Col de

Porte, Saint-Nizier — du-Moucherotte, Saint Pierre — de Chartreuse, Le Sapèy, Villard — de Lans. Manj znani smučarski centri so: Briançon, Serre-Chevalier, Vallée de la Guisane, Mont — Genevre, Villard d'Arène, Val de Lars, Sainte-Marie — de Vars, Aiguilles — en — Queyras, Arvieux, Cap — Ceuze, Sainte Vénar, Vallouise. Najvažnejši med naštetimi kraji so Alpe Huez, les Deux Alpes, Val d'Isère, Chamrousse, Vercors-Chartreuse, Courchevel, Morzine in Megève. Naj omenimo, da so v Alpe Huez lepi tereni na ledenikih južne strani, severno stran pa smučarji dosežejo po 100 m dolgem predoru in si tam smučarsko sezono podaljšajo do poletja. Les Deux Alpes so dobile ime, ker večeje Mont-Lans in Alpe Venose. Sem posebno radi zahajajo študentje, vsako leto je tu mednarodni študentski smučarski tabor, ki ga prireja grenobelska univerza.

Val d'Isère leži na višini 1850 m in je obdana s 50 vrhovi med 2600 in 3600 m, ki so vsi dosegljivi s smučmi, snežna odeja pa jih pokriva od srede novembra do srede maja, visokogorske smuške ture pa so možne tudi kasneje. Različne naprave vertikalnega prometa omogočajo 3000 m višinske razlike, tako da tu smučar v enem dnevu doživlja spuste takih razsežnosti kot redkokje drugje. Porazdeljena so tako na vse strani neba, da je vsaj na eni strani gotovo vedno dobra smuka.

Chamrousse dosežete iz Grenobla v dobri uri. Leži na koncu verige Belledonne. Tu je bila dolgo časa samo skromna kočica CAF, zdaj pa sta tu dve višinski zimovišči: Recoin in Roche Béranger. Kraj je zdaj zatočišče mladine, ker je poln mladinskih domov, šol v naravi i. p. 1000 otrok se tu hkrati lahko učijo smučati, obenem pa se učijo tudi drugih šolskih predmetov. Vercors-Chartreuse spada med najstarejše smučarske centre v Franciji. Saint Pierre de Chartreuse je Evropi znan po kartuzijanski opatiji in po likerju, prilagodil pa se je tudi modernemu turizmu, toda tako, da ni izgubil zgodovinskega nadiha. V bližini Vercorsa grade zdaj veliko olimpijsko skakalnico. Blizu je Autrans, kjer bodo l. 1968 olimpijske nordijske discipline in biathlon. V bližini je cela vrsta savojških smučarskih središč, ki gredo že v področje, čigar sivi poglavar je sam Mt. Blanc.

Posebno mesto zavzema Courchevel, komaj kakih 16 let staro smučarsko središče, polno naprav, kljub temu pa

so tu odkrili vrednost in mikavnost smučarskih tur za tiste, ki so se naveličali mehničnega potegovanja v breg. Morzine je center z najdaljšimi spusti, ne prehudimi, ne prelahkimi. Do 30 km dolgi spusti z višinsko razliko 1100 m zadovolje največje razvajence. Megève je že v montblanskem področju, znana po smučarskih šolah, saj je tu na delu kar 90 smučarskih učiteljev, pa tudi po sijajnih terenih vsake vrste. Značilno za Megève je prizadevanje za izboljšanje pist s poseki pa tudi useki v grebenu i. p. Ne nazadnje je treba omeniti še Chammonix.

PETERSCHARTENKOPF V GESÄUSE ni stena velikih razsežnosti. Vendar sta Lindner in Wagner lani v severozadnji steni opravila prvenstveni vzpon VI. stopnje v 12 urah in uporabila pri tem 40 klinov in dve zagodbi. V 400 m visoki zajedi med Dachlorn in Ross-kuppe, ki je še danes ocenjena s VI+ in sta jo pred 30 leti prva preplezala Sikorovsky in Schinko, pa je leta 1965 prišlo do »prima feminile«, preplezala jo je Helga Brunzak. Ista je kot prva ženska preplezala severno steno Ringmauer v Hochschwabu, smer je ocenjena s VI.

FISCHER je ime največji tvornici smuču na svetu. Ustanovil jo je 1924 Joseph Fischer v Riedu, majhnem mestu v Gornji Avstriji. Bil je kolar in je izdeloval lesene predmete za kmečko rabo. Učil se je in delal kot pomočnik v avtomobilski tovarni »Steyrwerke« in tam spoznal skrivnosti serijske produkcije. Uvajal jo je vedno bolj v svoji obrti in kmalu opustil izdelovanje vozov in sani ter se omejil zgolj na smuči. Pred drugo svetovno vojno je letno postavil na trg 10 000 parov smuču. Njegov zastopnik v ZDA je pospeševal izvoz. V letih 1943/44 je tovarna skoraj prenehala z delom, po vojni pa je nekaj časa pogrešala surovine, stroje in orodje. Leta 1950 je spet zacvetela. Leta 1959 je dosegla 70 000 parov na leto in to cenenih. V tem letu se je lotila tudi najdražjih kvaliteten in kovinskih smuču. Sredi rekonstrukcije je zadela Josepha Fischerja kap. Delo sta nadaljevala Joseph jun. in njegova žena. Ker je bilo povpraševanje po kvaliteti vedno večje, je bila tovarna povpraševanju komaj kos. Produkcija je rasla na 200 000 parov smuču. Leta 1962 so tovarno selili iz mesta in jo jeseni leta 1964 slovesno odprli. Danes zavzema 155 000 m² in bo v kratkem proizvajala 600 000 parov podaljšanih

stopal. Zdaj gradijo še žago, pripravljajo velikanski prostor za les in lastni železniški tir. Žaga bo sama zmogla zrezati 15 000 m³ lesa na leto.

Največja tovarna za smuči stoji v tistem delu Avstrije, ki nima posebnih pogojev za smučanje. Pač pa je tu največ hitro rastočega jesena. V sezoni 1966/67 je tovarna vrgla na trg 360 000 parov smuču, od tega 20 % kovinskih, 10 % iz umetne snovi, 70 % pa še vedno odpade na les. V tovarni je zaposlenih 850 žensk in moških, ki delajo v dobrih okoliščinah. Vsa delovna mesta so opremljena z vsemi modernimi napravami, vse stroje si je zamislil, narisal in proizvedel razvojni oddelek tvornice. V prihodnje bo tovarnica proizvajala smuči iz lesa, coverglassa, jekla in lesa ter iz metala. 74 % proizvodnje gre v izvoz, največ v Zapadno Nemčijo, ZDA, Švico in Italijo.

SANTA CATERINA je 4300 visok greben v masivu Monte Rosa. Letošnjo zimo so ga preplezali italijanski alpinisti Bettineschi, Pala, Peroni in C. Jacchini v 30 urah v hudem mrazu. Ponoči je zdrsnilo živo srebro na -35°C.

CAAI (Italijanski akademski alpinistični klub) je sklenil, da v svoje vrste ne bo sprejemal žensk. Brez trenja ni šlo, glasovanje pa se je izteklo proti alpinistkam s 50:80. Čeže da tudi priznana italijanska gentilezza tega antifeminističnega rezultata ni mogla preprečiti.

FELIX SIMON je lani umrl v Leipzigu v starosti 80 let. Spadal je med najbolj znane nemške alpiniste, napisal je več knjig, udeležil se je ene od ekspedicij na Nanga Parbat.

BOLGARSKO-NEMŠKA DIRETTISSIMA, tudi to je možno, saj imamo dve Nemčiji. Splezala sta jo R. Goedeke in D. N. Nikolov v Črni steni (Dvuglav 2605 m). Ocenila sta jo z najvišjo stopnjo težavnosti.

DR. JOSEF SEKYRA, češki alpinist, se je udeležil sovjetske ekspedicije v Antarktiko, povabljen pa je tudi na delo v Humboldtovi ustanovi.

JEAN PELLISSIER, ki ga radi imenujejo »matterhornski hudič« (le diable du Cervin), je bil na vrhu Matterhorna doslej 300-krat. 54-letni Aostanec spada med najvidnejše alpiniste.

ČASOPISNO PODJETJE

MARIBORSKI TISK

MARIBOR

Izdajanje dnevnika »Večer« s prilogo »7 dni«,

izdelovanje vseh vrst grafičnih in grafično predelovalnih del v knjižnem, ofsetnem in anilinskem tisku, izdelovanje šolskih zvezkov in izdelkov galanterijsko knjigoveške dejavnosti

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavi: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

R A D E Č E P R I Z I D A N E M M O S T U

TURISTI – PLANINCI!

VAŠ IZLET –
VIKEND BO ŠE USPEŠNEJŠI
Z MESNIMI IZDELKI
NAGRAJENIMI
NA NOVOSADSKEM SEJMU

se priporoča

AGROKOMBINAT EMONA

L J U B L J A N A

NAŠ NOVI PROIZVOD

hladno oblikovani jekleni profili za finalizacijo proizvodov metalopredelovalne industrije. Izdelujejo se iz toplo in hladno valjanih trakov. Bazna jekla za HOP so mehka (npr. Č. 0146), nizko ali visoko legirana, odporna proti koroziji in atmosferskim vplivom ali specialna jekla

C PROFILI
L PROFILI
U PROFILI
KOTNI PROFILI
ROLETNI PROFILI
OMEGA PROFILI

HOP predstavljajo napredek v tehnologiji oblikovanja zelo kompliciranih profilov, so popoln proizvod, ki omogoča oblikovanje vseh vrst in poceni konstrukcijske izvedbe

Železarna Jesenice

JESENICE NA GORENJSKEM, TELEFON 82-244, TELEX 31-196